

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD PREŠOV

PAMIATKOVÁ REZERVÁCIA BARDEJOV

ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Aktualizácia

TEXTOVÁ ČASŤ

PREŠOV 2006 – 2009

Krajský pamiatkový úrad Prešov v súlade s § 29 odsek 2 zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov spracoval odborný-metodický materiál „Pamiatková rezervácia Bardejov, zásady ochrany pamiatkového územia, aktualizácia, Prešov 2006–2009“, ktorý je dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia a ako súčasť územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia je podkladom pre spracovanie územnoplánovacej dokumentácie.

PhDr. Mária Poláková
riaditeľka
Krajského pamiatkového úradu Prešov

Krajský pamiatkový úrad Prešov
Hlavná 115, 080 01 Prešov

riaditeľka krajského pamiatkového úradu: PhDr. Mária Poláková

zodpovedný riešiteľ: Mgr. Jana Koreňová

autorský kolektív:

Ing. Peter Glos

Mgr. Peter Harčar

Mgr. Marek Hrebeňár

JUDr. Gabriel Lukáč

Ing. arch. Jana Onufráková

PhDr. Mária Poláková

Ing. Eva Semanová

Mgr. Peter Vološčuk

Ing. Jozef Zajac

OBSAH

ČASŤ I.	8
A. Vstupné údaje.....	8
A.1. Požiadavka a dôvod realizácie urbanisticko – historického výskumu	8
B. Základné údaje o území.....	9
B.1. Názov pamiatkového územia	9
B.2. Názov obce, mesta podľa základnej územnej jednotky a katastra, v ktorom sa Pamiatková rezervácia nachádza	9
B.3. Orgán, ktorý územie vyhlásil, dátum vyhlásenia.....	9
C. Vymedzenie hranice pamiatkového územia	9
C.1. Vymedzenie hranice Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a parciel k dátumu vymedzenia hranice.....	9
C.2. Vymedzenie hranice Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a aktuálnych čísiel parciel.....	10
D. Vymedzenie hranice ochranného pásma pamiatkového územia.....	10
D.1. Vymedzenie hranice ochranného pásma Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a parciel k dátumu vymedzenia hranice	11
D.2. Vymedzenie hranice ochranného pásma Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a aktuálnych čísiel parciel	11
E. Zápis do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva	12
F. Údaje o východiskových materiáloch	12
F.1. Prehľad spracovaných územnoplánovacích dokumentácií a štúdií s overením ich právoplatnosti.....	12
F.2. Mapové podklady.....	15
F.3. Staršie archeologické výskumy územia.....	15
F.4. Archívne materiály	16
F.5. Literatúra	17
ČASŤ II.	18
A. Historický a urbanisticko – architektonický vývoj územia	18
A.1. Stručný historický a stavebný vývoj.....	18
A.1.1. Topografický opis územia	18
A.1.2. Geologický a pedologický opis územia	18
A.1.3. Bardejov v praveku a na prahu dejín	18
A.1.4. Vývoj Bardejova v období stredoveku.....	20
A.1.5. Vývoj Bardejova v období novoveku (16. – 18. storočie).....	23
A.1.6. Bardejov v 19. a 20. storočí	26
A.2. Urbanistický a stavebný vývoj pamiatkového územia	27
B. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia	33
B.1. Špecifikácia jednotlivých typov štruktúr a prvkov územia	33

B.1.1.	Pôdorysná schéma – námestia a uličná sieť, charakteristika štruktúry historického súboru (pôdorysný typ).....	33
B.1.2.	System opevnenia a jeho vývojové etapy	34
B.1.3.	Parcelácia a rozsah zachovania.....	37
B.1.4.	Charakteristika spôsobu zástavby, hmotová skladba, urbanistická kompozícia, výškové zónovanie blokov zástavby a rozsah zachovania historickej štruktúry	38
B.1.5	Silueta, panoráma územia, obraz sídla v krajine, konfigurácia terénu, hodnotné pohľadové uhly v rámci krajiny	44
B.1.6.	Piata fasáda – strešná krajina (strechy a krovy)	46
B.1.7.	Architektonické, umelecko – historické a výtvarné hodnoty objektov pamiatkového územia.....	51
B.1.7.1.	Národné kultúrne pamiatky	51
B.1.7.2.	Objekty navrhnuté na vyhlásenie za NKP	56
B.1.7.3.	Objekty vytipované na vyhlásenie za NKP	56
B.1.7.4.	Objekty dotvárajúce historické prostredie	57
B.1.7.5.	Objekty v pamiatkovom území rušivé	57
B.1.7.6.	Objekty určené na limitované dožitie	61
B.1.8.	Prehľad archeologických nálezísk.....	62
B.1.9	Historická zeleň, záhrady, parky, verejná zeleň, stromoradia	62
B.1.9.1.	Zeleň uličných interiérov	62
B.1.9.2.	Zeleň dvorov a záhrad.....	63
B.1.9.3.	Zeleň areálov	64
B.1.9.4.	Samostatné parkové dispozície	64
B.1.9.5.	Zeleň hradobnej priekopy	66
B.2.	Pamiatky histórie	66
B.3.	Súpis pôvodných názvov hlavných a dôležitých námestí a ulíc	67
C.	Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany	68
C.1.	Urbanisticko - historické hodnoty štruktúr pamiatkového územia.....	69
C.2.	Architektonicko - historické hodnoty objektov pamiatkového územia.....	70
C.3.	Umelecko - historické hodnoty objektov pamiatkového územia.....	71
C.4.	Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk.....	71
C.5.	Odôvodnenie ochrany pamiatkového územia	72

ČASŤ III.....73

ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA PAMIATKOVEJ

REZERVÁCIE BARDEJOV.....73

A.	Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov.....	73
A.1.	Požiadavky na primerané funkčné využitie pamiatkového územia.....	74
A.2.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie	74
A.3.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu objektovej skladby pamiatkového územia	75
A.4.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu výškového a priestorového usporiadania objektov	75
A.5.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu prvkov interiéru a uličného parteru	77

A.6.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu charakteristických pohľadov, siluety a panorámy územia.....	78
A.7.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu archeologických nálezísk	78
A.8.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia	78
B.	Požiadavky špecifikované pre bloky BL 1 až BL 18 a blok komunikácií a verejných priestranstiev pamiatkového územia PR Bardejov	79
B.1.	Požiadavky špecifikované pre bloky BL 1 až BL 18	79
B.2.	Požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev.....	94
C.	Všeobecné záverečné ustanovenia	98
C.1.	Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii pamiatkového územia	98
C.2.	Aktualizácia zásad	100

ČASŤ IV. 101

POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, OCHRANU, REHABILITÁCIU, REGENERÁCIU, OBNOVU A PREZENTÁCIU JEDNOTLIVÝCH TYPOV ŠTRUKTÚR A PRVKOV PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE BARDEJOV.....101

A.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu NKP.....	101
A.1.	Materiálová, konštrukčná, technická, umelecko-remeselná a výtvarná skladba NKP	102
A.1.1.	Murivá a zvislé nosné konštrukcie	103
A.1.2.	Horizontálne nosné konštrukcie – stropy a klenby	103
A.1.3.	Suterény	104
A.1.4.	Strechy.....	105
A.1.4.1.	Strešné štíty.....	106
A.1.5.	Krovy.....	107
A.1.6.	Štítové a parcelačné múry	107
A.1.7.	Balkóny, pavlače, loggie	107
A.1.8.	Schodiská	108
A.1.9.	Zábradlia, mreže a ostatné kovové prvky	108
A.1.10.	Výplne okenných a dverných (vstupných) otvorov	108
A.1.11.	Povrchové úpravy stavieb - omietky, podlahy	109
A.1.12.	Výtvarné diela a umelecko-remeselné prvky	110
A.1.13.	Historická technická infraštruktúra a technické zariadenia	110
A.1.14.	Nová technická infraštruktúra a technické zariadenia	110
A.1.15.	Odvodňovanie objektov	111
A.1.16.	Fasády	111
B.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP a objektov vhodne dotvárajúcich prostredie	111
C.	Požiadavky na úpravu objektov nevhodne dotvárajúcich prostredie a narušených urbanistických priestorov.....	112

D.	Požiadavky na úpravu objektov na limitované dožitie	112
E.	Požiadavky na úpravu záhrad, nádvorí a ostatných plôch	112
F.	Požiadavky na zachovanie, ochranu, úpravu a údržbu nosných prvkov systému zelene (jestvujúce a cieľové)	113
F.1.	Požiadavky pre prítomnosť a úpravu zelene v pamiatkovom území.....	113
F.2.	Zeleň uličných interiérov.....	113
F.3.	Zeleň dvorov a záhrad	114
F.4.	Zeleň areálov	114
F.5.	Samostatné parkové dispozície	114
F.6.	Zeleň hradobnej priekopy.....	115
G.	Požiadavky na revitalizáciu voľných plôch.....	115
H.	Požiadavky na realizáciu novostavieb	115
H.1.	Základné požiadavky	115
H.2.	Strechy a osvetlenie podkrovných priestorov	116
H.3.	Kompozícia priečelia novostavby.....	116
H.4.	Materiálová a tvaroslovná regulácia novostavieb.....	116
I.	Uličný interiér	117
I.1.	Požiadavky pre zachovanie, údržbu a regeneráciu uličného parteru	117
I.2.	Požiadavky pre regeneráciu povrchov komunikácií a verejných priestranstiev ..	117
I.3.	Požiadavky pre regeneráciu zelene v uličnom interiéri.....	118
I.4.	Požiadavky pre uličné osvetlenie	118
I.5.	Požiadavky na prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia.....	118
I.6.	Požiadavky pre zachovanie existujúcich a umiestnenie nových umeleckých diel a artefaktov	119
I.7.	Požiadavky pre umiestnenie informačných, reklamných a propagačných zariadení	119
I.8.	Požiadavky pre vybavenie pamiatkového územia sezónnymi terasami a sedeniami	120
I.9.	Požiadavky pre umiestnenie zariadení technickej infraštruktúry	120
J.	Požiadavky na ochranu PR a usmernený rozvoj jej prostredia v ochrannom pásme ...	120
K.	Prezentácia pamiatkového fondu PR Bardejov	121
L.	Záver	121
M.	Grafická časť Zásad ochrany pamiatkového územia Bardejov.....	122
N.	Prílohy.....	122

Časť I.

A. Vstupné údaje

A.1. Požiadavka a dôvod realizácie urbanisticko – historického výskumu

Dňa 1. apríla 2002 nadobudol účinnosť zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (ďalej len „pamiatkový zákon“). Pamiatkový zákon v § 29 definuje podmienky základnej ochrany pamiatkového územia takto:

Základná ochrana pamiatkového územia podľa pamiatkového zákona

(1) Základná ochrana pamiatkového územia je súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkami nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

(2) Krajský pamiatkový úrad alebo osoba oprávnená podľa § 35 ods. 3 vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany podľa odseku 1. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.¹

(3) Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

(4) Orgán oprávnený schváliť územno-plánováciu dokumentáciu územia,²¹⁾ v ktorom sa nachádza pamiatková rezervácia, pamiatková zóna, ochranné pásmo alebo archeologické nálezisko evidované podľa § 41, si pred jej schválením vyžiada stanovisko miestne príslušného krajského pamiatkového úradu. Ak ide o archeologické nálezisko, krajský pamiatkový úrad vydá stanovisko po vyjadrení archeologického ústavu.

V zmysle vyššie citovaného § 29 odseku 2 pamiatkového zákona ako aj z úlohy č. 2 c) Plánu hlavných úloh na rok 2006 Pamiatkového úradu SR Bratislava vyplynula požiadavka vypracovania aktualizácie zásad ochrany PR Bardejov.

„Aktualizácia zásad ochrany pamiatkovej rezervácie Bardejov“ vyvstala najmä z nutnosti aktualizácie „Zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Bardejov“, spracované Štátnym ústavom pamiatkovej starostlivosti Bratislava (spracovatelia: prom. hist. Eva Petrášková, Ing. arch. Andrej Fiala, Ing. arch. Angelika Plesníková) v decembri 1984. Tieto zásady aktualizoval Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava – „Aktualizácia zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Bardejov“ (spracovatelia: Ing. arch. Jara Lalková, Ing. arch. Dobroslava Mrázová, Ing. arch. Viera

¹ Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Dvořáková, Ing. Gabriel Malina, Ing. arch. Jana Pohaničová, Prom. Hist. Štefánia Tóthová, PhDr. Zdeněk Vácha, Ing. arch. Zoltán Varga, Daniela Hajzoková) v októbri 1990. Dôvodom nutnosti aktualizácie týchto materiálov bola zmena legislatívnych predpisov, upresnenie a stanovenie podmienok komplexného návrhu na riešenie aktuálnych problémov v predmetnom pamiatkovom území na základe súčasnej úrovne poznania pamiatkového fondu v predmetnom pamiatkovom území a na základe získaných odborných, výskumných a vedeckých materiálov spracovaných po uplynutí doby spracovania aktualizovaného materiálu.

B. Základné údaje o území

B.1. Názov pamiatkového územia

Pamiatková rezervácia v Bardejove (ďalej aj „Pamiatková rezervácia“ alebo „PR“)

B.2. Názov obce, mesta podľa základnej územnej jednotky a katastra, v ktorom sa Pamiatková rezervácia nachádza

Mesto: Bardejov

Katastrálne územie: Bardejov

Okres: Bardejov

B.3. Orgán, ktorý územie vyhlásil, dátum vyhlásenia

Vláda Československej republiky dňa 11. 07. 1950 schválila zriadenie pamiatkovej rezervácie Bardejov.

Vláda Slovenskej republiky v Nariadení vlády Slovenskej republiky č. 596/2001 z 13. 12. 2001 o pamiatkových rezerváciách Bardejov, Bratislava, Kežmarok, Levoča, Prešov, Spišská Kapitula a Spišská Sobota, podľa § 5 ods. 1 zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti nariadila vymedzenie hraníc pamiatkovej rezervácie Bardejov. Nariadenie nadobudlo účinnosť od 01. 01. 2002.

C. Vymedzenie hranice pamiatkového územia

Pamiatková rezervácia Bardejov je vymedzená hranicou, ktorá sleduje obrys historického jadra stredovekého mesta, uzatvoreného opevnením.

C.1. Vymedzenie hranice Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a parciel k dátumu vymedzenia hranice

Hranica Pamiatkovej rezervácie Bardejov, katastrálne územie Bardejov, začína sa v bode na rozhraní parciel č. 620, č. 619, č. 624/1 a č. 4267. Odtiaľ hranica vychádza východným smerom po rozhraní parciel č. 620 a č. 4267, zatáča sa na juh po rozhraní parciel č. 4267 a č. 621, č. 644 (Krátky rad), pokračuje po rozhraní parcely č. 700 s parcelami č. 644, č. 706, č. 704, č. 703, č. 702, č. 701, č. 699 (Veterná ulica), ďalej sleduje rozhranie parciel č. 2242/2, č. 700, č. 2242/2 a č. 4267. Na rozhraní parciel č. 2242/2, č. 4267 a č. 2242/1 sa zatáča na juhozápad a pokračuje po rozhraní parciel č. 2242/2, č. 2242/1 (Šiancová ulica) a potom po rozhraní parcely č. 2242/1 s parcelami č. 764, č. 765, č. 766 až do západného rohu parcely č. 2242/1, v ktorom sa táto parcela stretáva s parcelami č. 766 a č. 2274. Odtiaľ sa

zatáča na východ do bodu na rozhraní parciel č. 2242/1, č. 2222 a č. 2274. Z tohto bodu pretína parcelu č. 2274 (Ulica Fraňa Kráľa) juhozápadným smerom do spoločného bodu parciel č. 2221, č. 2274 a č. 2129. Pokračuje juhozápadným smerom po rozhraní parciel č. 2221 a č. 2129. V južnom bode parcely č. 2221 sa stáča na severozápad a sleduje rozhranie parcely č. 4267 (Ul. kpt. Nálepku) s parcelami č. 2221, č. 2218, č. 1058/5, č. 1057, č. 1058/1, č. 1056, č. 1055, č. 1054 a č. 1145. Z bodu na rozhraní parciel č. 1145, č. 4267 (Jiráskova ulica) a č. 1060 hranica, lomiac sa na západ, sleduje rozhranie parcely č. 4267 s parcelami č. 1060, č. 863, č. 976. Pokračuje po hranici parcely č. 4267 s parcelami č. 982/3, č. 992/1, č. 2221 (Radničné nám.), č. 874/1 a č. 619. V severovýchodnom rohu parcely č. 619 sa hranica lomí na juh a napája sa na východiskový bod – rozhranie parciel č. 620, č. 619, č. 624/1 a č. 4267.

C.2. Vymedzenie hranice Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a aktuálnych čísiel parciel

Hranica Pamiatkovej rezervácie Bardejov, katastrálne územie Bardejov, začína sa v bode na rozhraní parciel č. 620, č. 619, č. 624/1 a č. 4267/1. Odtiaľ hranica vychádza východným smerom po rozhraní parciel č. 620 a č. 4267/1, zatáča sa na juh po rozhraní parcely č. 700 a parciel 665 a 621, ďalej pretína parcelu č. 700 a pokračuje po rozhraní parcely č. 700 s parcelami č. 644 (Krátky rad), č. 706/1, č. 704, č. 703/1, č. 702, č. 701, č. 699 (Veterná ulica). Ďalej v oblúku pretína parcely č. 700 a č. 2242 (Šiancová ulica) a pokračuje južným smerom pretínajúc v cípe parcelu č. 2326. Následne v miernom oblúku juhozápadným smerom pretína parcely 2243/1, č. 2244, č. 2245, č. 2246, č. 2247, 2250, 2252 a v cípe pretína parcelu 2254. Ďalej západným smerom pretína parcelu č. 2242 a pokračuje po rozhranie parcely č. 2242 a parciel č. 764, č. 765 a č. 766 až do západného rohu parcely č. 2242, v ktorom sa táto parcela stretáva s parcelami č. 766 a č. 2274. Odtiaľ sa lomí na východ do bodu na rozhraní parciel č. 2242, č. 2222 a č. 2274. Z tohto bodu pretína parcelu č. 2274 (Ulica Fraňa Kráľa) juhozápadným smerom do spoločného bodu parciel č. 2221/3, č. 2274 a č. 2129. Pokračuje juhozápadným smerom po rozhraní parciel č. 2221/3 a č. 2129. V južnom bode parcely č. 2221/3 sa stáča na severozápad a sleduje rozhranie parcely č. 4267/2 (Ul. kpt. Nálepku) s parcelami č. 2221/3, č. 2218, č. 1058/8, č. 1057, č. 1058/1, č. 1056, č. 1055, č. 1054 a č. 1145. Z bodu na rozhraní parciel č. 1145, č. 4267/2 (Jiráskova ulica) a č. 1060 hranica, lomiac sa na západ, sleduje rozhranie parcely č. 4267/2 s parcelami č. 1060, č. 863/1, č. 976/1. Pokračuje po hranici parcely č. 4267/1 s parcelami č. 976/1, č. 982/3, č. 992/1, č. 2221/1 (Radničné nám.), č. 874/1 a č. 619. V severovýchodnom rohu parcely č. 619 sa hranica lomí na juh a napája sa na východiskový bod – rozhranie parciel č. 620, č. 619, č. 624/1 a č. 4267/1.

D. Vymedzenie hranice ochranného pásma pamiatkového územia

Okresný úrad Bardejov – odbor regionálneho rozvoja a iných odvetvových vzťahov vydal dňa 18. 08. 2000 rozhodnutie č. 1/2000/01388 o vymedzení ochranného pásma pre Pamiatkovú rezerváciu Bardejov.

D.1. Vymedzenie hranice ochranného pásma Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a parciel k dátumu vymedzenia hranice

Územie ochranného pásma sa vymedzuje hranicou, ktorá začína na východnej strane ulice Dlhý rad bodom styku parciel čísla 609/2, 574/1 a 4267. Odtiaľ pokračuje po oblúku rozhrania parciel 4267 a 609/2 smerom na severovýchod, kde sa lomí v bode kolmice na Slovenskú ulicu prechádzajúc nivelačným bodom 525 na východný okraj parcely č. 4267. Tu sa lomí smerom na juhovýchod a vedie po východnom okraji parcely č. 4267 pozdĺž ulice Krátky rad. V tom istom smere nadväzuje na ulicu Starý Blich (parcely č. 4267) a pokračuje až po bod, v ktorom sa lomí na západ kolmo na ulicu napájajúcu sa na južný okraj parcely č. 2325. Pokračujú západným smerom pozdĺž južných okrajov parciel č. 2144 a 2143, kolmo pretína ul. kpt. Nálepku (parcely č. 4267), napája sa na južný okraj parcely č. 2123 – cintorín sv. Jakuba, v juhozápadnom rohu parcely sa stáča na sever a pokračuje pozdĺž západného okraja parcely. V styku s parcelami č. 2115 a 2040 sa lomí na západ, prechádza severným okrajom parcely č. 2115 po bod, v ktorom sa stáča na sever, kolmo križujúc ulicu sv. Jakuba (parcely č. 2040), aby sa v tom istom smere napojila na západný okraj parcely č. 1132. Hranica ochranného pásma pokračuje smerom na sever pozdĺž západných parciel 1123, 1122, 1116, 1115, 1109, 1108. V severozápadnom rohu parcely č. 1108 sa hranica stáča na východ a napája sa na západný okraj parcely č. 1105. Ďalej pokračuje smerom na sever pozdĺž západných okrajov parciel č. 1103/2, 1103/3, 1090 a kolmo pretínajúc parcelu č. 1087/2 sa napája ulica kpt. Nálepku – západný okraj parcely č. 4167, pozdĺž ktorého sa tiahne smerom na severozápad pokračujúc po Jiráskovej ulici (parcely č. 4267) až po križovatku s ulicou Dlhý rad. Tu sa zatáča smerom na západ, prechádzajú po južnom okraji parcely č. 4261. V styku s parcelou č. 40/2 sa napája na južný okraj a ohraničuje areál Židovského suburbia – z juhu Mlynskou ulicou t. j. južným okrajom parcely č. 1002/2 a parcely č. 1004, pokračuje južným okrajom parcely č. 1294 po západný bod na tejto priamke (rozhranie parcely č. 1293/1 a 1292), kde sa lomí na sever a pretínajúc parcelu č. 1293/1 (areál súkromnej firmy HERSTEK) sa napája na juhozápadný roh parcely č. 1295. Potom prechádza jej západným a severným okrajom a ďalej pokračuje severným okrajom parcely č. 1004. V mieste styku parcely č. 1004 so Štefánikovou ulicou (parcely č. 4261) prechádza kolmo na jej severný okraj a po tomto okraji pokračuje postupne smerom na východ, potom na juh a nadväzuje opäť na ulicu Dlhý rad – severný okraj parcely č. 4261 a 4267, pozdĺž ktorého sa tiahne smerom na východ až po východiskový bod na rozhraní parciel č. 609/2, 574/1 a 4267.

D.2. Vymedzenie hranice ochranného pásma Pamiatkovej rezervácie Bardejov podľa ulíc a aktuálnych čísiel parciel:

Územie ochranného pásma sa vymedzuje hranicou, ktorá začína na východnej strane ulice Dlhý rad bodom styku parciel čísla 609/2, 618/3 a 4267/1. Odtiaľ pokračuje po oblúku rozhrania parciel 4267/1 a 609/2 smerom na severovýchod, kde sa lomí v bode kolmice na Slovenskú ulicu prechádzajúc nivelačným bodom 525 na východný okraj parcely č. 4267/1. Tu sa lomí na juhovýchod a vedie po východnom okraji parcely č. 4267/1, v styku parciel č. 4267/1 a č. 700 pokračuje pozdĺž ulice Krátky rad - východného okraja parcely č. 700. V tom istom smere nadväzuje na ulicu Starý Blich - po západnom okraji parcely č. 4274/2 a pokračuje až po bod, v ktorom sa lomí na západ kolmo na ulicu napájajúcu sa na južný okraj parcely č. 2325. Pokračujú západným smerom pozdĺž južných okrajov parciel č. 2144/2, 2144/1 a 2143, kolmo pretína parcelu č. 2129 a ul. kpt. Nálepku (parcely č. 4267/2), napája sa na južný okraj parcely č. 2123/1 – cintorín sv. Jakuba, v juhozápadnom rohu parcely sa stáča na sever a pokračuje pozdĺž západného okraja parcely. V styku s parcelami č. 2115/17

a 2070/6 sa lomí na západ, prechádza severným okrajom parcely č. 2115/17 po bod, v ktorom sa stáča na sever, kolmo križujúc ulicu sv. Jakuba (parcely č. 2070/6), aby sa v tom istom smere napojila na západný okraj parcely č. 1132. Hranica ochranného pásma pokračuje smerom na sever pozdĺž západných parciel 1123, 1122, 1116, 1115, 1109, 1108. V severozápadnom rohu parcely č. 1108 sa hranica stáča na východ a napája sa na západný okraj parcely č. 1105. Ďalej pokračuje smerom na sever pozdĺž západných okrajov parciel č. 1103/2, 1103/3, 1090/7 a kolmo pretínajúc parcelu č. 1087/2 sa napája ulica kpt. Nálepku – západný okraj parcely č. 4167/2, pozdĺž ktorého sa tiahne smerom na severozápad pokračujúc po Jiráskovej ulici (parcely č. 4267/2) až po križovatku s ulicou Dlhý rad. Tu sa zatáča smerom na západ, prechádzajú po južnom okraji parcely č. 4261/1. V styku s parcelou č. 40/5 sa napája na južný okraj a ohraničuje areál Židovského suburbia – z juhu Mlynskou ulicou t. j. južným okrajom parcely č. 1002/2, západným okrajom parcely č. 1003/1 a ďalej južným okrajom parciel č. 1004/1 a č. 1004/4, pokračuje južným okrajom parcely č. 1293/1 po západný bod na tejto priamke (rozhranie parcely č. 1293/1 a 1292/1), kde sa lomí na sever a v miernom oblúku pretína parcelu č. 1293/1 (areál súkromnej firmy) sa napája na juhozápadný roh parcely č. 1295/1. Potom prechádza jej západným a severným okrajom a ďalej pokračuje severným okrajom parciel č. 1004/4, 1004/1 a 1004/3. V mieste styku parciel č. 1004/3, č. 48/3 a Štefánikovej ulice (parcely č. 4261/1) prechádza kolmo na jej severný okraj a po tomto okraji pokračuje postupne smerom na východ, potom na juh a naväzuje opäť na ulicu Dlhý rad – severný okraj parcely č. 4261/1 a 4267/1, pozdĺž ktorého sa tiahne smerom na východ až po východiskový bod na rozhraní parciel č. 609/2, 618/3 a 4267/1.

E. Zápis do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva

Na základe rozhodnutia 24. zasadnutia Výboru pre svetové dedičstvo pri UNESCO je od 30. 11. 2000 do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva zapísané Historické jadro mesta Bardejov a židovské suburbium. Lokalita je zapísaná na základe kritérií iii a iv pod číslom 973. Územie lokality je v rozsahu pamiatkovej rezervácie a jej ochranného pásma.

F. Údaje o východiskových materiáloch

F.1. Prehľad spracovaných územnoplánovacích dokumentácií a štúdií s overením ich právoplatnosti

Záväznú:

1. ÚP VÚC Prešovský kraj, 1997, schválené nariadením vlády SR č. 216 zo dňa 07. 04. 1998, prvú Zmenu a doplnky spracované v roku 2001
2. „Územný plán mesta Bardejov“, Akra, s.r.o. Košice, Ing. arch. Jozef Žiaran, platný od 1. 10. 2007

Smerné:

1. Aktualizácia zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Bardejov, Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, X/1990, T/51
2. „Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Bardejov“, Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1984, T 166

3. „Regulačný plán centrálnej mestskej zóny Bardejov“ spracovateľ ARKA Košice, Ing. arch. Jozef Žiaran, 1993, schválené uznesením MsZ Bardejov č. 29/93 zo dňa 30. 04. 1993
4. Návrh na vymedzenie ochranného pásma – MPR - Bardejov, VIII/2000, S. Gojdičová, Pamiatkový ústav Bratislava, T 113
5. „Základný upravovací plán mesta Bardejov“, spracoval Dipl. Ing. Alexander Kostyál, schválená bol Župným úradom v Prešove, 1944
6. „Smerný územný plán mesta Bardejov“, spracoval Ing. arch. Milan Hladký, 1955
7. „Bardejov smerný územný plán“, spracoval Ing. arch. Ivan Suchý, schválený Okresným národným výborom v roku 1971
8. „Prieskumy a rozborý k ÚPD CMZ Bardejov“, URBION Košice, 1988
9. MPR Bardejov, zameranie stavu z roku 1959 – pohľady, SÚRPMO Praha, J. Soukup, XI/1959, A/185
10. Urbanistická štúdia Bardejov, Stöcklova ulica, autor Ing. arch. Dušan Marek, 1993 (neodsúhlasené na KPÚ), A/93
11. Bardejov, Veterná ulica, regulácia úpravy domov urbanisticko–architektonická štúdia, autor Ing. arch. Jozef Žiaran, 1997 (neodsúhlasené na KPÚ) A/91
12. MPR Bardejov – blok I. g, architektonická štúdia variant zástavby rodinných domov, SÚRPMO Praha, Ing. arch. Soukup, XI/1981, A/79
13. MPR Bardejov – blok I. g, architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, Ing. Pecánková, VI/1977, A/80
14. MPR Bardejov – blok II.a, Stöcklova ulica, urbanisticko-architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, XI/1980, A/180
15. MPR Bardejov – blok I. g, architektonická štúdia a zameranie, SÚRPMO Praha, Ing. arch. J. Pecánková, VI/1977, A/381
16. MPR Bardejov – blok I. f, Rhódyho ulica, architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, Ing. arch. D. Barocková, V/1975, A/390
17. MPR Bardejov – blok I. d, Stöcklova ulica diel 1,2, architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, Ing. arch. D. Barocková, V/1974, A/392
18. MPR Bardejov – blok I. c, Poštová ulica - Stöcklova ulica, objemová štúdia, SÚRPMO Praha, I/1962, A/574
19. MPR Bardejov – blok I. c, Poštová ulica - Stöcklova ulica, urbanisticko-architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, VII/1976, A/536
20. MPR Bardejov – blok I. e, (Veterná ulica) urbanisticko-architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, XI/1983, A/526
21. MPR Bardejov – blok II. a, časť Stöcklova ulica architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, XI/1980, A/526
22. MPR Bardejov – blok I. f, Rhódyho ulica, urbanisticko-architektonická štúdia, SÚRPMO Praha, Ing. arch. D. Barocková, V/1975, A/591
23. MPR Bardejov – revalorizácia blokov I. c, I. f.- urbanisticko-architektonická štúdia, XII/1990, ARKA Košice, Ing. arch. J. Žiaran, A/92
24. Bardejov, Kláštorská ulica – urbanistická štúdia, ARKA Košice, Ing. J. Žiaran, VI/1994, A/174
25. MPR Bardejov, Návrh regulačného plánu – generel inžinierskych sietí, projektová dokumentácia, IZOLA Košice, Ing. J. Varga, XII/1993, A/88
26. Asanačný plán historického jadra, štúdia, SÚRPMO Praha, Akad. J. Habětín, 1960, 1962, A/371
27. Asanačný plán mesta Bardejov, štúdia, SÚRPMO Praha, Akad. J. Habětín, Ing. arch. J. Soukup, Ing. arch. Z. Kríž, 1961, A/372
28. MPR Bardejov – rekonštrukcia vonkajšieho osvetlenia v historickom jadre,

- projektová dokumentácia, Dpl. I. Novotný, I. Ruskov, X/1991, A/105
29. Bardejov, Kláštorská ulica – nové radové domy, projektová dokumentácia, Ing. J. Mihaľ, Ing. Lakata, Bardejov, X/1992, A/121
  30. Dislokácia MPR, štúdia, SÚRPMO Praha, Ing. arch. J. Soukup, Ing. arch. Z. Kríž, X/1977, A/373
  31. MPR Bardejov, dislokácia – návrh, štúdia, SÚRPMO Praha, Ing. arch. J. Pecánková, Ing. arch. Soukup, IV/1977, A/389
  32. MPR Bardejov – dislokácia – stav v roku 1970, SÚRPMO Praha, Ing. arch. Soukup, XII/1970, A/619
  33. MPR Bardejov – reanimácia, architektonická štúdia, PÚK Bratislava, Ing. Kordík, X/1983, A/653, A/729
  34. MPR Bardejov – reanimácia, architektonická štúdia, PÚK Bratislava, Ing. Balla, IX/1983, A/654
  35. MPR Bardejov – reanimácia, architektonická štúdia, PÚK Prešov, Ing. Bandžák, X/1983, A/655
  36. MPR Bardejov – reanimácia, architektonická štúdia, ŠP TU Bratislava, Ing. Freuer, XII/1983, A/656
  37. MPR Bardejov – reanimácia, výsledná architektonická štúdia, PÚK Prešov, IV/1984,
  38. Bardejov, Reanimácia Radničného námestia – štúdia, PÚK Bratislava, XI/1983, A/239
  39. Bardejov, Reanimácia Radničného námestia – výsledná štúdia, PÚK Prešov, VI/1984, A/240
  40. Bardejov, „Súťaž Radničné námestie“ – prípravná dokumentácia, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 2000
  41. Bardejov, Reanimácia Radničného námestia“ – projektová dokumentácia pre územné rozhodnutie, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 6/2001
  42. Bardejov, Reanimácia Radničného námestia“ – projektová dokumentácia pre stavebné rozhodnutie, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 2/2002
  43. Bardejov, Reanimácia Radničného námestia“ – realizačný projekt, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 12/2002
  44. Bardejov, Ulice Hviezdoslavova, Františkánov, Kláštorská, Veterná – rekonštrukcia, štúdia, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov
  45. Bardejov, Ulice Hviezdoslavova – Jirásková, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 8/2005
  46. Bardejov, Poštová ulica, projektová dokumentácia pre stavebné rozhodnutie a realizačný projekt, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 8/2005
  47. Bardejov, Františkánov po Jiráskovu ulicu, projektová dokumentácia pre stavebné rozhodnutie a realizačný projekt, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 8/2005
  48. Bardejov, ulica M. V. Miškovského 1. etapa, projektová dokumentácia pre stavebné rozhodnutie a realizačný projekt, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 12/2005
  49. Bardejov, ulica Na hradbách 1. etapa, projektová dokumentácia pre stavebné rozhodnutie a realizačný projekt, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 12/2005
  50. Bardejov, ulica Na hradbách MK a IS, projektová dokumentácia pre stavebné rozhodnutie, ISPO Prešov, 11/2003
  51. Bardejov, Obnova mestského opevnenia a jeho zapojenie do infraštruktúry mesta Bardejov, Projekt pre územné konanie, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 6/2006
  52. Bardejov, Obnova mestského opevnenia a jeho zapojenie do infraštruktúry

- mesta Bardejov, Projekt pre stavebné konanie, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 7/2006
53. Bardejov, Obnova mestského opevnenia a jeho zapojenie do infraštruktúry mesta Bardejov, Realizačný projekt, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 9/2006
  54. Bardejov, Dostavba hradobného múra – východná časť, Realizačný projekt, Ing. arch. V. Kačala, A-Typ Prešov, 7/2006

F.2. Mapové podklady

- Katastrálna mapa Bardejova z roku 1869, aktualizovaná v roku 1938, Geodetický a kartografický ústav Bratislava ŠA 16 – kópia uložená na Krajskom pamiatkovom úrade Prešov 39/A, 39/B
- Mapa 1: 5 000, vydaná Úradom geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky so stavom polohopisu k 31. 12. 1995, kladové listy č. 3-7 a 3-8.
- Katastrálna mapa Bardejova z roku 2006 v digitálnej forme získaná od Správy katastra Bardejov

F.3. Staršie archeologické výskumy územia

- Šiancová ulica po JV strane pamiatkovej rezervácie – stredoveká hrnčiarska pec (1957)
- Z strana centrálného námestia – vchody do pivničných priestorov (1961)
- SZ od bočného západného vchodu do kostola sv. Egídia – základové murivo stavby – veže datovanej do 17. storočia a keramický materiál z 15. – 16. storočia (1961)
- SZ časť mesta – Na bráne – výkop základov pre nový kultúrny dom (3 stredoveké objekty datované keramikou do 14. storočia) (1968)
- Ul. Dlhý rad – pred severovýchodným barbakánom – sídliskový objekt z 14. – 15. storočia (1971)
- v parku pred kostolom sv. Egídia – za budovou Čedoku – stredoveká a novoveká keramika
- sledovanie rekonštrukčných prác v priestore severovýchodného barbakánu (70-tych rokoch minulého storočia)
- SZ úsek mestského opevnenia – od baziliky sv. Egídia po nárožnú baštu z vonkajšej strany hradbového múru realizované viaceré zisťovacie archeologické sondy (1977 – 1978)
- archeologický výskum radnice – v interiéri a exteriéri (1978 – 1981)
- Rhodyho ul. č. 6 – konštrukcia drevenej podlahy z 15. storočia, hospodárske objekty a novoveká kanalizácia (1983 – 1984)
- Pionierska ul., blok II/d – kamenná podmurovka objektu z 15. – 16. storočia (1983 – 1984)
- Krátky rad – JV časť hradieb – sondy orientované po šírke celej priekopy (1983 – 1984)
- Krátky rad – východná časť opevnenia – zachytenie parkánu (1985)
- Park pri kostole sv. Egídia – stredoveká polozemnica a objekty z doby bronzovej, základy murovaných domov – 13. – 18. storočie (1988 – 1989)
- SZ časť mestského opevnenia (vrátane S predpolia) – odokryté murivá bašty štvrtkruhového pôdorysu, zachytená drevená výstuž mlynského jarku (1996 –

1997)

- Archeologický výskum polygonálnej bašty (tzv. fortka) – vznik pred polovicou 15. storočia (1996 – 1997)
- V parku pred františkánskym kostolom – odokryté murivá hrady a parkánu a čiastočne zachytená tzv. vodná bašta (1996 – 1997)
- západná vonkajšia hradbová línia – v úseku medzi Školskou baštou a západnou bránou odokryté základy parkanu (1999)
- v súvislosti s komplexnou rekonštrukciou Radničného námestia realizovaný archeologický výskum. Sonda I – IX, ktorými odokryté hroby prikostolného cintorína (15. – 18. storočie), základy jeho ohrady, čiastočne zachytené viaceré zaniknuté architektúry v rámci námestia a zachytený aj priebeh hradbového systému v severnej časti námestia vedľa humanitného gymnázia – hradbový múr a Malá bránka. V južnej časti námestia odokrytá tehlová klenba kanála, ktorá prekryla starší mlynský náhon (2001 – 2002)
- Baštová ulica – odokrytý priebeh hradby a zaniknutej bašty (2003)
- Ul. Na hradbách (od Hrubej bašty smerom v Rhodyho ul.) – sondy na zachytenie priebehu hradobného múru a na plochách plánovanej obytnej zástavby (2003)
- Stöcklova ulica č. 65 – dokumentácia archeologických nálezov – stredoveká a novoveká keramika (2004)
- Rhodyho ul. – v súvislosti s rekonštrukciou inžinierskych sietí – neskorostredoveká keramika (2005)
- Františkánska ulica - dom č. 5 – porušený neskorostredoveký objekt a v priestore prezentovaného parkánu a hradby – novoveká keramika a kachle (2005)
- Poštová a Stöcklova ulica (križovatka) – pred budovou Obchodnej akadémie – stredoveká keramika a výraznejšie kultúrne vrstvy (2005)
- Hviezdoslavova ulica – reštaurácia Kozel (Na bráne) – archeologickou sondou čiastočne skúmaný priestor západnej brány (interiér barbakánu), pred budovou SOU – služieb - novoveká keramika (2005)
- Hviezdoslavova ulica – od križovatky s Kláštorňou ul. smerom do mesta – kanalizácia a keramika z obdobia stredoveku a novoveku (2005)
- Hviezdoslavova ulica, parc. č. 888 – v súvislosti s plánovanou novostavbou realizovaný výskum – stredovek a novovek, zachytenie murív staršej architektúry (2006)
- v rámci obnovy mestského opevnenia 3 etapy výskumu – I. etapa v severnom parku – zachytený priebeh parkánu a predsunutej hradby, II. etapa – východná časť mestského opevnenia, revízný výskum a sonda na zachytenie situácie priekopového múru v južnej časti priekopy, III. etapa – v priestore južnej brány a kontrolná sonda pri dome politických strán na ulici Dlhý rad (2006)

F.4. Archívne materiály

- Veduta Bardejova od G. Gáspára z roku 1768 „PROSPECTVS LIBERAE REGIAE QVE CIVITATIS BARTPHAE ORIENTEM VERSVS“, Šarišské múzeum Bardejov, H 857

F.5. Literatúra

- Barochová Dana: Prestavba a dostavba bloku popri Stöcklovej ulici, In: Projekt 6-7/79, str. 28-29
- Drobníak, G. – Jiroušek, A.: Chrám sv. Egídia v Bardejove. ŠÁŠA, Košice, 1998
- Floreková Viera: Severovýchodný barbakan v Bardejove, In: Pamiatky a príroda, 2/1977 str. 16-18
- Floreková Viera: Mestský hradobný systém, jeho obnova a využitie, In: Projekt 6-7/79, str. 21-27
- Frický, A.: Bardejov – kultúrne pamiatky, Košice 1976
- Gácsová A.: Spoločenská štruktúra Bardejova v 15. storočí, SAV, Bratislava, 1972
- Hromadová, L.- Hriadeľová, R.: Bardejov – pamiatková rezervácia, Bratislava 1977
- Jankovič, V.: Miestopisný obraz Bardejova v 15. storočí. In: Nové obzory, 1963, č. 5, s. 57 – 71
- Kalafus Tibor: Bardejov – rekonštrukcia historického jadra, In: Projekt 6-7/79, str. 18-20
- Kolektív autorov: Dejiny Bardejova, Košice 1975
- Kolektív autorov: Bardejov, Mestská pamiatková rezervácia, 1991
- Kolektív autorov: 60 rokov Šarišského múzea v Bardejove, Košice, 1967
- Kolektív autorov: Súpis pamiatok na Slovensku č.1, A-J, OBZOR, Bratislava, 1967
- Kolektív autorov: Nominácia majetku pre začlenenie mesta Bardejov do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO
- Kolektív autorov: Viktor Miškovský a súčasná ochrana pamiatok v strednej Európe. Pamiatkový ústav Bratislava 1999
- Kolektív autorov: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, VEDA, 1977
- Krpec, B.: Bardejov a jeho okolie dávno a dnes, Matica slovenská, 1935
- Kuča, K., Kučová, V.: Princípy památkového urbanizmu, Praha : Státní ústav památkové péče 2000
- Kuzma, A.: Sprievodca Bardejovom – Bardejovskými Kúpeľami – Zborovom, obsahujúci ich dejiny, umelecké starožitnosti a iné pamätihodnosti. Bardejov, 1931
- Lovacký M.: Bardejov retrospektíva, DETA Bardejov, 1997
- Mencl, V.: Středověká města na Slovensku, Učená společnost Šafaříkova, Bratislava, 1938
- Mencl, V.: Šariš v dejinách gotickej architektúry. In Vlastivedný časopis, 1967 č. 1, roč. XVI
- Muk, J.: Městská památková rezervace Bardejov. In: Památky a příroda 1987 č. 7, s. 387 -399
- Soukup J.: Štúdiá dislokácie, In: Projekt 6-7/79 str. 20-21

Časť II.

A. Historický a urbanisticko – architektonický vývoj územia

A.1. Stručný historický a stavebný vývoj

A.1.1. Topografický opis územia

Mesto Bardejov je situované v severozápadnej časti Nízkych Beskýd v doline horného toku rieky Topľa. Zo severovýchodu ho obklopuje karpatská podoblasť – pohorie Ondavská vrchovina (jej vrchy nepresahujú výšku 750 m nad morom). Na severnej strane ho obklopuje ďalšia karpatská podoblasť – horstvo Busov (dosahuje nadmorskú výšku 1002 m). Z juhu ho ohraničuje pohorie Čergov (dosahuje nadmorskú výšku až 1057 m nad morom). Medznikom Busova a Ondavskej vrchoviny je prítok Tople Kamenec (smerom od Zborova), medzi Čergovom a Ondavskou vrchovinou potok Slatvinec. Územie historického centra mesta Bardejov vystupuje na južnej strane k vrchu Rúrna. Samostatné centrum mesta sa nachádza na vyvýšenej terase rieky Topľa v cípe pri sútoku s potokom Šibská voda, v nadmorskej výške 276 - 287 m n. m.

A.1.2. Geologický a pedologický opis územia

Stredoveké sídlo sa vyvíjalo na druhej strednej nezalievanej pravobrežnej pleistocénnej terase rieky Topľa v cípe pri sútoku s potokom Šibská voda. Terasu tvoria naplavené vrstvy oxidovaného štrku s pôvodne hlinito-piesčitou pokrývkou. Nachádza sa v nadmorskej výške 276-287 m. Reliéf bol v závere holocénu premodelovaný antropogénnou činnosťou. V regióne, ktorý spadá do povodia Dunaja v severnej časti potiskej oblasti, sa dosť výrazne prejavuje kontinentálna klíma s výraznými teplotnými rozdielmi medzi letnými a zimnými mesiacmi. Ročný úhrn zrážok sa pohybuje v rozmedzí 650-850 mm.

A.1.3. Bardejov v praveku a na prahu dejín

Obraz pravekého osídlenia Bardejova je v pomerne problematický aj v dôsledku v minulosti nesystematického archeologického výskumu na území mesta problematická. V staršom období sa povrchovým prieskumom v okolí Bardejova venoval najmä prof. Budinský – Krička. Rozsiahlejší prieskum okolia bol realizovaný v 90-tych rokoch minulého storočia v súvislosti s realizáciou poľsko – slovenského projektu "První pastieri a rolníci v Karpatoch". Aj napriek tomu, že historické jadro Bardejova vzniklo na druhej nezalievanej terase rieky Topľa, ktorú uzatvára na východnej strane Šibská voda, najstaršie doklady prítomnosti človeka nachádzame vo vyšinných polohách v okolí mestského jadra. V polohe Kopytovka, východne od Bardejova boli nájdené nálezy kultúry arignacien, z polohy Nad Rúrnou a na poli pri rázcestí Bardejov - Zborov - Bardejovské Kúpele pochádzajú nálezy kamennej štiepanej industrie, ktoré možno pripísať gravetienskému kultúrnemu okruhu z poslednej fázy doby ľadovej a sklonku würmského zaľadnenia (okolo r. 20 000 pred Kr.). Ďalšie nálezy štiepanej industrie z obdobia paleolitu nájdené v polohe Šibeň (úštepu pazúrika, pazúrikovej mikročepielky a rádiolaritového škrabadla) a na nižšej ľavobrežnej terase potoka Šibská voda na južnom okraji mesta pri cintoríne (úštep radiolaritu) nemožno bližšie časovo zaradiť. Tieto nálezy pravdepodobne dokladajú využívanie karpatských priesmykov pri presunoch jednotlivých loveckých skupín v závere paleolitu z Malopoľska na

severovýchodné Slovensko.

Osídlenie v okolí Bardejova v období neolitu – mladšia doba kamenná dokladajú niekoľko nálezov keramiky nájdených na južnom okraji ľavobrežnej terase Tople prerušovanej prítokmi Kamenca, Chotárneho potoka a Andrejovského potoka v polohe Brehy v miestnej časti Bardejovská Nová Ves. Ich presnejšie časové a kultúrne zaradenie však nie je možné.

Intenzívnejšie bol tento kraj osídlený v závere doby kamennej – eneolite. Dokladajú to nálezy z polohy Nad Rúrnou, nad Mlynským potokom a na križovatke ciest Bardejov – Zborov – Bardejovské Kúpele. Štiepaná kamenná industria pochádza z Kalvárie (na vrchole kopca) a Kopytovky. Do tohto obdobia radíme aj starší nález eneolitického mohylníka (17 mohýl) na Kobylskej hore juhovýchodne od mesta v miestnej časti Bardejovská Zábava ako aj nový objav dvoch mohylových násypov na návrší Za Chotárnou severovýchodne od mesta na chotárnej hranici miestnych častí Bardejovská Nová Ves a Dlhá Lúka. Mohylníky pochádzajú z druhej polovice 3. tisícročia pred Kr. a patria do pastiersko-roľníckeho epišnúrového kultúrneho komplexu zasahujúceho okrem severovýchodného Slovenska aj do juhovýchodného Malopoľska a príľahlej časti západnej Ukrajiny (na Slovensku nazývané ako Kultúra východoslovenských mohýl). Do tejto skupiny zaradzujeme aj ďalšie nálezy staršieho dáta: bridlicový sekeromlat bez bližších nálezových okolností, úštep kremeňa z terasy na mieste dnešnej nemocnice, okraj rohovcového škrabadla s obvodovou retušou zo západnej časti mesta pri ihrisku, úštepy rohovca, rádiolaritu a kremeňa z tej istej lokality, rádiolaritové úštepy z polohy nad Rumou, hrotitý odštep rohovca z poľa pri rázcestí do Bardejovských Kúpeľov, torzo rohovcového škrabadla nájdeného severozápadne od mesta v polohe Vinbarg a 10,6 cm dlhá rádiolaritová čepeľ nájdená pri cintoríne sv. Michala. Sídľiskové nálezy z eneolitu poznáme aj z okolia Mníchovského potoka (vidlica Mníchovského potoka a Tople). Možno predpokladať, že tento nálezový súbor bude rozšírený ďalším prieskumom mesta a jeho blízkeho okolia.

Archeologický prieskum v posledných rokoch priniesol úplne nové informácie o osídlení mesta a jeho bezprostredného okolia v dobe bronzovej. Na druhej nezalievanej ľavobrežnej terase v polohe Vyšná Roveň pri Mokroluhu bolo zistené rozsiahle sídlisko pilinskej kultúry. Archeologickým výskumom v parku pri Bazilike Sv. Egídia boli preskúmané žiarové hroby pilinskej kultúry zo strednej doby bronzovej. Pravdepodobne tejto kultúre môžeme priradiť aj torzovité nálezy keramiky a kamennej industrie nájdené vo vrstve zo 14. storočia pri archeologickom výskume severnej bašty tzv. fortky. Pri výskume hranolovej bašty pri severovýchodnom barbakane bol nájdený vo vrstve porušenej stredovekými zásahmi črep, ktorý je tiež možné zaradiť do strednej doby bronzovej. Tieto skromné nálezy z centrálnych polôh mesta sú prvými dokladmi osídlenia terasy Tople, na ktorej sa v období vrcholného stredoveku vyvinulo mesto Bardejov.

Na poliach pri rázcestí hlavnej cesty a cesty do Bardejovských Kúpeľov po oboch stranách Bardejovského potoka v polohe Lán a pod motorestom na chotárnej hranici Bardejova a miestnej časti Dlhá Lúka boli archeologickým prieskumom zistené menšie sídliská z mladšej doby bronzovej doložené početnými fragmentmi úžitkovej keramiky. Otázne je zaradenie nálezov keramiky nájdených západne od Bardejovskej Novej Vsi (mladší bronz?). Dokladom hustého osídlenia v období doby bronzovej sú aj nálezy bronzových depotov zo širšieho okolia Bardejova (Hažlín, Beloveža, Komárov, Cernina a i.).

Otáznym nateraz ostáva osídlenie Bardejova v dobe halštatskej a laténskej, nakoľko absentujú nálezy z tohto obdobia. Avšak vzhľadom na nálezy z poriečia strednej Tople, ako aj výskumom doloženého hradiska gávskej kultúry v polohe Pivničky nad Nižným Tvarožcom nemožno vylúčiť analogické osídlenie ani v Bardejove.

Z koncom 19. storočia pochádza náhrdelník z kostených korálikov pospájaných zlatou dvojitou niťou a zlatý náramok v podobe hada s prekrývajúcimi koncami bez bližších nálezových okolností, ktoré získalo koncom minulého storočia Národné múzeum v Budapešti

od bardejovského obchodníka. Odborníci ich zaradzovali k šperkom vandalskej, resp. dáckej proveniencie z doby rímskej. Ich lokalizácia bola neistá, pretože v okolí mesta nebolo zistené osídlenie z tohto obdobia. Až nález strieborného denára rímskeho cisára Antonina Pia (138-161) na Kalvárii a archeologickým prieskumom doložené otvorené sídliská na ľavobrežných terasách Tople v polohe Pod Dúbravou západne od mesta a spomínanej polohe Kúty v chotári miestnej časti Bardejovská Nová Ves východne od mesta potvrdili pomerne intenzívne osídlenie na území Bardejova aj v dobe rímskej.

Z územia a okolia mesta absentujú nálezy z doby sťahovania národov a taktiež chýbajú priame doklady osídlenia vo včasnoslavanskom období.

Nepriamo ho však potvrdzujú nálezy včasnostredovekej keramiky so získané počas archeologického prieskumu zo spomínanej polohy Vyšná Roveň na chotárnej hranici Bardejova a Mokroluhu východne od mesta. Bližšie chronologické zaradenie uvedených nálezov bude možné až po archeologickom výskume tejto polykultúrnej lokality.

A.1.4. Vývoj Bardejova v období stredoveku

Dejinám mesta Bardejov bola venovaná v doterajšej literatúre značná pozornosť. Prvú rozsiahlejšiu prácu, v ktorej svoje miesto dostali aj dejiny tohto mesta pochádza z pera zborovského rodáka Karola Wagnera. Jedná sa o edíciu diplomatára Šarišskej župy z roku 1780. Prvú monografiu venovanú osobitne dejinám Bardejova napísal poľský historik Eugen Janota (1862). Tá sa stala na dlhé desaťročia základným materiálom venovaným tejto problematike. Výrazným obohatením poznania dejín Bardejova sú aj popisy a rozbor bardejovských kultúrnych pamiatok vydaných v dvoch zväzkoch v rokoch 1879 – 1880. J. Ábel v 80-tych rokoch 19. storočia venoval svoje práce kultúre mesta (školské divadlo v 15. storočí a knižnica v Bazilike Sv. Egídia). Významnou pramennou bázou poznania dejín mesta sú listiny a účtovné knihy mesta uložené v ŠOA Bardejov. V roku 1885 vydal L. Fejérpataky celý súbor bardejovských daňových a plátennických zoznamov z roku 1418 – 1444. Koncom 19. storočia bardejovský rodák A. Rhódy vydáva pramene k dejinám mesta a v roku 1910 vyšiel prvý zväzok registára od B. Iványiho obsahujúci registrá z rokov 1319 – 1500. Druhý zväzok venovaný rokom 1501 – 1526 ostal bohužiaľ v rukopise. V prvej polovici 20. storočia bolo vydaných viacero prác venovaných dejinám Bardejova. Pomerne dobre sú zachytené dejiny Bardejova v 19. storočí v zborníku zredigovanom D. Arányim (1901). Monografia Bartolomeja Krpelca „Bardejov a jeho okolie dávno a dnes“ vydaná v roku 1935 neprekonal staršie práce. Stredoveké listiny z bardejovského archívu písané po česky uverejnil V. Chaloupecký (1937). V roku 1967 oslavovalo Šarišské múzeum v Bardejove svoje 60. výročie. Pri tejto príležitosti vydalo publikáciu venovanú dejinám a spoločenskému životu mesta, ktorá výrazne scelila poznanie dejín mesta. Doteraz neprekonaná práca z roku 1975 venovaná dejinám mesta pochádza od kolektívu autorov, kde sa stredovekým dejinám komplexne venoval V. Jankovič. Viaceré významné práce venované spoločenskej a hospodárskym pomerom mesta pochádzajú z pera A. Gacsovej (1962, 1963, 1965, 1969). Zhrňujúce výsledky podala publikácii „Spoločenská štruktúra Bardejova v 15. stor. a v prvej polovici 16. stor.“ (1972)

V posledných desaťročiach vyšlo viacero publikácií venovaných tejto problematike. Bardejov v retrospektíve predstavil M. Lovacký v rovnomennej monografii (1997). Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti vydal v roku 1991 nevelikú, ale pomerne kvalitnú monografiu venovanú mestskej pamiatkovej rezervácii. PO zapísaní Bardejova medzi pamiatky UNESCO sa prezentácii mesta a jeho dejín venuje väčšia pozornosť, čo je badateľné aj v rámci knižných publikácií, no väčšina z nich má len informatívny charakter.

Počiatky stredovekého Bardejova - starej trhovej osady so špecializovanou remeselnou výrobou, výrobou plátna nie sú úplne zrejmé (písomný materiál je značne

torzovitý a archeologické nálezy z tohto obdobia absentujú). Z doterajších poznatkov a zistení sa zdá, že staršie názory na lokačné obdobie Bardejova je potrebné nanovo prehodnotiť. Písomné materiály z tohto obdobia sú značne torzovité a výsledky archeologických výskumov na území mesta doposiaľ nepotvrdili osídlenie pred začiatkom 13. storočia. Najstaršie stredoveké nálezy pochádzajú z blízkosti baziliky (výskum v parku pred kostolom, kde boli zachytené objekty z 13. storočia a výskum v rámci reanimácie námestia pred bazilikou). Staršie osídlenie na Slovenskej ulici – Windisch phlatea, uvádzanej v daňových súpisoch z rokov 1426 a 1428 sa doposiaľ nepotvrdilo. Názory starších autorov vychádzajúce z analógií osídlenia východoslovenských miest sa nateraz zdajú byť neopodstatnené (obdobná situácia platí pre Prešov).

Stará trhová osada vzniká na jednej z diaľkových obchodných ciest smerujúcej z Potisia na Balt. Najstaršia písomná zmienka o Bardejove „terra Bartfha“ pochádza z roku 1247 v súvislosti s nemeckými osadníkmi od Prešova, ktorí zabrali majetok cisterciatského rádu. Podľa listiny prešovskí Nemci svojvoľne zničili staré chotárne znaky cisterciatského majetku a postavili nové vo svoj prospech. Kráľ Belo IV. hranice určil nanovo. Cisterciati, ktorý prichádzajú do Bardejova z poľskej Koprziwnicze spravovali v meste kostol. Belo IV. bol vo veľmi priateľskom vzťahu s poľskými Piastovcami, pre rehoľníkov z Poľska boli teda podmienky príchodu ideálne. Jedna z vetiev potiskej cesty sa spomína aj v tejto listine (doteraz kontroverznej) ako kráľovská cesta vedúca z Prešova údolím Sekčova a Kľušovského potoka cez Kapušany, Tulčík, starú občinu Raslavice, Kobyly a Bardejovskú Zábavu s prícestným hostincom do Bardejova. Druhá vetva viedla údolím Tople cez Kurimu a v Bardejove sa obe spájali a zároveň za mestom opäť rozvetvovali, jedna na severozápad ku Gaboltovu a v blízkosti Fričky cez Kurovské sedlo prechádzala uhorsko – poľskú hranicu, ďalej cez dedinu Izby a mesto Gribow pokračovala ďalej smerom na Krakow. Druhá viedla na sever údolím Kamenca cez Dujavský priesmyk pri dnešnom Becherove a po prejdení hraníc pokračovala ďalej smerom na Gribow a Krakow.

Doba pôsobenia cisterciatov v Bardejove tiež nie je úplne jasná. Isté je, že v roku 1269 už v meste neboli. Dokladá to listina, v ktorej sa uvádza, že príslušníci rodu Thekule kúpili od bodrogkereszturskej vetvy Abovcov smilniansku občinu. V listine sa uvádza, že občina susedí iba s kráľovskými majetkami. Cisterciati tu teda asi už neboli. Pravdepodobne odišli počas bojov kráľa Bela IV. a jeho mladším synom Štefanom V. Štefan sa opieral v pohraničí najmä prítomnosť cudzích rytierov.

Prvá tretina 14. storočia bola pre Bardejov dôležitým medzníkom. V roku 1320 vydáva kráľ Karol Róbert privilegia hosťom, ktorými boli nemeckí kolonisti zo Sliezska. V prvom rade boli oslobodení na 10 rokov od platenia vrchnostenskej dávky a riadnych a mimoriadnych kráľovských poplatkov. Osadníci sú ďalej oslobodení od platenia mýta. Súdne právomoci preniesol kráľ na dedičného lokátora – šoltýsa Vavrince. V listine sa uvádza aj vymedzenie chotárnych hraníc, no informácie sú veľmi strohé – územie siahalo do polovice lesa Dlhá Lúka, do polovice dediny Nová Ves a odtiaľ cez kopce až po Kobyly a Mokroluh. Už v tomto období možno predpokladať, že výrazným činiteľom bola obchodno – remeselná činnosť, keďže ani nie o 50 rokov bol Bardejov dôležitým výrobným strediskom a trhoviskom. Pravdepodobne už v tomto období sa v meste konajú týždenné trhy, nakoľko listinou z roku 1352 udelil panovník mestu právo konať výročný jarmok v 8 dňoch od sviatku Sv. Egídia, ktorý je patrónom kostola (účastníkom jarmoku kráľ zaručil oslobodenie od platenia mýta a jeho vymáhania zhabaním tovaru a uväzňovaním obchodníka). Zároveň prikázal pre zvýšenie bezpečnosti mesto obohnáť múrom a vežami. O dôležitosti hospodárskeho významu mesta svedčí aj fakt, že v meste existovala tridsiatková stanica (1355), Bardejov bol teda napojený na tranzitný obchod s Poľskom. Poľnohospodárstvu sa Bardejovčania venovali len akosi doplnkovo a zdá sa, že aj to iba najbohatšia vrstva mešťanov, ktorí ukladali časť získaného kapitálu do pôdy a obrábali ju na majeroch okolo mesta. Dôkazom Bardejova ako obchodného mesta je aj fakt, že viac ako polovica

stredovekých archívnych materiálov sa týka viac či menej obchodu. V roku 1365 mesto dostalo od kráľa Ľudovíta I. hrdelné právo a o 11 rokov neskôr bola vyriešená otázka dedičného richtárstva privilégium Ľudovíta I. Kráľ mesto povýšil na slobodné kráľovské mesto a postavil ho Košiciam a Budínu, pričom sa výslovne uvádza „aby verní mešťania a hostia naši bardejovský ohľadom lucrum camerae a voľby ich richtára, ako aj iného sa tešili a užívali imunity, slobody, milosti, úľavy a prerogatívy, akým sa tešia a aké užívajú mešťania košický a budínsky“. Mesto mimo toho malo aj 12 člennú mestskú radu – jurati consules, jurati cives. Funkčné obdobie trvalo 1 rok, ale aj richtár aj radní mohli svoje funkcie zastávať viac ráz. Aj v nasledujúcich storočiach si Bardejov udržal popredné postavenie, patril totiž k tzv. 7 tavernickým mestám. Za tento rozvoj vďačil Bardejov predovšetkým obchodu s Poľskom a politike uhorských kráľov (Ľudovít I. bol zároveň aj poľským kráľom).

Zmena politickej situácie nastala po nástupe Luxemburgovcov na uhorský trón. Namiesto uhorsko – poľskej spolupráce nastalo vojenské súperenie. V roku 1402 – 1403 bolo mesto priamo v poľských rukách. Mestu hrozila stagnácia. Aj samotný postoj panovníckeho dvora bol dvojtvári, na jednej strane všestranná podpora, na druhej strane nežičlivé hlboké zásahy do života mesta. Rok 1402 znamenal pre mesto ďalšie privilégium – právo skladu na tovar dovážaný poľskými a ruskými kupcami, pričom sa im odpúšťala štvrtina tridsiatku. Bardejovskí kupci dostali možnosť slobodného pohybu po celej krajine a oslobodil ich od platenia kráľovských mýt. Negatívnym dopadom boli zákroky kráľovského poradcu Marka z Norimberku, ktorý zabral tridsiatkovú stanicu v meste. Nakoľko mal k dispozícii stále posádku, zdá sa že táto skutočnosť ho viedla aj k ďalším negatívnym krokom voči mestu. V listine z roku 1407 ho kráľ vyzýva aby mestu vrátil neoprávnene zabratý mlyn a zariadenie slúžiace na bielenie plátna. Naopak kráľ predĺžil čas trvania jarmoku na 16 dní, 8 dní pred a 8 po sviatku Sv. Egídia (1403) a v roku 1427 dostal Bardejov ďalší jarmok okolo sviatku Sv. Jána Krstiteľa. Rok 1407 je prvým oficiálnym dátumom tkania plátna v Bardejove. Aj napriek absentovaniu písomných prameňov je predpoklad, že počiatky tejto činnosti siahajú hlbšie. Výroba textilu bola mestským monopolom a jedine mesto malo právo kontrolovať jeho kvalitu a jedine ono ho mohlo predávať. Z neskoršieho obdobia sa zachovalo množstvo písomností o tomto obchode. Pôvod výroby plátna pravdepodobne tvoril súčasť šoltýšsko – richtárskeho regálu a pravdepodobne spolu s ním sa neskôr dostal pod právomoc mestskej rady. Plátennický cech sa spomína v písomnostiach z rokov 1423 – 1424. V tomto roku tkalo v meste najmenej 200 osôb. V roku 1420 dostalo mesto právo bieliť plátno spolu s Košicami.

Dvadsiate roky 15. storočia boli pre mesto ďalším negatívom. Kráľ ho podobne ako hradné panstvo Sklabina záložoval poľskému šľachticovi Andrejovi Baliczkému za 13000 zlatých flórenov. Mesto ostalo v boji aj s nástupcami Baliczkého, Ossolinskými. Zálohovanie mesta trvalo niekedy do roku 1477. Matej Korvín po tomto roku prikázal mestu prestať uznávať záloh a vyžadoval platenie vrchnostenskej dávky pre seba. Jeho nástupca Vladislav Jagellonský v roku 1498 opäť uznal nároky Ossolinských a prikázal mestu vykazovať im ročne 300 flórenov.

Dvadsiate a tridsiate roky 15. storočia boli poznačené husitskými vojnami. Mesto v rokoch 1420 – 1440 veľmi dôsledne vylepšuje svoj fortifikačný systém a od husitského nájazdu v roku 1433 na Spiš si vydržovalo vlastných zvedov. Mesto však priamo napadnuté a ohrozené nebolo. Aj nasledujúce tri desaťročia Jiskrovej vlády v hornom Uhorsku a bratríckeho hnutia na Slovensku sa pre mesto obišli bez väčších komplikácií. Po smrti Albrechta Habsburského (1439) sa mesto postavilo na strana kráľovnej Alžbety a jeho syna Ladislava Pohrobka. Kráľovná si na hájenie záujmov svojho syna pozvala moravského šľachtica Jána Jiskru s Brandýsa a začala organizovať vojsko proti poľskému kráľovi Vladislavovi III. z rodu Piastovcov, ktorému ponúkla uhorskú korunu časť šľachty. Jiskra dostal od kráľovnej na vydržovanie vojska ročne 90 zlatých. Stal sa zároveň kapitánom stredoslovenských banských miest – Banskej Štiavnice, Banskej Bystrice, Kremnice, Pukanca, Ľubietovej, Novej Bane, Belej, dostal zvolenskú župu a hrad a mesto Krupinu a stal

sa aj kapitánom spišských a šarišských miest – Levoča, Bardejov, Sabinov, Prešov, Gelnica, Smolník, Košice. Mal k dispozícii aj kremnickú a košickú mincovňu.

Po nástupe kráľa Mateja Huňadyho Korvína na trón sa zmenil aj postoj mesta voči bratríkom. Mesto pravidelne posielalo svojich žoldnierov k dobytiu nejakej bratríckej pevnosti. Aj napriek zložitej politickej situácii toto obdobie neznamená pre mesto úpadok a hospodársku stagnáciu. V roku 1455 kráľ potvrdil mestu výhradné právo na bielenie a predaj plátna. Dobudovalo svoju pýchu, baziliku Sv. Egídia. Kráľ v roku 1471 daroval mestu Dlhú Lúku, Bardejovskú Novú Ves, Rokytov, Zlaté a Mokroluh o rok neskôr sa uvádza aj Sveržov a Komárov. No neustále vojny kráľa znamenali pre mesto nemalé výdavky a neustále dane a mimoriadne poplatky. Na konci jeho vlády bol mestský rozpočet výrazne vyčerpaný.

Situácia sa ešte zhoršila počas boja Jagelovcov o uhorský trón. Počas okupovania mesta v roku 1491 Albert Jagelovský ho síce nedobil, no zničil jeho predmestia, čo znamenalo veľkú ranu. Počet domov na predmestiach prudko klesol a regenerácia naplnenia pôvodného počtu trvala takmer 20 rokov.

A.1.5. Vývoj Bardejova v období novoveku (16. – 18. storočie)

Bitka pri Moháči v roku 1526 a nástup Habsburgovcov na uhorský trón je výrazným medzníkom v dejinách nielen Uhorska ale aj samotného Bardejova. Nové politické smerovanie, nástup renesancie a humanistické myšlienky výrazne ovplyvnili aj život mesta a jeho obyvateľov.

Počas celého 16. storočia bolo mesto v brannej pohotovosti a aj napriek tomu, že nebolo ani raz dobité, muselo veľmi jasne zaujať postoj na čiu stranu sa prikloní – na jednej Habsburgovci, na druhej Štefan Zápoľský a medzi tým Turci. Samozrejme uprostred celého tohto diania bol uhorský trón. Mesto podobne ako ostatné mestá východoslovenskej mestskej jednoty stáli na habsburskej strane. Na jeseň 1526 sa mesto načas poddalo Zápoľskému, ale k skutočnému obsadeniu nedošlo a už v nasledujúcom roku bolo znova na strane Habsburgovcov. Do týchto časov spadá aj nástup reformácie, na ktorú mesto reagovalo veľmi rýchlo a pozitívne. V októbri 1527 zosadili mestského farára Krištofa, ten sa „pre zlovôľu davu“ 5 týždňov zdržiaval v augustiniánskom kláštore a tesne predtým došlo aj k vyhnaniu augustinánov – tí sa už viac do mesta nevrátili. Za týmto sporom boli samozrejme aj národnostné predsudky a rozdiely – Slováci, Poliaci a Maďari stáli na katolíckej strane, nemecký element bol prívržencom reformácie. Dokladom týchto nezhôd je aj viacero listín z tohto obdobia. 3. apríla 1530 kráľ Ferdinand I. na žiadosť bardejovských nemeckých mešťanov udelil mestu právomoc zamedziť ďalšie usádzanie Slovákov a Poliakov v meste, keďže medzi bardejovskými mešťanmi „už častejšie vznikli a aj teraz povstávajú nedorozumenia pre rozdielnosť reči a národnosti“.

V meste a jeho okolí sa v 16. storočí zdržiavalo habsburské vojsko. Mesto časti muselo pre boje s Turkami poskytovať ozbrojených mužov (to však znamenalo aj zabezpečenie proviantu, výzbroje, najmä diel a stavebného materiálu. Nemalé výdavky stála mesto aj údržba mestských hradieb. Dokonca sa mesto podieľalo aj na finančnej pomoci pre výstavbu opevnenia v Košiciach, ktoré bolo priamo vystavené tureckému nebezpečenstvu. V tomto období často stúpala aj štátna daň, tzv. taxa. No na druhej strane vojenské ťaženia, ktoré sa priamo netýkali mesta a jeho hospodárskych zdrojov znamenali udržanie, prípadné zvýšenie výroby určitého druhu tovarov.

Týmto vývojom sa zmenil aj charakter rozvrstvenia mesta. Na konci 16. storočia nebolo v meste síce žobrakov, ale nebolo ani ľudí skutočne majetných. Väčšinu obyvateľstva tvorila vrstva málomajetných. Mesto sa snažilo o udržanie privilégií získaných v minulosti a o rozmnoženie počtu mestských poddanských obcí. V rokoch 1548 – 1549 mesto zviedlo

úspešný zápas s mestami (Levoča, Prešov, Kežmarok, Biecz, Krosno) o monopol bielenia plátna a zákazu dovozu bieleho plátna z Poľska. V roku 1548 dostalo oslobodenie od platenia tridsiatku na 10 rokov a potvrdenie zákazu variť pivo vo vzdialenosti dvoch míľ od mesta. Podarilo sa mu obhájiť aj právo skladu. Od roku 1563 dostalo povolenie konať ďalšie dva jarmoky. Pozitívne sa vyvíjala aj situácia v súvislosti s poddanskými obcami. V 15. storočí mesto vlastnilo 10 obci (Lukavicu, Kľušov, Šibu, Sveržov, Kobyly, Richvald, Hertník, Zlaté, Mokroluh a Rokytov). No v polovici 16. storočia si udržalo len 4 (Lukavicu, Sveržov, Zlaté, Mokroluh). Ostatné obce získalo v rokoch 1545 – 1546, keď od dedičov M. Barana odkúpilo 8 nových (Rešov, Kobyly, Dolná a Horná Voľa, Richvald, Hervartov, Šiba, Kľušov). V roku 1552 sa spomínajú navyše ešte 2 obce (Hertník a Tarnov). No väčší osov ako zo samotných obcí, ktoré pravdepodobne zásobovali mesto naturáliami, mal Bardejov z povozníckych prác poddaných – dovážali drevo, stavebný materiál, vodili záprahy s vojenským materiálom, vyvážali hnoj, dovážali úrodu vína z mestských viníc v Tokaji.

Remeselná výroba na začiatku novoveku nezaznamenala výrazný rozmach, skôr sa rozšírila základňa remesiel do šírky. Výrazný hospodársky význam mali tri remeslá – tkáčstvo, hrnčiarstvo a klobučníctvo. Textilná výroba prešla podstatnou zmenou. Zanikol mestský monopol na výkup a predaj textilu. Mestu zostal monopol na bielenie plátna a dozor nad kvalitou apretácie a bielenia. Výroba textilu sa stala doplnkovým príjmom žien, remeselných tkáčskych majstrov bolo v meste len niekoľko. Výrazný rozmach zaznamenalo hrnčiarstvo, najmä výroba tehál a škridlí (hrnčiari prichádzali do mesta z Poľska, napr. v roku 1607 boli traja poľskí hrnčiari prijatí za mešťanov). Rozmach klobučníctva nastal hlavne v 17. storočí. Bardejovské klobúky sa spomínajú v sedmohradskom Kľuži v roku 1599.

Stavebná aktivita mesta neupadla ani v tomto období. V rokoch 1505 – 1511 mesto postavilo radnicu, ktorej prízemie tvorili kupecké krámy a poschodie bolo rezervované pre mestskú radu. Veľké rekonštrukčné práce prebiehali aj na bazilike – oprava klenby (1517), prestavba oporných pilierov (1519), úprava veže (1550-1551) atď. V roku 1508 mesto postavilo osobitnú budovu mestskej školy, dnešné tzv. humanitné gymnázium. Rekonštrukcia prebehla aj na objekte augustiniánskeho kláštora, ktorý bol nanovo zastrešený (1536) a po odchode rehoľníkov premenený na sýpku (1548-1549). V rokoch 1562 – 1575 bola postavená na západnej strane mesta budova mestských jatiek. Viac správ zo 16. storočia dokladá dláždenie ulíc.

Reformácia výrazne ovplyvnila náboženský a kultúrny život mesta. Bardejov v tomto období charakterizujú značné protiklady – na jednej strane horlivosť, na druhej úpadok. V druhej polovici 15. storočia malo mesto 10 svetských kňazov (1467 – 1486), v roku 1490 dokonca 14. V meste boli aktívne 4 bratstvá (Panny Márie Milosrdnej, Božieho Tela, Snežnej Panny Márie, Sv. Barbory). Veľký počet veriacich sa odráža aj v daroch a odkazoch pre jednotlivé náboženské a duchovné aktivity. 3000 flórenov darovala vdova po kupcovi Petrovi Magerovi, Veronika. Za tieto peniaze boli v rokoch 1481 – 1483 postavené kaplnky na južnej strane kostola. Augustiniánsky kláštor a kostol boli dostavané z darov Doroty Reichovej – Schwarczovej. No na opačnej strane stojí forma istého úpadku. V roku 1493 prior prešovského augustiniánskeho kláštora píše, že v krátkom čase príde do kláštora urobiť poriadok, pretože mnísi vedú nešťachetný a skazený život. V tom čase sa prior kláštora Baltazár listom mestskej rade očisťoval z obvinenia, že premrhal majetok kláštora, menovite posteľnú bielizeň. Aj tieto faktory mohli viesť k príklonu k reformácii. Pravda reformačné myšlienky prichádzali z vonka, šíriteľom bolo najmä mesto Krakov. V meste bol šíriteľom hlavne košický rodák a krakovský magister Wolfgang Schustel – Schustelius pôsobiaci v meste ako kaplán, isto od roku 1523 a jeho nástupca Izaiáš Lang. Najvýraznejšou osobnosťou bardejovskej reformácie je nesporne miestny rodák Leonard Stöckel, ktorý od roku 1530 študoval na univerzite vo Wittenbergu. Počas svojich štúdií bol podporovaný mestom, čím si ho zaviazovalo vrátiť sa pôsobiť domov. Osobné sympatie si Stöckel získal od samotných vodcov nemeckej reformácie, Luthera a Melanchtona. Na Lutherovo odporúčanie

pôsobil v roku 1634 v jeho rodisku Eislebene a v roku 1538 sa stal na príhovor Melanchtona vychovávateľom saského kniežat'a. Práve Melanchton mal na Stöckela výrazný vplyv a bol aj jeho osobným radcom a priateľom. Stockel sa vrátil do Bardejova v roku 1539, no nie ako reformátor, pretože reformácia už v meste mala svoje výrazné miesto, ale ako konsolidátor ideí umiernennej wittenberskej meštiackej reformácie proti radikálom akými boli Schustel a Lang. V meste sa stal riaditeľom mestskej školy, no jeho vplyv bol výrazný aj v rámci náboženstva, pretože škola bola v prvom rade zameraná na výchovu k zbožnosti. O rozmachu kultúrneho života svedčí aj existencia kníhkupectva v roku 1551 a v konečnom dôsledku Gutgesellová tlačiareň, ktorá svoju činnosť začína už v roku 1578. Dôkazom umierneného a uvedomelého reformačného prúdu, ktorý sa v Bardejove šíril je aj skutočnosť, že sa dodnes zachovalo množstvo stredovekých umeleckých pamiatok, ktoré v iných mestách padli za obeť reformácii (oltáre, obrazy a iné umelecko – historické predmety).

Dejiny 17.storočia sú poznačené protihabsburskými povstaniami. Potom čo Juraj Rákoczi prešiel na Bocskayho stranu, mesto veľmi na výber nemalo, no odišlo pomerne dobre. Bocskay sa zaviazal výsady a náboženské pomery mesta a neobťažovať ho vojenskými posádkami. Počas povstania Juraja Rákocziho však situácia už bola horšia. Ako dôsledok vojny prepukol v meste v roku 1645 mor, pri ktorom zahynulo veľa obyvateľstva. Pritom mor sužoval obyvateľov aj v rokoch 1600 a 1612. Hospodárstvo mesta bolo počas celého obdobia aktívne. Hoci príjmy mesta z tridsiatku a mýta klesli, príjmy z mestskej vinárne, sýpky, mlynov a poddanských obcí výrazne stúpili (počet obyvateľov obcí aj napriek neľahkým časom rástol). V rámci remesiel výraznejšie postavenie aj naďalej udržuje tkáčstvo a pravdepodobne dochádza k oživeniu výroby skla. V roku 1637 sa mesto dostalo do opätovného konfliktu s Prešovom o bielenie plátna, no aj tentokrát dokázalo svoje pozície obhájiť, samozrejme to stálo nemalé výdavky. V rámci ekonomiky bol v tomto storočí ešte jeden vážny návrh – zriadiť v meste mincovňu. Na Slovensku v tom čase nebola žiadna a tak na návrh spišskej komory kráľ Ferdinand III. v roku 1663 navrhol podnikateľovi Teodorovi Rundovi založiť ju v Bardejove. K realizácii napokon nedošlo. V rámci stavebnej činnosti mesto zaznamenalo útlm. Jedinou významnejšou stavbou bolo zvonica, postavená pred južnou fasádou baziliky Sv. Egídia. Kláštor dostal v roku 1631 nový krov a o 8 rokov neskôr na prosby slovenského obyvateľstva sa mesto rozhodlo odovzdať ho slovenskému cirkevnému zboru. V súvislosti tým došlo aj k reštaurovaniu kostola. Krov bol vymenený aj na budove radnice. Náboženský život sa taktiež neobišiel bez vzájomných stretov (snaha Spišskej kapituly odkúpiť dom na Obrúčnickej ulici a urobiť z neho rekatolizačnú bunku, snaha vrátiť kostoly katolíkom na sneme v Bratislave v roku 1646, verejná procesia Božieho Tela v roku 1663 a násilné odvedenie aktéra, farára Jána Brezniczkého do tridsiatnikovho domu). V roku 1671 spišský prepoš Juraj Barsony odobral mestu na kráľovský príkaz slovenský kostol a kláštor a usadil tam františkánov o rok nato veliteľ vojenskej posádky v meste gróf Serau svojvoľne a za spolupráce jágerského kanonika odobral evanjelikom aj farský kostol Sv. Egídia.

Po polovici 17. storočia nastali pre mesto zničujúce časy. Mesto bolo viac ako kedykoľvek predtým zaťažené výdavkami na vydržiavanie kráľovského vojska. Mesto v priebehu rokov 1670 – 1680 vyplatilo na tento účel 30 000 flórenov. Keď v auguste 1674 nastúpil nový richtár Juraj Winter a keď sa 12 katolíkov dostalo do volenej obce, mestská pokladnica bola takmer prázdna. O vyčerpanosti obyvateľov svedčí aj skutočnosť, že mesto muselo vyberať mestskú dávku – census až v 8 splátkach, kým v predošlom období na to stačila 1 – 2 splátky. Počas Thökölyho povstania sa postavenie mesta ešte zhoršilo. Napriek tomu, že nastala náboženská sloboda a komisár Pavol Szalay odobral katolíkom obidva kostoly, dal zvoliť nový magistrát a obec, nálady v meste neboli optimistické. Prostredníctvom vojakov sa v roku 1679 dostal do mesta mor, o rok nato pri jednom z útokov Thökölyho vojska na mesto, po tom čo mestská rada odmietla zaplatiť vysoké výpalné, bolo podpálené a takmer celé vyhorelo (pritom zhoreli aj strechy oboch kostolov). Hospodárska

situácia sa neustále zhoršovala a mesto bolo nútené postupne dávať do zálohu svoje poddanské obce (1683 dalo do zálohu mestskému richtárovi Sveržov a Tarnov, o rok neskôr Zlaté a po nich nasledovali Richvald, Šiba a Kobyly).

Drancovanie cisárskeho vojska pokračovalo aj v roku 1684. Koncom septembra ho týždeň dobíjal generál Schulz a vymeral obyvateľstvu kontribúciu 10 000 flórenov. No s prítomnosťou cisárskeho vojska nastala aj nová náboženská situácia. V marci 1686 bol evanjelikom odobratý bývalý augustiniánsky kostol a kláštor. Tí začali vykonávať svoje bohoslužby v drevenom kostole na tzv. Pánskej ulici, no v roku 1701 boli evanjelickí duchovní z mesta vyhnaní. Druhý požiar v priebehu desaťročia (1686) mesto položil na kolená, pričom treba brať do úvahy, že výdavky na cisárske vojsko neustali. Nemalé výdavky boli v tomto období vkladané aj na údržbu opevnenia. Zálohovanie obcí tak stále pokračovalo a v poslednom desaťročí 17. storočia dalo do zálohu aj 2 mlyny.

Na prelome storočí sa zdalo, že situácia sa zlepší, no do tohto vývoja vstúpilo Rákoczióvské povstanie. V novembri 1703 sa mesto poddalo Rákocziho vojsku. To znamenalo zmenu magistrátu (1705) a farský kostol dostali opäť evanjelici. Aj napriek tomu, že počas tohto obdobia v meste nebola stála vojenská posádka, nemalou mierou muselo prispievať na ciele povstania, samozrejme na úkor ďalšieho zálohovania zvyšných obcí, prípadne jeho zvýšenia. Keď v roku 1710 mesto obsadilo cisárske vojsko, správa mesta a cirkví sa vrátila do starých koľají. V tom istom roku nastal mor (zahynulo 2000 ľudí). O rok nato do mesta prichádza rehoľa františkánov. Podľa daňových súpisov klesol počet domov oproti polovici 17. storočia takmer na polovicu. V 20-tych rokoch 18. storočia ani samotné remeslo v meste nebolo schopné života. Podľa súpisov z rokov 1715 – 1716 neprosperovalo ani jedno remeslo, naopak všetky živorili. Väčšina obyvateľov sa v dôsledku nedostatku iných zárobkových činností začala živiť chovom hovädzieho dobytky.

Po szatmárskom miery (1711) sa mesto snažilo zregenerovať, ale trvalo mu to takmer celé polstoročie. Pozitívnym bolo znovu podchytenie príjmov v výčapu vína, viníc a predaja vína Poľska. Podstatne sa zvýšili aj príjmi mesta z tridsiatku, mýta a práva skladu. No aj napriek týmto pozitívnym výsledkom bol celkov hospodárenie pasívne. Mesto malo založené všetky svoje poddanské obce a ročne tak muselo platiť úroky 25 000 flórenov. Postupne sa regenerovala a remeselná výroba v meste (počet remesiel stúpol z 28 na 36), samozrejme aj tkáčska, v minulosti jeden z hlavných príjmov mesta. Po polovici 18. storočia sa mesto konečne dostalo z dlhov a rozpočet mesta bol aktívny. Prebytky mesto použilo na výkup ďalších obcí. V roku 1725 sa zrútila veža baziliky Sv. Egídia, no mesto stavbu novej veže nezačalo, kostol ostal bez veže až do generálnej opravy v poslednej tretine 19. storočia. Väčšou stavebnou akciou bola výstavba Bardejovských kúpeľov. Mesto sa aj v tomto období snažilo o udržanie tkáčstva. Na zvýšenie úrovne tkania mal pôsobiť v meste český majster. Neskôr obchodník a farbiar Samuel Mičko založil pri potoku Lukavica veľké bielidlo, ktoré spracovalo ročne až 3000 000 lakt'ov plátna. Keďže v predošlom období zomrela značná časť obyvateľov, mesto sa dopĺňalo prílevom z vidieka, čím sa posilňovalo slovenské obyvateľstvo. Od prvej štvrtiny 18. storočia sa začali v skladbe obyvateľstva objavovať aj židovskí kupci. Samozrejme sa to prejavilo aj v stavebnom dianí – výstavba samostatného urbanistického celku so synagógou v roku 1773 a rituálnymi kúpeľami v 19. storočí.

A.1.6. Bardejov v 19. a 20. storočí

Na prelome 18. a 19. storočia sa začal likvidovať hradobný systém, pričom nové využitie dostala najmä hradobná priekopa, ktorej jednotlivé parcely sa rozpredali na súkromné - vznikli hlavne ovocné sady /obr. č. 8 a 9/. Významnou stavbou zo začiatku 19. storočia je evanjelický kostol (1808) a rozšírenie ulice Dlhý rad, čím vznikla osobitná promenáda so stromovou alejou. V rokoch 1821 – 1822 boli pôvodné drevené mosty Dolnej

a západnej brány nahradené kamennými. Po hygienickej a estetickej stránke sa od 40-tych rokov 19. storočia staral osobitný šesťčlenný okrásľovací zbor, ktorého prvým vedúcim bol František Miškovský (otec Viktora Miškovského). Počas revolučných rokov 1848 – 1849 bolo mesto na maďarskej strane. Celkový výraz mesta bol znásobený výstavbou Kalvárie v rokoch 1863 – 1869, situovanou na kopci východne od mesta z potokom Lukavica. Veľký požiar zachvátil mesto v roku 1878. Po ňom nastala obnova farského kostola, novú strechu a interiérové vybavenie bolo zaobstarané aj vo františkánskom kostole, obnovené boli domy na námestí a celkovo bolo v meste postavených 58 nových domov.

Na prelome 19. a 20. storočia sa rozvoj a stavebná činnosť preniesla na predmestia. Postupne vznikali nové priemyselné budovy a rozvoj podporila aj výstavba železnice. Za hradbami bol vybudovaný gréckokatolícky kostol Sv. Petra a Pavla. Posledný veľký požiar zachvátil Bardejov v roku 1902 /obr. č. 10, č. 11 a č. 12/. V priebehu prvej Československej republiky už nepatrilo Bardejov medzi významné mestá ako tomu bolo v období stredoveku. Veľká hospodárska kríza a obmedzené finančné prostriedky spôsobili stagnáciu.

Po druhej svetovej vojne nastalo obdobie obnovy mesta. Začalo sa s komplexnou regeneráciou a obnovou historického jadra mesta. Historické jadro Bardejova bolo vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. V roku 2000 bola lokalita zapísaná do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

A.2. Urbanistický a stavebný vývoj pamiatkového územia

Geografické pomery a stredoveká cestná sieť v okolí Bardejova, ako aj jej prepojenie s poľským pohraničím, svedčia o dôležitom postavení starej trhovej osady už v 13. storočí. Písomné pramene z tohto obdobia sú veľmi skromné a na ich základe nemožno objasniť počiatky a vývoj najstaršej sídelnej štruktúry Bardejova. Situácia sa podstatne zmenila v 14. a 15. storočí. Z tohto obdobia sa nám zachovalo dosť podkladov, podľa ktorých sa pokúsime aspoň hypoteticky rekonštruovať najstaršiu sídelnú formu pôvodne zmiešanej poľnohospodárskej a trhovej osady a jej urbanistický vývoj.

Udelenie mestských práv Ľudovítom I. bolo právnym potvrdením a vlastne vyvrcholením vývoja, ktorý začal už v 2. polovici 13. storočia. Proces premeny starého trhového centra remeselnícko-agrárneho charakteru na mesto bol na vtedajšie pomery dlhodobý. Nepochybne ho urýchlili cisterciti z poľskej Kopriwnice uvedením do Bardejova niekedy v 2. štvrtine 13. storočia, ktorí sa usadili pravdepodobne pri kostole sv. Egídia a nepočetná skupina nemeckých hostí, ktorí prišli do Bardejova v 1. polovici 13. storočia. Aj keď tento predpoklad nemožno potvrdiť písomnými prameňmi, vzhľadom na situáciu v iných východoslovenských stredovekých mestách a vývoj sídelnej štruktúry v Bardejove, považujeme ho za pravdepodobný. Pre absenciu systematického archeologického výskumu sme pri riešení najstaršieho sídelného jadra odkázaný na informácie uvádzané v daňových súpisoch z 15. storočia, v ktorých máme doložené názvy bardejovských ulíc.

V 1. polovici 13. storočia pravdepodobne už po príchode nemeckých hostí do Bardejova sa začína osídlenie rozširovať v severovýchodnom cípe druhej nezaplavovanej terasy nad sútokom Tople a Lukavice mierne stúpajúcej na juhozápad. Rozšírenie pravdepodobne rešpektovalo staršie osídlenie a nebolo náhodné.² Pôvodná trhová dedina umožňovala prichádzajúcich osadníkom rozvíjať remeselnú výrobu, pre ktorú poskytovala aj isté poľnohospodárske zázemie. K premene trhovej osady iste prispeli aj cisterciti, ktorí mali v Uhorsku priamu podporu kráľa a boli usadzovaní prevažne na kráľovských majetkoch v pohraničí alebo v lesnatých komitátoch.

---

² Lukáč, G., Uličný, M.: Záchraný výskum na lokalite Radničné námestie v katastri mesta Bardejov v roku 2001 – Nálezová správa. 9/2002, T/193, s. 9

Jadrom osídlenia sa stal priestor medzi kostolom sv. Egídia /obr. č. 24, č. 25, č. 35, č. 40, č. 41, č. 42 a č. 43/ a neskorším kláštorom augustiniánov s kostolom sv. Jána Krstiteľa /obr. č. 103, č. 117 a č. 118/. Jeho os tvorila Kláštorská ulica /obr. č. 103, č. 104, č. 105, č. 106, č. 107, č. 108, pôvodne aj východná časť Miškovského ulice obr. č. 109, č. 110/ do 2. polovice 15. storočia nazývaná Starou ulicou. Potom bol jej názov zmenený na Tkáčsku ulicu a koncom 15. storočia na Kláštorskú ulicu. Za Kláštorskú ulicu, ako najstaršiu ulicu v Bardejove hovorili nielen dôvody strategické (touto ulicou bol kontrolovaný prístup na juh i sever), ale aj to, že na nej sa nachádzala stará bardejovská radnica a jedny kúpele.

Ďalší urbanizačný vývoj mesta priamo súvisí s výsadami, ktoré bardejovským hosťom a šoltýsovi Vavrincovi udelil kráľ Karol Róbert listinou z roku 1320. V tejto listine je Bardejov prvýkrát uvedený temínom civitas, čo svedčí o tom, že Bardejov z hľadiska urbanizačného už pred týmto rokom mal mestský charakter.

Vznik dnešného Radničného námestia /obr. č. 1, č. 2, č. 3, č. 4, č. 5, č. 16, č. 17, č. 18, č. 19, č. 20, č. 21, č. 30, č. 32, č. 33, č. 34, č. 44, č. 45, č. 46, č. 47, č. 48, č. 49, č. 50, č. 51, č. 52, č. 53 a č. 54/ a Stöcklovej ulice /obr. č. 17, č. 61, č. 62, č. 63, č. 64, č. 65 a č. 66/ súvisel s ďalšou fázou vývinu Bardejova a jeho premenou v mesto. Ľudovít I. v roku 1352 prikazoval mestu stavať hradby a povoľoval mu výročný jarmok. Bardejov, teda už v tom čase musel mať námestie, ktoré bolo nevyhnutné pre konanie jarmoku. Predpokladáme, že opevnená colnica najneskôr začiatkom 14. storočia, kláštorne stavby a ďalšie opevnené strategické body boli zárodkom neskoršieho fortifikačného systému. Do roku 1352, kedy kráľ Ľudovít I. prikázal mestu budovať múry a veže, musel mať Bardejov ustálenú pôdorysnú osnovu. V 1. stavebnej etape do roku 1376, resp. do konca 14. storočia bol určite postavený hradobný múr po celom obvode mesta a na hlavných komunikačných tepnách tri mestské brány, pravdepodobne už s vežovou nadstavbou. Podrobnejšie je vývoj mestského opevnenia obsiahnutý v kapitole B.1.2. Systém opevnenia a jeho vývojové etapy.

Nepravidelný obdĺžnik námestia je nepochybne pôvodný, súvisí s vytýčením mesta v 1. polovici 14. storočia. Archeologický výskum Radničného námestia odkryl dná zahĺbených objektov ako aj kolových jám pravdepodobne z 13. – 14. storočia. Veľkými premenami prešlo Radničné námestie na prelome 14. a 15. storočia. V uvedenom období dočasné provizória sú nahradené kamennými meštianskymi domami. Priestor plochy námestia je vyrovnaný do jednotnej nivelety, pričom stredná plocha námestia bola výrazne znížená oproti plochám tesne pri meštianskych domoch.

Na základe písomného prameňa z roku 1247 môžeme predpokladať, že na mieste dnešného kostola sv. Egídia stál pravdepodobne kláštorný kostol cistercitov. Terajší kostol /obr. č. 35, č. 40, č. 41, č. 42 a č. 43/ sa začal stavať v 14. storočí (listina Karola Róberta z roku 1320 uvádza mestského farára). V roku 1427 sa spomína 3-loďová bazilika s jednoduchými arkádami. Do roku 1464 bola ukončená výstavba objektu, no vzápätí sa začali prejavovať statické poruchy a odvážne riešená klenba sa zrútila. V druhej polovici 15. storočia bola nadstavaná stredná loď kostola, pristavala sa kaplnka Veroniky Magerovej a kaplnka sv. Ondreja a dokončila sa stavba veže.

Kostol sv. Jána Krstiteľa /obr. č. 103, č. 117 a č. 118/ postavili okolo roku 1380 augustiniáni. Kláštorne budovy stavali v niekoľkých etapách spolu s prestavbou kostola. V roku 1427 a 1428 postavili časť dnešného kláštora. Areál dostavovali aj v rokoch 1481 – 1490. V roku 1534 poškodil kláštorný komplex požiar a augustiniánov z mesta vyhnali.

Jadro mesta bolo mechanicky rozdelené na daňové obvody. Námestie nefigurovalo v daňových zoznamoch osobitne, ale vždy spolu s Hradnou (Rhódyho) /obr. č. 87, č. 88, č. 89, č. 90, č. 91, č. 92 a č. 122/ a Veternou ulicou /obr. č. 67, č. 68, č. 69, č. 70 a č. 127/, preto je ťažké určiť presný počet domov na námestí. V 15. a 16. storočí bol priemerný počet domov na takto širšom poňatom námestí 82, zatiaľ čo na Cásparovom pláne z roku 1768 /obr. č. 2/ bolo 65 domov a dnešný počet domov je ešte nižší. Zmenšovanie počtu domov hovorilo by na prvý pohľad o tom, že zástavba v 15. a 16. storočí bola podstatne iná než v 18. storočí a dnes,

na onom širšom námestí bolo viac domov, zreteľne menších a drevených. Nezapierateľne bolo tomu tak, lenže netýkalo sa to len vlastného námestia, zástavby na jeho troch stranách. Rozdelenie parciel, ako vidíme na Cásparovom pláne z roku 1768 /obr. č.2 / a dodnes, svojou pravidelnosťou a zastavanosťou ukazuje, že je pôvodné, z doby vytyčovania areálu námestia, počet parciel proti počtu domov bol len o 4 vyšší, 51 parciel proti 47 domom. Náhľad, že zástavba námestia je pôvodná, najneskôr z 1. tretiny 15. storočia a nepochybne aj staršia, potvrdzuje aj stavebno-historický rozbor domov námestia. Podľa Cásparovho plánu /obr. č.2 / išlo o trojosové poschodové domy, z ktorých mnohé si zachovali dodnes pôvodnú dispozíciu. Už v prvej polovici 15. storočia boli na námestí vodné nádrže a studne. Námestie bolo už dláždené a čistené (iudex fori).

Rozdelenie parciel je nepochybne pôvodné aj na Rhódyho /obr. č. 87, č. 88, č. 89, č. 90, č. 91 a č. 92/ a Veternej ulici /obr. č. 67, č. 68, č. 69 a č. 70/, teda aj zástavba na nich. Avšak vzhľadom k tomu, že zástavba na týchto uliciach bola menej významná nemuselo sa vždy jednať o stále a náročné objekty, mohli byť tieto objekty prízemné a drevené.

Začiatkom 16. storočia bolo postavené tzv. Humanistické gymnázium /obr. č. 5, č. 41, č. 123 a č. 124/ za kostolom sv. Egídia /obr. č. 35, č. 40, č. 41, č. 42 a č. 43/ ako prístavba k hradbe.

V centrálnom priestore námestia vzniká objekt radnice (1505 – 1511) /obr. č. 2, č. 16, č. 18, č. 19, č. 30, č. 31, č. 36, č. 37, č. 38 a č. 39/, ktorá ako prvá stavba na Slovensku uplatňuje renesančné kamenné tvaroslovie. Radnica s kostolom sv. Egídia dodnes tvoria dominanty PR Bardejov.

Napriek viacerým požiarom, ktoré najmä v 16. a 17. storočí vyvolali radikálnejšie obnovy stavebného fondu, si mesto zachovalo pôvodnú stredovekú urbanistickú štruktúru a podstatnú časť stredovekej zástavby – najmä po obvode Radničného námestia /obr. č. 2, č. 4, č. 16, č. 17, č. 18, č. 19, č. 20, č. 21, č. 30, č. 32, č. 33, č. 34, č. 44, č. 45, č. 46, č. 47, č. 48, č. 49, č. 50, č. 51, č. 52, č. 53 a č. 54/, ale aj na Stöcklovej /obr. č. 61, č. 62, č. 63, č. 64, č. 65 a č. 66/ a Kláštorskej ulici /obr. č. 103, č. 104, č. 105, č. 106, č. 107, č. 108/. Doterajší výskum tejto architektúry jednoznačne preukázal kompaktné zachovanie dispozície zväčša mázhausových typov domov zo 14. storočia s výrazne prevažujúcou remeselnícko-obchodnou činnosťou. K premene na dvojtraktové domy s prejazdom došlo vo väčšej miere v 2. polovici 15. storočia a po požiaroch v 16. storočí minimálnou stavebnou úpravou, bez zmeny zahŕňajúcou pôvodnú dispozíciu na všetkých podlažiach.

Renesančné stavebné úpravy meštianskej architektúry sa týkali predovšetkým náhrady spravidla ohňom zničených trámových stropov za klenby, často však aj obohatenia objektov o dobové kamenné tvaroslovie či farebnú úpravu fasád a o dostavbu alebo rozšírenie hospodárskych dvorových krídiel.

Najneskôr v roku 1669 vznikla pred kostolom sv. Egídia oproti radnici zvonica /obr. č. 4, č. 5, č. 30, č. 31, č. 41 a č. 42/. Totiž v roku 1669 do novopostavenej zvonice boli presunuté zvony z veže kostola, keďže veža mala narušenú statiku po požiaroch v roku 1640. Požiarom zoslabená veža sa pri zemetrasení v roku 1725 zrútila. Torzo veže bolo až po veľkom požiaroch v roku 1774 zrovnané so strechou /obr. č. 30 a č. 31/.³

Najvýznamnejšou realizáciou tohto obdobia bola výstavba evanjelického kostola (1798-1808) /obr. č. 5, č. 22, č. 23 a č. 120/ po odstránení mestských hradieb na severnej strane mesta. Evanjelický kostol bol postavený v tesnej blízkosti za hradobnou priekopou.

V poslednej tretine 18. storočia sa dosť podstatne zmenil urbanistický ráz mesta. V roku 1785 boli zrušené cintoríny pod hradbami na západ a na východ od Hornej brány. Cez priestor západného cintorína a bývalej Pažite v blízkosti hradieb bola roku 1798 vybudovaná nová cesta (dnešná Jirásková ulica) /obr. č. 129/ od Hrnčiarskej ulice po Dlhý rad, pričom

³ Drobniak, G. – Jiroušek, A.: Chrám sv. Egídia v Bardejove., s. 8; Kolektív autorov: Dejiny Bardejova s. 216

bola zlikvidovaná hradobná priekopa na západnej strane mesta.

Od prelomu 18. a 19. storočia sa postupne likvidoval hradobný systém mesta. Predovšetkým to bola hradobná priekopa, ktorej jednotlivé parcely sa rozpredali na ovocné sady. Na severnej strane hradieb sa vytvorila promenáda /obr. č. 17, č. 26, č. 27, č. 28, č. 29/; samozrejme, vtedy už boli zbúrané veže pri Mlynskom potoku a hradobný múr.

V rokoch 1821 – 1822 nahradili pôvodné drevené mosty pri Dolnej a Západnej bráne kamennými. Roku 1843 bola úplne zbúraná Horná brána a následne bola Hrnčiarska ulica (dnešná ulica Kpt. Nálepku) predĺžená priamo do priestoru brány, čím bol vyradený z prevádzky dodnes stojaci kamenný most /obr. č. 141, č. 142/, vybudovaný v roku 1770, vedúci k bráne zo západu.

Pôvodná rímskokatolícka fara bola prestavaná v rokoch 1838-1842 a rozšírená na sever do vtedajšej prihradbovej ulice, pričom stavba bola zasunutá do uličnej línie Radničného námestia. V roku 1837 bol odstránený múr okolo cintorína domu sv. Egídia. Námestie bolo plošne zjednotené, pretože okrem studne na južnej strane a zvonice pred dómom, sochy sv. Floriána a radnice boli z neho odstránené všetky stavbičky a prístavby.⁴

V polovici 19. storočia dochádza len výnimočne k nerešpektovaniu stredovekých parciel a k spojeniu dvoch, aj troch susediacich objektov, ktoré scelujú v jeden objekt, takými objektmi sú objekt na Radničnom námestí č. 16 (súčasný mestský úrad), objekt na Stöcklovej ulici č. 24 (súčasný objekt Obchodnej akadémie), ktorý bol aptovaný na poštu a nárožný objekt medzi Hviezdoslavovou ulicou a ulicou M. V. Miškovského (dnešný archív a biely orol). Stredoveká parcelácia jednotlivých objektov až na vyššie spomenuté objekty je dodnes zachovaná, ako je to zobrazené na katastrálnej mape z roku 1869.

Katastrálna mapa z roku 1869 /mapa č. 6/ je bohatým prameňom k poznaniu urbanistického vývoja mesta. Mapa zobrazuje nielen presnú zastavanosť územia, ale vyhodnotenie všetkých objektov v Bardejove a ich kategorizovanie na objekty pravdepodobne spĺňajúce „protipožiarne“ predpisy, ktoré boli zakreslené červenou farbou (napr. murované objekty) a objekty, ktoré tieto pravdepodobné „protipožiarne“ predpisy nespĺňali – žltou (jednalo sa aj napr. o drevené objekty). Tmavočervenou boli zakreslené významné objekty, ako humanistické gymnázium /obr. č. 123, č. 124/, chrám sv. Egídia /obr. č. 40, č. 41, č. 42, č. 43/, radnica /obr. č. 36, č. 37, č. 38, č. 39/ a kláštor františkánov (bývalý augustinánsky) s kostolom /obr. č. 117, č. 118/. Z katastrálnej mapy je teda zrejmé aj „postavenie“ a zastavanosť jednotlivých ulíc. Hlavné objekty zakreslené na Radničnom námestí okrem objektov za hradbami sú „červené“ a zastavanosť je totožná s dnešnou, jedinou výnimku tvorí objekt západne za kostolom sv. Egídia, ktorý v súčasnosti neexistuje a na jeho mieste vznikol park. Jednotlivé parcely Radničného námestia boli zvyčajne uzatvorené dvorovým objektom do dnešnej Stöcklovej, Kláštorskej, resp. M. V. Miškovského ulice. Na tejto mape sú zakreslené aj všetky dvorové krídla a dvorové objekty. Kompaktne zastavaný východný front objektov Rhódyho ulice je zakreslený na mape ako spĺňajúce „protipožiarne“ predpisy, zatiaľ čo západný front ulice je zastavaný len občasnou zástavbou (len 4 objekty), aj to „protipožiarne“ predpisy nespĺňali. Západný front Kláštorskej ulice je kompaktne zastavaný a parcely zväčša uzatvárajú malé dvorové „žlté“ (pravdepodobne drevené) objekty do prihradbovej dnešnej Baštovej ulice. Východný front Kláštorskej ulice, ktorý uzatvára parcely Radničného námestia je zastavaný len čiastočne zmiešanou zástavbou, severná časť frontu je súvisle zastavaná objektmi spĺňajúcimi „protipožiarne“ predpisy. Dnešná ulica M. V. Miškovského má nárožné objekty spĺňajúce „protipožiarne“ predpisy, ako aj objekty na

⁴ Kolektív autorov: Dejiny Bardejova s. 170

západnej strane ulice vrátane soľného skladu, objekty na východnej strane sú „žlté“ a 3 najsevernejšie sú situované v priestore dnešného parku za kostolom sv. Egídia, teda už neexistujú. Zástavba Veteernej ulice je na severnej strane takmer súvislá s objektmi spĺňajúcimi „protipožiarné“ predpismi a súvislá zástavba na južnej strane ulice je zmiešaná. Poštová ulica tvorí takmer úplnú zástavbu s objektmi spĺňajúcimi „protipožiarné“ predpismi výnimku tvorí nárožný južný objekt do Stöcklovej ulice. Severovýchodná časť Stöcklovej ulice smerom k severovýchodnému barbakánu je na mape súvisle zastavaná a tvoria ju objekty spĺňajúce „protipožiarné“ predpisy, výnimku tvoria 4 objekty. Východná časť Stöcklovej ulice po Poštovú ulicu je súvisle zastavaná „červenými“ objektmi, rovnako ako aj západná časť končiaca presne oproti (po dnešný objekt č. 25). Východná línia Stöcklovej ulice pokračuje smerom na juh objektmi nespĺňajúcimi „protipožiarné“ predpisy až na 1 výnimku. Západnú časť Stöcklovej ulice (od Poštovej ulice po Veternú) tvoria dvorové objekty uzatvárajúce parcely z Radničného námestia. Jedná sa o neúplnú zástavbu prevažne zastúpenú objektmi nespĺňajúcimi „protipožiarné“ predpisy, výnimku tvoria 4 objekty v južnej časti ulice. Dnešná ulica Na hradbách má typický charakter prihradbovej ulice, čiže je zastavaná len minimálne a aj to len pravdepodobne drevenými objektmi.

Na základe predchádzajúcej analýzy je dôležité si uvedomiť, že Radničné námestie má dominantné postavenie v jadre mesta. Jednotlivé parcely vedúce od Radničného námestia vyúsťujúce do bočných ulíc sú ukončené objektmi, ktoré uzatvárajú parcelu. „Postavenie“ zástavby severovýchodnej časti Stöcklovej ulice (po Poštovú ulicu), severnej časti Veteernej ulice, západného frontu Rhodyho ulice, Hviezdoslavovej ulice a západného frontu Kláštorskej ulice bolo stavebne „významnejšie“.

Katastrálna mapa z roku 1869 nám poukazuje aj na zastavanosť v zasypaných častiach hradobnej priekopy. Takými príkladmi sú objekt dnešnej Združenej strednej školy Jána Andraščíka – Veterná č. 16 /obr. č. 14, č. 17, č. 81, č. 82/ už v zasypanej východnej časti hradobnej priekopy a drobné objekty v severozápadnej časti priekopy.

Po požari v roku 1878 bol kostol sv. Egídia regotizovaný v duchu súdobých puristických názorov podľa projektov architekta I. Steindla a pod dozorom architekta F. Schuleka (1879-1899). Dostavala sa veža, objekt bol zastrešený, prefasádovaný, odstránil sa ohradový múr a zvonica na južnej strane /obr. č. 33, č. 34, č. 35 a č. 43/.

Po požiaroch v roku 1878 a 1902 /obr. č. 10, č. 11/ boli meštianske domy na námestí zastrešené sedlovými strechami s hrebeňmi rovnobežnými s uličnou čiarou.

Pre obdobie rokov 1880 – 1890 je charakteristická zvýšená stavebná aktivita v meste bolo postavený 58 nových domov, obnovené boli aj domy na námestí a v prilahlých uliciach. V rámci opravných prác vzniklo aj mnoho nákladnejších novostavieb. Tak v roku 1894 postavili hotel Hungária /obr. č. 131/ v severnej časti hradobnej priekopy, ktorý bol v 40-tych rokoch 20. storočia nahradený súčasným hotelom Republika /obr. č. 132/.

V roku 1895 bolo na dnešnej Hviezdoslavovej ulici tiež v zasypanej hradobnej priekope postavené gymnázium (Hviezdoslavova č. 14) /obr. č. 130/ a v tesnej blízkosti ale za hradobnou priekopou v juhozápadnej časti mesta bola postavená nemocnica. V roku 1900 bola v tesnej blízkosti za hradobnou priekopou na dnešnej Jiráskovej ulici postavená ľudová škola (Jiráskova č. 5) /obr. č. 129/ a v roku 1901 bol postavený Gréckokatolícky kostol sv. Petra a Pavla s farou /obr. č. 119/⁵

V poslednej tretine 19. storočia vzniká park za kostolom sv. Egídia /obr. č. 26, č. 27, č. 28, č. 29 a pohľad č. 26 / a pred kostolom sv. Jána Krstiteľa.

⁵ Súpis pamiatok na Slovensku č.1, A-J, OBZOR, Bratislava, 1967, s. 80

Začiatkom 20. storočia v PR Bardejov vzniká mnoho rodinných domov v hradobnej priekope, prístavieb k hradbám a dostavujú sa nové dvorové krídla k jednotlivým meštianskym domom, čo je zakreslené aj na aktualizácii katastrálnej mapy z roku 1869, ku aktualizácii došlo v roku 1938.

Vláda Československej republiky dňa 11. 07. 1950 schválila zriadenie pamiatkovej rezervácie Bardejov. Od tohto obdobia začala komplexná obnova objektov v PR. Rozhodujúcu úlohu v tom procese zohral Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Prahe (ďalej SÚRPMO), ktorý postupne spracoval koncepčné materiály obnovy mesta Bardejov, končiace projektovými dokumentáciami rekonštrukcií jednotlivých objektov. Vykryštalizoval sa názor prinavrátiť meštianskej architektúre Radničného námestia výraz „pôvodného“ stredovekého mesta, ktoré okrem zachovanej gotickej parcelácie, dvojtraktovej dispozície, klenieb, drevených trámových stropov a kamenných architektonických detailov bolo charakterizované aj typickými vysokými strechami s valbovou alebo štítovou orientáciou a s hrebeňom kolmým na uličnú čiaru. Ako prvé boli ešte v 50-tych rokoch zrealizované strechy objektov múzea na Rhodyho ulici č. 1. a 2. /obr. č. 122/, kde popožiariové strechy z 80-tych rokov 19. storočia boli vymenené za valbové, orientované hĺbkovo, zjemnené námetkami. Súbežne prebiehala rekonštrukcia mestského opevnenia. V roku 1967 bol schválený SÚRPMOM Praha spracovaný Podrobný územný plán asanácie a rekonštrukcie historického jadra. Materiál nielen už naplno rozvíja ideu komplexnej obnovy mestského opevnenia, úpravy plochy námestia, komplexnú obnovu jednotlivých objektov vrátane radikálnej premeny strešných rovín, ale aj asanáciu budov, prístavieb, dvorových krídel, bohužiaľ bez predchádzajúceho zdokumentovania a zhodnotenia. V PR však vznikajú aj niektoré nevhodné nadstavby objektov; takýmto spôsobom sa z východnej časti jednopodlažnej Hviezdoslavovej ulice stala takmer celá 2 podlažná. Nevhodný nárast hmôt postihol aj objekty na Stöcklovej ulici – dokonca vznikajú až 3 podlažné objekty.

Po roku 1989 reštitúcia pôvodných majetkov a ich následné transakcie viedli k početným rekonštrukciám budov. Obnovované boli sčasti aj dvorové krídla, resp. nahradené novostavbami v hmotách a proporciách pôvodnej, resp. okolitej zástavby. Avšak novo sa presadzujúce podkrovia priniesli aj dosiaľ neodskúšané riešenia s predimenzovanými presvetľovacími vikiermi a strešnými rovinami s vysokým sklonom, ktoré pôsobia rušivo voči tradičným strechám. Snaha investorov o čo najväčšie zhodnotenie územia viedla čoskoro k realizácii nadstavieb domov hlavne na Stöcklovej ulici /obr. č. 65, č. 66/, ktorú v súčasnosti považujeme za nie príliš vhodnú.

Uličný interiér pamiatkovej rezervácie Bardejov je v súčasnosti predmetom komplexnej úpravy. Princíp úpravy vychádza z postulátu akceptovania autenticity a pozitívnych momentov historického vývoja lokality. Základným východiskom pre architektonické a technické úpravy námestia a ulíc bolo zachovanie celistvého výrazu, komunikačného systému, systému zelene a ostatných pozitívnych momentov, ktoré sa v priebehu storočí vyvinuli. Úprava preferuje jednoduchosť, jednoliatosť, ucelenosť, minimalizáciu materiálovej skladby, tvarov, výrazových prostriedkov a pod. Doteraz úpravou prešlo Radničné námestie (2001-2004) /obr. č. 19, č. 21, č. 49, č. 51, č. 52, č. 53 a č. 54/, Poštová ulica /obr. č. 55, č. 56, č. 57, č. 58, č. 59 a č. 60/, Veterná ulica /obr. č. 68, č. 69 a č. 70/, Františkánov /pohľad č. 22/, Kláštorská ulica /obr. č. 104, č. 106, č. 108/, Baštová ulica /obr. č. 112, č. 114/, časť ulice M. V. Miškovského /obr. č. 110/, časť Hviezdoslavovej ulice /obr. č. 94, č. 96, č. 98/ a v súčasnosti ešte stále prebieha úprava časti ulice Na hradbách /obr. č. 86/.

Výrazným urbanistickým počínom bola výstavba objektov v južnej časti na ulici Na hradbách (2002 – 2005) /obr. č. 85 a č. 86/. Jedná sa o jednopodlažné objekty so strechou v 2 podlažiach s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou. Strechy sú presvetlené vikiermi. Parcelácia je dodržaná.

Rovnako výraznou zmenou v PR Bardejov bola výstavba polyfunkčného objektu /obr. č. 87 a č. 88/ na nároží Rhódyho ulice a ulice Na hradbách. Jedná sa o 2-podlažný objekt, ktorý má 2 podlažia riešené v streche presvetlenej kombináciou vikierov a strešných okien.

V súčasnosti sa realizuje výstavba na prihradbovej Baštovej ulici /obr. č. 111, č. 112, č. 113 a č. 114/. Pre výstavbu na tejto ulici boli určené nasledujúce limity: Zástavba bude jednopodlažná so sedlovou strechou s hrebeňom orientovaným suličnou čiarou. Presvetlenie do ulice bude riešené len strešnými oknami. Výška objektov je určená výškou susedných objektov.

Vývoj po roku 1989 viedol teda k rekonštrukcii jestvujúcich historických objektov, ako aj zväčša ich citlivých i necitlivých dostavieb. Zrealizované novostavby nás varujú, že v prípade nedodržania najmä pôvodnej parcelácie a pri stanovení predimenzovanej výšky odvodenej z najvyšších historických objektov, či výškovej hladiny Radničného námestia môže dôjsť k ďalším nezvratným stratám pamiatkových hodnôt, čo môže viesť až k redukcii plochy pamiatkovej rezervácie.

B. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia

B.1. Špecifikácia jednotlivých typov štruktúr a prvkov územia

B.1.1. Pôdorysná schéma – námestia a uličná sieť, charakteristika štruktúry historického súboru (pôdorysný typ)

Bardejov urbanisticky zaraďujeme medzi trhovisko vretenovitého pôdorysu východonemeckého kolonizačného typu so vznikom vo vrcholnej gotike. Opevnené jadro mesta zaujíma plató nad potokom Lukavicou, ktoré sa mierne zvažuje od juhozápadu na sever a mierne i na východ. Na jadro sa napájajú predmestia okolo troch výpadových priestorov z mesta, a to tak, že vyplňajú klin rieky Tople s Lukavicou.

Jadro mesta má iba tri paralelné tepny. Predĺžené námestie s dvoma paralelnými ulicami, ktoré sú pomerne široké - dnešná Kláštorská /obr. č. 103, č. 104, č. 105, č. 106, č. 107 a č. 108/ Stöcklova ulica /obr. č. 61 až č. 66/. Tieto tri tepny sú v pravom uhle preťaté štyrmi užšími ulicami - dnešné ulice Františkánov, Veterná /obr. č. 67 až č. 70/, Hviezdoslavova /obr. č. 93, č. 94, č. 95, č. 96, č. 97, č. 98, č. 99, č. 100, č. 101 a č. 102/, Poštová /obr. č. 55 až č. 60/ mali úzky komunikačný význam a okrem malého úseku na dnešnej Veternej ulici neboli v stredoveku vôbec zastavané a obývané. Schému troch tepien porušili iba dve kratšie uličky. Prvá z nich viedla od Hornej brány, bola to Hradná - dnešná Rhódyho ulica /obr. č. 87 až č. 92/. Druhá od Dolnej brány smerovala k Obručnickej ulici - dnešná Stöcklova ul. /obr. č. 61 až č. 64/. Pri tretej bráne sa ulička nevytvorila. Na tzv. prihradbových uličkách - dnešná ulica na Hradbách /obr. č. 71, č. 72, č. 73, č. 74, č. 75, č. 76, č. 77, č. 78, č. 79, č. 80, č. 81, č. 82, č. 83, č. 84, č. 85 a č. 86/, Baštová ulica /obr. č. 111 až č. 114/ a časť ulice M. V. Miškovského /obr. č. 109 a č. 110/ sa v stredoveku murovaná výstavba nevytvorila. Uličnú sieť dopĺňali ulice po vonkajšej strane hradobného systému - Dlhý rad /obr. č. 7, 22, č. 23, pohľadový kužel na PR č. A, B, C, D, E/, Krátky rad /pohľadový kužel na PR č. L, M/, Šiancova /významný pohľad č. 18, pohľadový kužel na PR č. J, K/, Kpt. Nálepku /významný pohľad z interiéru PR č. B, pohľadový kužel na PR č. I/, Jiráskova ulica /významný pohľad č. 21/ a Nám. SNP /obr. č. 115, č. 116, pohľadový kužel na PR č. F, N/.

B.1.2. Systém opevnenia a jeho vývojové etapy

Bardejovský fortifikačný systém patrí k jedným z najlepšie zachovaných systémov na Slovensku. V rámci mesta je spolu s kostolom sv. Egídia a mestskou radnicou jedným z najautentickejších architektonických pamiatok v Pamiatkovej rezervácii Bardejov. Výsledky historických a architektonických výskumov sú aj z tohto dôvodu v posledných desaťročiach dopĺňané aj archeologickým výskumom.

Fortifikačný systém tvorí hradobný múr, parkán, medziparkánový priestor, priekopa, priekopový múr, jednotlivé bašty, mestské brány s barbakanmi a ďalšie prvky súvisiace s mestským opevnením (mlynský náhon a pod.).

Počiatky výstavby mestského opevnenia úzko súvisia s urbanizačným rozvojom Bardejova v prvej polovici 14. storočia, keď sa postupne stará trhová dedina mení na mesto. Tento rozvoj nemalou mierou podporoval aj samotný kráľovský dvor. V roku 1352 dostáva Bardejov od kráľa Ľudovíta I. príkaz mesto opevniť a zosilniť múrom a vežami. Dôkazom kladnej reakcie Bardejovčanov je listina z roku 1376, v ktorej sa už hovorí o opevnenom meste. Aj na základe tejto skutočnosti sa niektorí autori domnievajú, že niektoré časti opevnenia mohli vzniknúť už pred rokom 1352. Najzraniteľnejším bolo mesto v priestore dnešnej Hornej brány, preto práve táto časť by mohla byť najstaršou v rámciestskej fortifikácie. Tu niektorí odborníci lokalizujú aj mestský hrad postavený na ochranu tridsiatkovej (colnej) stanice, viac ráz spomínaný v listinách 15. storočia. Správcom stanice bol Marko z Norimberku. Hrad zanikol v druhej polovici 15. storočia, v súvislosti s prestavbou Hornej brány a neskôr bol začlenený do mestského opevnenia. Jeho pôvodnú podobu nepoznáme, no pozostatkom by snáď mohla byť hranolová „Prašná“ veža, ktorá sa zachovala v opevnení vedľa spomínanej Hornej brány. V tejto časti bola väčšia koncentrácia bást a veží a názov „hrad“ sa udomácnil medzi obyvateľmi čoho dôkazom je skutočnosť, že Rhodyho ulica sa v listinách niekedy nazýva Hradobnou ulicou.

V stavebnom vývoji mestského opevnenia možno sledovať niekoľko etáp. V prvej – do roku 1376, resp. do konca 14. storočia bol postavený hradobný múr po celom obvode mesta a tri mestské brány (pravdepodobne s vežovitou nadstavbou) na hlavných komunikačných tepnách. Spomínaná Horná brána vyúsťovala na cestu vedúcu do Prešova, Wallovou – západnou bránou pokračovala cesta do Poľska, ktorá viedla údolím Tople a Beskydským priesmykom. Dolnou – severovýchodnou bránou viedla cesta do Zborova a odtiaľ ďalej na sever do Poľska. Doterajší stav poznania nám však presnejšie nedovoľuje určiť počiatky výstavby bást a vodnej priekopy. No aj pri tejto stavebnej etape predpokladáme, že počiatočnú pozornosť a iniciatívu si vyžadovala južná a západná časť hradieb odkiaľ bolo mesto najzraniteľnejšie. Naopak severná strana mesta bola chránená prírodnou terasou Tople, na ktorej boli postavené mestské hradby. Navyše mlynský náhon vybudovaný na jej úpätí zvyšoval jej obranyschopnosť. Podobne aj východná časť mesta bola chránená terasou Šibského potoka a hradobným múrom, ktorý bol na nej postavený. Keďže jednou z primárnych funkcií bást bola bočná ochrana hradieb, situovanie prvých bást predpokladáme na nárožiach a zalomeniach hradobných múrov. Do úvahy by prichádzala predchodkyňa Hrubej bašty – Veľká bašta na východnej strane, Školská bašta /obr. č. 113, č. 114/ na strane západnej, zaniknutá bašta na severozápadnom nároží mestského opevnenia a teoreticky aj bašta v blízkosti neskoršieho humanistického gymnázia, kde bola neskôr vybudovaná „Malá brána“. Tento predpoklad je však potrebné overiť systematickým archeologickým výskumom.

Druhú etapu mestského opevnenia, ktorá plynule nadväzuje na prvú, možno rámcovo ohraničiť rokmi 1420 – 1474. Z tohto obdobia sa nám zachovalo podstatne viac informácií, najmä v účtovných mestských knihách. Táto etapa bola zameraná na dostavbu múrov a nových moderných prvkov akými boli ochodze, nové bašty, parkánová hradba, predsunuté opevnenie na severnej strane. Mesto tak získalo veľmi účinný a moderný

fortifikačný systém. Táto výrazná prestavba bola na jednej strane podmienená zahraničnou politikou kráľa Žigmunda vo vzťahu k Poľsku na začiatku 15. storočia a k husitským Čechám na konci jeho vlády, na druhej strane bola reakciou na zdokonalenie vojenskej techniky a zavádzanie palných zbraní do výzbroje. Táto zložitá situácia bola ešte vyostrená bratríckymi nepokojmi v 3. štvrtine 15. storočia a uhorsko – poľskými vojnami koncom 15. storočia. O strategickom postavení mesta svedčí aj fakt, že na modernizácii opevnenia sa podieľal aj samotný kráľ Žigmund, ktorý v roku 1428 prispel 957,7 florénmi.

V prvej fáze druhej etapy v rokoch 1420 – 1440 bola koruna hradobného upravená ochodzou a zvýšená predpršnou so strieľňami na ochranu ochodze. V tomto období boli zároveň dobudované vodné priekopy a v tridsiatych rokoch bol postavený parkán s eskarvou na vnútornej strane a kontreskarvou na strane vonkajšej. Na začiatku 15. storočia bola pri fare vybudovaná aj tzv. Malá bránka. V dôsledku dostavby vodnej priekopy boli úpravy aj pri mestských bránach. Tie boli sprístupnené novými drevenými mostmi a pri Hornej bráne bol vybudovaný kamenný most.

V druhej fáze sa začalo s výstavbou nových bášť. Po roku 1440 sa viac rás v písomných prameňoch spomína výstavba štyroch bášť, resp. veží. Do úvahy však treba viesť skutočnosť, že nie všetky výčnelky mestského opevnenia boli nazývané vežami, či bášťami. V roku 1467 bola postavená ďalšia bašta a v roku 1474 sa v písomných prameňoch spomína výstavba nejakého opevnenia na západnej strane. Písomné pramene tieto bašty nelokalizujú a tak lepšie poznanie môžu priniesť práve výsledky archeológie. Jednou z takýchto bášť bola nepochybne tzv. fortka na severozápadnej strane vnútorného opevnenia, ktorá bola aj archeologicky skúmaná. Táto bašta rešpektovala parkán, jej dnešná polygonálna podoba je dôsledkom prestavby koncom 16. storočia. Pôvodne mala polkruhový pôdorys. Zmienky o ostatných bášťach sa pravdepodobne týkajú výstavby severného predsunutého opevnenia na severnej strane za mlynským náhonom, z ktorých sa zachovala iba tzv. Archívna bašta /obr. č. 26, č. 27, č. 28/. Toto opevnenie bolo po celej svojej dĺžke obohané vodnou priekopou a na nárožiach bolo opevnené baštami. Prístup do jeho interiéru umožňovali bránky, lokalizovať sa však dosiaľ podarilo iba jednu na severozápadnom nároží pri fortke. Ďalšia bránka, ktorá mala súvis s mestským vodovodom, bola pri augustiniánskom kláštore. Táto druhá etapa výrazne ovplyvnila ďalší urbanizačný rozvoj mesta „intra muros“ v pôdoryse. Ten sa s menšími zmenami zachoval až dodnes.

Posledná, tretia stavebná etapa aplikujúca prvky a skúsenosti renesančnej fortifikačnej architektúry sa odohrala v prvej polovici 16. storočia. Prestavba spočívala hlavne v prehĺbovaní priekop, výstavbou nových prvkov zvyšujúcich obranyschopnosť opevnenia v najexponovanejších častiach – v priestore mestských brán. Celý rad informácií o týchto prácach nám poskytujú písomné pramene. Modernizáciu hradobného systému si vyžiadala najmä zložitá politická situácia vyvolaná vojenskými úspechmi Osmanskej ríše na juhu krajiny a vnútorným bojom Habsburgovcov a Zápoľských. V tomto období nastala aj ďalšia modernizácia výzbroje. Arzenál palných zbraní bol rozšírený o ľahké a ťažké kanóny, ktoré boli veľmi účinné tak pri obliehaní ako aj pri obrane.

V tomto období bola dostavaná veža pri augustiniánskom kláštore. Jej úlohou bolo posilnenie mestského vodovodu pri vstupe mesta, ktorý bol dovtedy chránený už na vtedajšie pomery zastaralou baštou. Obe tieto stavby zanikli, no ich základové murivá boli objavené pri archeologickom výskume, ktorý čiastočne ozrejmil aj situáciu v tejto časti mestského opevnenia. V rokoch 1526 – 1527 bola postavená Kláštorná bašta a v roku 1541 bola zvýšená. Jej pôvod však siaha najneskôr do 15. storočia.

Hlavná pozornosť v tejto etape bola venovaná mestským bránam. Tieto bez výstavby nových obranných prvkov v predbrání neboli schopné odolávať. Takýmito prvkami boli barbakány /obr. č. 136, č. 137, č. 138/ – vežovité kamenné stavby obohané vodnou priekopou, prepojené s bránami a predpolím padacími mostami. Podľa účtovných záznamov boli postavené v rokoch 1546 – 1547. Okrem ochrany drevených brán umožňovali

zhromaždenie obrancov pri útokoch nepriateľa. Obranschopnosť brán bola zvyšovaná aj výstavbou, resp. modernizáciou bášť v blízkosti brán. Archeologickým výskumom bola ozrejmená a upresnená výstavba hranolovej Severovýchodnej bašty pri Dolnej bráne. Na túto a pravdepodobne aj Renesančnú baštu /obr. č. 78/ ako aj na zaniknutú hranolovú baštu medzi Západnou bránou a Školskou baštou /obr. č. 113, č. 114/ sa vzťahujú účtovné zápisy z tridsiatych a štyridsiatych rokov 16. storočia.

V druhej polovici 16. storočia neboli v rámci mestskej fortifikácie výraznejšie zmeny. Z vývojového hľadiska možno stavebné úpravy poslednej etapy považovať za anachronizmy. Podobná situácia však bola aj v ostatných opevnených mestách severného Slovenska. Tento stav možno pripísať hospodárskej stagnácii týchto miest v období tureckých vojen. Bardejov sa v rokoch 1468 – 1470 podieľal na modernizácii košického opevnenia sumou 1330 florénov, keďže to bolo vystavené priamym útokom z tureckej strany. Bardejovské hradby boli v tom období iba udržiavané. Menšie úpravy boli zaznamenané na Hrubej /obr. č. 133, č. 134, č. 135/, Renesančnej /obr. č. 78/ a Severovýchodnej bašte a na spomínanej fortke – polygonálne oplášťovanie s prístavbou bočných múrov na parkáne.

Tento stav pretrvával aj v 17. storočí, keď mestá východného Slovenska upadli do hlbkej krízy spôsobenej dlhotrvajúcou okupáciou Dolného Uhorska a aj južných oblastí Slovenska a feudálnou anarchiou v Uhorsku. Po porážke Turkov pri Viedni a stabilizácii krajiny v 18. storočí začal strategický význam mestských opevnení upadať. Ich význam úplne zanikol po napoleonských vojnách. Hradobné priekopy boli vysušované a zasypávané, bašty sa začali využívať na bývanie. Nové domy boli stavené aj na parkáne a v priekopách. Severné opevnenie bolo úplne zbúrané a na jeho mieste boli postavené nové ulice. Skazu dovŕšili požiare v 19. storočí, po ktorých boli zbúrané mestské brány. V rokoch 1821 a 1822 boli postavené nové kamenné mosty cez hradobné priekopy pri Hornej a západnej Wallovej bráne. Nadzemné časti hradieb boli na viacerých miestach rozobraté a použité na výstavbu nových domov.

Koncom 19. storočia sa hradby stali na krátky čas predmetom odborného pamiatkového záujmu. Vzácnu grafickú dokumentáciu viacerých prvkov mestského opevnenia nám zanechal bardejovský rodák Viktor Miškovský, korešpondent c. k. komisie pre výskum a ochranu stavebných pamiatok. Niektoré zachytil tesne pred ich zbúraním.

Západná časť mestského opevnenia prekonala najväčšie stavebné zmeny. Bašty a Hodinová veža boli zničené a zbúrané, vybudovali sa stavby neďalekého predmestia okolo Mlynského potoka a Hviezdoslavovej ulici. Hodinová veža bola zbúraná v roku 1903. Potom, čo barbakán prestal plniť obrannú funkciu, do jeho vnútorného priestoru boli vstavané objekty. Neskôr bol rozobratý. V roku 1895 západnú časť vodnej priekopy (šianec) zasypali aj s premostením Západnej brány, v priestore priekopy a v časti južnej polovice barbakánu bolo postavené štátne gymnázium (Hviezdoslavova 14) /obr. č. 130/ a meštianska škola (Jiráskova č. 5) /obr. č. 129/. Na prelome storočí podobne ako na ulici Dlhý rad v severnej časti opevnenia vznikla stromová aleja. V juhozápadnej časti opevnenia za priekopou, ktorá je dnes súčasťou kláštorného areálu bola v roku 1892 postavená mestská nemocnica (dnešná psychiatrická liečebňa) a hneď na začiatku minulého storočia gréckokatolícky kostol Sv. Petra a Pavla s farou /obr. č. 119/.

Stavebné aktivity v severnej časti opevnenia začínajú v súvislosti s výstavbou evanjelického kostola /obr. č. 120/ bezprostredne za priekopou, resp. na jej vonkajšej hranici v roku 1798, keď bol položený základný kameň kostola. Na prelome storočí vznikla na ulici Dlhý rad stromová aleja. Na prelome 19. a 20. storočia vznikol v priekope za bazilikou Sv. Egídia dnešný hotel Republika /obr. č. 132/, predtým Hungaria /obr. č. 131/. V 60-tych rokoch 20. storočia bol založený severný park, do ktorého bola zakomponovaná aj jestvujúca severná (archívna) bašta /obr. č. 26, 27, 28/.

V západnej polovici severnej priekopy bol stavebný zásah výraznejší. V prvej tretine

20. storočia bola postavená budova dnešnej okresnej knižnice /obr. č. 22, 23/, ktorá je ešte súčasťou Radničného námestia a dnešný dom politických strán. V poslednej tretine v blízkosti severovýchodného barbakánu vznikol objekt Klubu podnikateľov – Dlhý rad č. 7 /obr. č. 22, 23/.

Mestské opevnenie na východnej strane si zachovalo veľmi autentický charakter. Zástavba, ktorá vznikala v hradobnej priekope po roku 1868 bola takmer úplne asanovaná od 70-tych rokov minulého storočia, najmä pri rekonštrukcii cesty na Krátkom rade. Sanácia objektov prebehla aj v južnej časti hradieb a hradobnej priekopy.

Systematická záchrana bardejovského hradobného systému sa začala až po druhej svetovej vojne. Po prijatí zákona o ochrane pamiatok v roku 1957 bola metodicky pripravená a realizovaná pamiatková obnova Hrubej bašty /obr. č. 133, č. 134, č. 135/ a po nej nasledovali ďalšie. V sedemdesiatych rokoch 20. storočia začala rekonštrukcia hradobných múrov, v rámci ktorej boli odstránené aj novostavby v priestoreestskej priekopy a na parkánoch. Od osemdesiatych rokov minulého storočia poznanie o fortifikačnom systéme Bardejova nemalou mierou ozrejmuje aj archeologický výskum (pozri súpis archeologických výskumov).

V rámci ďalšej obnovy mestského opevnenia je potrebné postupovať v súlade s výsledkami archeologických a architektonicko-historických výskumov, ktoré musia predchádzať jednotlivým etapám obnovy. Objekty, ktoré sa dnes priamo zasahujú do fortifikačného systému mesta (či už do jeho stojacich, alebo zaniknutých častí) sú nežiaduce a určené na dožitie, resp. asanáciu. Takto je tomu v prípade hotela Republika, Domu politických strán, Klubu podnikateľov a vedľajšej trafostanice, objekty nachádzajúce sa v priestore františkánskeho kláštora a v areáli psychiatrickej liečebne, objekt na Šiancovej ulici č. 2, na Rhodyho č. 14 a 12, gréckokatolíckej fary a objekty na ulici SNP nachádzajúce sa v hradobnej priekope.

B.1.3. Parcelácia a rozsah zachovania

Historické jadro má už od stredoveku svoju jasnú urbanistickú schému a štruktúru rozvinutú na rovinnom teréne, ktorá sa zachovala dodnes. Pamiatková rezervácia Bardejov si do dnešných čias zachovala aj pôvodnú skladbu parciel, akú prezentuje katastrálna mapa Bardejova z roku 1869, aktualizovaná v roku 1938. Pravouhlá bloková zástavba na dlhých úzkych parcelách určila i základnú typológiu domov. Ide o trojosové dvojpodlažné meštianske domy ukončené vysokou strechou s hrebeňom kolmým na priečelie. Proporcie a hladina zástavby vytvorila rovnorodú štruktúru takmer typových objektov. Tieto domy obkolesujú rozsiahle pôvodné trhové námestie, ktoré je v strede doplnené o radnicu. Severná strana námestia je, netradične v tomto regióne, vymedzená dominante mesta – farskému kostolu sv. Egídia, za ktorým je situovaná budova humanistického gymnázia.

Zástavba v bočných uliciach je skromnejšou obdobou zástavby námestia. Historické jadro je uzavreté dômyselným obranným systémom. Počas historického vývoja mesta dochádza len výnimočne k nerešpektovaniu stredovekých parciel a k spojeniu dvoch, aj troch susediacich objektov, ktoré scelujú v jeden objekt, takými objektmi sú objekt na Radničnom námestí č. 16 (súčasný mestský úrad), objekt na Stöcklovej ulici č. 24 (súčasný objekt Obchodnej akadémie), ktorý bol neskôr adaptovaný na poštu, nárožný objekt medzi Hviezdoslavovou ulicou a ulicou M. V. Miškovského (dnešný archív a biely orol) a objekt rímskokatolíckej fary, ktorý bol v polovici 19. storočia rozšírený do prihradbovej ulice Na hradbách. Stredoveká parcelácia jednotlivých objektov až na vyššie spomenuté objekty je dodnes zachovaná.

Čisto racionálny je rozvrh domových blokov a jednotlivých parciel Radničného námestia (s rozlohou 260 x 80 m). Na južnej strane Radničného námestia, na jeho východnom

i západnom boku sú bloky presne s 15 parcelami. V severnej polovici bolo vo východnom bloku zrejme pôvodne 10 parcel, čo bol východzí determinant návrhu. Na západnej strane v severnom bloku bolo vzhľadom na nepravidelný obrys mesta menej a okrem nich časť zanikla v súvislosti so vznikom parku za chrámom sv. Egídia. Na južnej strane námestia bolo len 5 parcel. Jednotlivé parcely Radničného námestia majú priemernú šírku 9,6 metra s malými odchýlkami svedčiacimi o korekciách súvisiacich s výmenami domových hmôt, prípadne už pochádzajúcimi snád' dokonca z doby pôvodnej výstavby. Šírku jednej parcely t.j. 9,6 m má priečna ulica oddeľujúca oba hlavné bloky, juhozápadný blok námestia má na severnej strane pri priečnej ulici hĺbku práve 96 m, t.j. 10 modelov v šírke parcely. Vzhľadom k obvyklému navrhovaniu rozmerov v násobkoch lakt'a si môžeme ľahko predstaviť, že zistená šírka 9,6 m, rovnako ako i ďalšie rozmery odpovedajúce násobkom základného modulu, teda u šírky parcel 15 lakt'ov. Späťne môžeme predpokladať, že dĺžka aplikovaného lakt'a, ktorý sa v stredoveku odlišoval miestne, bola v tomto prípade cca 64 cm. Jeho pôvod sa v tomto prípade nepodarilo určiť.⁶

B.1.4. Charakteristika spôsobu zástavby, hmotová skladba, urbanistická kompozícia, výškové zónovanie blokov zástavby a rozsah zachovania historickej štruktúry

ulica Na hradbách

Ulica Na hradbách /obr. č. 71 – č. 86/ je typickou prihradbovou uličkou, aké vznikli vo všetkých opevnených mestách. V systéme obrany mesta mala táto ulička nezastupiteľné miesto, pretože tvorila hlavnú prístupovú komunikáciu pre obranu a zásobovanie hradieb v čase ohrozenia. Zároveň slúžila ako komunikácia pre vstup na zadné, dvorové priestory meštianskych domov orientovaných hlavným objektom do ulíc paralelných s prihradbovou uličkou. Táto funkcia pretrvala vlastne až do súčasnosti, aj keď využívanie dvorov (záhrad) sa zväčša zmenilo.

V Bardejove sa Ulica Na hradbách začína v severovýchodnej časti historického jadra mesta východne od záveru svätyne Baziliky sv. Egídia. Na strane hradobného múra (severná strana ulice) na jej začiatku stojí poschodový dom s hlavnou fasádou orientovanou do Radničného námestia. Toto je vlastne jediná stavba v severnom úseku ulice (až po severovýchodný barbakan), ktorá stavebne a funkčne priamo nesúvisí s mestským opevnením. Na opačnej, južnej strane ulice je rovnako situovaná poschodová budova rímskokatolíckeho farského úradu, o niečo ďalej prízemný objekt ako súčasť bývalého hospodárskeho zázemia fary. Ďalej k severovýchodnému barbakanu sú do ulice na tejto strane orientované dvorové časti domov na Stöcklovej ulici. Na plochách týchto dvorov, resp. záhrad sú nepravidelne roztrúsené drobné utilitárne stavby: garáže, kôlne, domáce dielne a pod.

Prakticky rovnaká situácia je aj na východnom úseku ulice od severovýchodného barbakanu po kríženie Ulice Na hradbách s Veternou ulicou., kde na strane hradieb nie sú situované žiadne stavby priamo nesúvisiace s fortifikáciami s výnimkou bočných fasád (jednej jednopodlažnej a jednej dvojpodlažnej) Združenej strednej školy Jána Andraščíka na rohu Ulice Na hradbách a Veternej. Na západnej strane sa opakuje situácia takmer rovnaká ako na južnej strane ulice v predchádzajúcom úseku. Ako rušivé sú vnímané novodobé objekty reštaurácie na začiatku ulice na parcele číslo 666/5, trochu ďalej poschodový obytný dom na parcele č. 658/2.

---

⁶ Muk, J.: *Městská památková rezervace Bardejov*. In: Památky a příroda 1987 č. 7, s. 389 -390

Juhovýchodný úsek ulice od tzv. Hrubej bašty po južný barbakan na južnej strane tvoria fragmenty fortifikácií, na severnej strane rešpektujúc historickú parceláciu na pôvodných dvorových častiach domov s hlavným objektom do Radničného námestia vzniklo v rokoch 2003 – 2006 nové domoradie polyfunkčných domov s jedným nadzemným podlažím a funkčne využitým podkrovím v dvoch podlažiach.

Veterná ulica

Veterná ulica /obr. č. 67 – č. 70/ sa začína v juhovýchodnom rohu Radničného námestia a v smere západ – východ pokračuje až k tzv. Hrubej bašte /obr. č. 135/ a za ňou v takmer pravom uhle vyúsťuje do ulice Krátky rad. Na južnej strane ulice od Radničného námestia bez prerušenia pokračuje domoradie, ktoré na rozdiel od radu dvojpodlažných domov na námestí pokračuje ako rad jednopodlažných domov, väčšinou podpivničených. V minulosti domy mali hrebene striech rovnobežné s ulicou, v posledných rokoch pri ich obnove boli uprednostňované hrebene kolmé na ulicu, ktorých realizácia preukázala ich nevhodnosť, preto v súčasnosti sú opäť preferované strechy s hrebeňom rovnobežným s ulicou. Za krížením Veternej ulice a Ulice Na hradbách na južnej strane už nie je žiadna obytná, resp. polyfunkčná zástavba a dominantou tohto priestoru je tzv. Hrubá bašta s prilahlými úsekmi hradobných múrov. Severná strana ulice postráda úplnosť zástavby na opačnej strane a pozostáva z bočnej fasády nárožného domu na Radničnom námestí, prieluky s prejazdom do dvora, prízemnej novostavby verejných WC, ďalšieho úzkeho prejazdu do dvora a dvoch poschodových domov. Za krížením ulice so Stöcklovou ulicou sú umiestnené dva poschodové objekty Združenej strednej školy, medzi ktorými Ulica na Hradbách vyúsťuje do Veternej ulice. Značný výškový rozdiel medzi začiatkom a koncom Veternej ulice na chodníkoch vyrovnávajú schody. Z objektov na tejto ulici len jeden objekt Združenej strednej školy (č. 15) nerešpektuje uličnú čiaru a je umiestnený na nevelkej ploche s udržiavanou zeleňou.

Stöcklova ulica

Stöcklova ulica /obr. č. 61 – č. 66/ spolu s Radničným námestím a Kláštorskou ulicou tvorí základnú, historickú pôdorysnú osnovu mesta. Začína sa pri severovýchodnom barbakáne a vedie juhozápadným smerom až k miestu zalomenia, odkiaľ pokračuje jej dlhší úsek paralelne s Radničným námestím, t. j. južným smerom. Domy na Stöcklovej ulici sú situované na úzkych, hĺbkových parcelách väčšinou bez dvorových krídiel, len s drobnými utilitárnymi stavbami roztrúsenými na plochách parciel.

Severozápadnú stranu kratšieho úseku ulice donedávna tvorili prízemné domy so strechami s hrebeňom rovnobežným s ulicou. V dôsledku obnovy a adaptácie v poslednej tretine 20. storočia sa vzhľad ulice zmenil, takže na opisovanej strane ulice t. č. sa nachádzajú domy s jedným nadzemným podlažím a hrebeňom strechy rovnobežným s ulicou (č. 4, 6, 14, 16) a dvomi nadzemnými podlažiami a hrebeňom strechy kolmým na ulicu (č. 2, 8, 10, 12). Na opačnej (juhovýchodnej) strane tejto časti ulice sa zachovali domy s jedným nadzemným podlažím (č. 1, 3, 5) a domy so zníženým druhým nadzemným podlažím určeným pre skladovacie účely, tzv. výškami (7, 9, 11), pričom posledný dom č. 11 v podstate pozostáva z dvoch pôvodných domov t. č. pod jednou strechou. Všetky strechy majú hrebene rovnobežné s ulicou. Na začiatku ulice (parcela č. 666/5) vznikla novostavba reštaurácie, ktorá svojou architektúrou v tomto prostredí pôsobí rušivo. Všetky domy na oboch stranách tejto časti Stöcklovej ulice rešpektujú uličnú čiaru.

Dlhší úsek ulice rovnobežný s Radničným námestím má na oboch stranách odlišnú zástavbu. Kým na východnej strane sa historicky vyvinulo domoradie s hlavnými fasádami do ulice, západná strana pôvodne tvorila zadné plochy parciel domov na Radničnom námestí. Preto aj zástavba na tejto strane je nejednotná, vzniknutá v priebehu dlhšieho obdobia, ale najmä v druhej polovici 20. storočia a v dôsledku nedostatočného rešpektovania

hodnôt daného územia tu vzniklo niekoľko rušivých objektov, ktoré sú rušivé najmä svojou hmotou ignorujúcou mierku historických stavieb na ulici.

Väčšina domov na východnej strane ulice bola aj ostala prízemnou, prípadne s tzv. výškou (napr. č. 15, 17, 19) /obr. č. 128/. Niektoré už vznikli ako poschodové, prípadne dve nadzemné podlažia sú výsledkom obnovy a adaptácie (č. 21, 23, 27, 29, 31, 43, 44, 45). Strechy zväčša majú hrebene rovnobežné s ulicou, ale niektoré sú kolmé na ulicu. Posledným objektom na tejto strane ulice je budova Združenej strednej školy na nároží Stöcklovej Veternej ulice. Okrem tejto stavby a susedného domu č. 45 všetky domy na tejto strane ulice rešpektujú uličnú čiaru.

Rôznorodá zástavba na západnej strane Stöcklovej ulice sa začína od t. č. prázdnych parciel končiacich na západnej strane spojovacej uličky medzi Stöcklovou a Ulicou Na hradbách. Na úseku po Poštovú ulicu sa nachádzajú tri objekty, z ktorých prvý (č. 20, Obchodná akadémia) je dvojpodlažný, prebudovaný z bývalej sakrálnej stavby z jedným vysokým podlažím. Hrebeň sedlovej strechy má rovnobežný s ulicou. Druhý dom (č. 22) je jednotraktový, prízemný, s valbovou strechou s hrebeňom kolmým na ulicu. Nárožný objekt č. 24, v ktorom sídli Obchodná akadémia (bývalá pošta), bol a je dvojpodlažný, s hrebeňom strechy rovnobežným s ulicou. Tieto tri objekty rešpektujú uličnú čiaru. Za vyústením Poštovej ulice idú za sebou tri prízemné domy so strechami s hrebeňom rovnobežným s ulicou. Tieto domy spolu s dvomi na konci ulice sú jedinými historickými objektami na tejto strane v úseku medzi Poštovou a Veternou ulicou. Ďalšie sú postavené v 2. polovici 20. storočia bez rešpektovania historickej parcelácie, výškového a hmotového usporiadania historickej zástavby, takže pôsobia v danom prostredí veľmi rušivo, aj keď dodržiavajú uličnú čiaru a majú šikmé strechy (č. parcely 832/1, 827, 820/1). Z dvojice historických domov uzatvárajúcich západnú stranu ulice dom č. 38 a tzv. Katov dom na nároží majú strechy obidvoch domov majú hrebeň rovnobežný s ulicou.

Poštová ulica

Poštová ulica /obr. č. 55 – č. 60/ spája v smere východ – západ Stöcklovu ulicu s Radničným námestím. Názov ulice pripomína, že na tejto ulici stála budova pošty – dnes Obchodná akadémia. V minulosti táto ulica bola hlavným vstupom do obchodného centra mesta od severovýchodnej brány, teda z významnej obchodnej cesty spájajúcej Bardejov cez Zborov s Poľskom a Ruskom.

Severnú stranu ulice tvorí súvislý rad dvojpodlažných fasád Obchodnej akadémie – prestavaný objekt bývalej pošty vrátane novodobej dostavby a domu č. 9 s hlavným vstupom zo strany Radničného námestia. Všetky tieto budovy majú strechy s hrebeňom rovnobežným s ulicou a rešpektujú uličnú čiaru. Na južnej strane ulice od Radničného námestia sa tiahne dvojpodlažná bočná fasáda domu č. 10 na námestí. Na ňu nadväzuje takisto dvojpodlažná novostavba (č. 1) a za prielukou nárožný prízemný dom č. 3. Tieto stavby dodržiavajú uličnú čiaru a ich strechy majú hrebene rovnobežné s ulicou.

Rhodyho ulica

Rhodyho ulica /obr. č. 87 – č. 92/ v minulosti bola hlavným vstupom do obchodného centra mesta od južnej brány, teda z obchodnej cesty vedúcej z Prešova.

Domoradie na západnej strane ulice zo strany Radničného námestia otvára dvojpodlažný dom č. 1 s podlúbím. Tento a ďalší (č. 2) boli dvojpodlažné už v minulosti. Ďalšie domy až po prieluku pri bašte (č. 3, 4, 5, 6, 8) boli pôvodne prízemnými a len v poslednej tretine 20. storočia boli v rámci obnovy a adaptácie zvýšené o ďalšie podlažie. Okrem predstupujúceho podlúbia domu č. 1 hlavné fasády všetkých ďalších rešpektujú uličnú čiaru. Strechy týchto domov majú hrebene orientované kolmo na ulicu. Za prielukou s baštou v priestore bývalého južného barbakánu je prízemný dom č. 12 s hrebeňom strechy rovnobežným s ulicou a ďalší trojpodlažný dom č. 14 s pultovou strechou za atikou.

Oba objekty vzhľadom k tomu, že sa nachádzajú v priestore národnej kultúrnej pamiatky-mestského opevenia sú určené na asanáciu. Na východnej strane ulice sa od námestia tiahne dvojpodlažná bočná fasáda domu č. 27 na Radničnom námestí. Za prielukou až ku kríženiu s Ulicou na Hradbách sa tiahne novostavba takisto dvojpodlažného polyfunkčného objektu. Strechy týchto stavieb majú hrebene striech rovnobežné s ulicou a ich fasády sledujú uličnú čiaru. Strecha novostavby je zobytnená v dvoch podažiach.

Radničné námestie

Priestor Radničného námestia /obr. č. 16 – č. 23, č. 30 – 54, obr. č. 125, č. 126/, v ktorom sa od vzniku mesta až po súčasnosť sústreďovali najdôležitejšie hospodárske, politické a kultúrne činnosti obyvateľstva. Svojími architektonicko – urbanistickými a umelecko - historickými danosťami, vyvíjajúcimi sa po stáročia a zachovanými do dnešných dní, sa Bardejov zaradil medzi najhodnotnejšie pamiatkové rezervácie v strednej Európe. A práve Radničné námestie je kvintesenciou týchto hodnôt.

Námestie má tvar obdĺžnika s dlhšími stranami orientovanými v smere sever – juh. Plochu námestia z troch strán lemujú meštianske domy a zo severu ho uzatvára Bazilika sv. Egídia. Na východnej strane do námestia vyúsťujú ulice Na hradbách, Poštová a Veterná, na západe Hviezdoslavova a Františkánov a z juhu Rhodyho ulica. V súčasnosti do námestia patria aj budovy za severným úsekom bývalých hradieb – knižnica (č. 1) a obytný dom č. 2, v parku medzi úsekom hradieb za Bazilikou a Dlhým radom hotel Republika (č. 50). Architektonickými dominantami historického námestia sú Bazilika a goticko-renesančná budova radnice. Ako menšie solitéry na námestí vystupujú dvojpodlažná, historická budova tzv. Humanistického gymnázia (č. 49), socha sv. Floriána pred južným vstupom do Baziliky a z drobnej architektúry čiastočná rekonštrukcia studne v juhovýchodnej časti námestia. Meštianske domy tvoria z troch strán námestia súvislé domoradia prerušované vyústením bočných ulíc do námestia. Domy sú situované na úzkych stredovekých parcelách, len jeden objekt (č. 3 – súčasná rímskokatolícka fara) bol rozšírený do prihradbovej uličky Na hradbách, čím sa zväčšila šírka parcely a jeden objekt (č. 16 - súčasný mestský úrad) zaberá na šírku skoro tri parcely. Domy majú dve nadzemné podlažia a všetky sú podpivničené. Pivničné priestory mnohých domov vychádzajú za hlavné fasády pod chodníky. Strechy všetkých domov majú po obnove hrebene kolmé na hlavnú fasádu. Do námestia sú strechy ukončené valbami a štítmi. V rámci obnovy námestia v poslednej tretine 20. storočia bola odstránená väčšina dvorových krídiel, resp. iných stavieb v hĺbke parcel, na ktorých stoja hlavné objekty domov. Tieto boli čiastočne nahradené novými dvorovými krídlami alebo samostatnými stavbami, často bez rešpektovania historickej parcelácie, alebo zostali nezastavané. Plocha námestia po obnove v rokoch 2001 – 2004 pozostáva z vyvýšeného chodníka po obvode, líniových zelených pásov, vozovky a vnútornej plochy námestia. Na chodníkoch, vozovke a vnútornej ploche bola použitá dlažba z prírodného kameňa.

Za líniu bývalých hradieb na severnej strane námestia sú plochy zelene, päťpodlažný objekt hotela s plochou strechou za Bazilikou a dvojpodlažné objekty knižnice a obytného domu so šikmými strechami medzi ulicou Na hradbách a kostolom evanjelickej cirkvi a. v. Tieto plochy a objekty nie sú organickou súčasťou historického námestia, ale patria tam len administratívne.

Kláštorská ulica

Kláštorská ulica /obr. č. 61 – č. 66, č. 121/ je považovaná za najstaršiu ulicu v jadre mesta Bardejov, ktorá tvorila os medzi kostolom sv. Egídia a neskorším augustiniánskym kláštorom s kostolom sv. Jána Krstiteľa. Do 2. polovice 15. storočia bola ulica nazývaná Starou ulicou. Potom bol jej názov zmenený na Tkáčsku ulicu a koncom 15. storočia na Kláštorskú ulicu. Za Kláštorskú ulicu, ako najstaršiu ulicu v Bardejove hovorili nielen dôvody strategické (touto ulicou bol kontrolovaný prístup na juh i sever), ale aj to, že na nej

sa nachádzala stará bardejovská radnica a jedny kúpele.

Kláštorská ulica je rovnobežnou s Radničným námestím. Na juhu na ňu kolmo nadväzuje ulica Františkánov a na severe Hviezdoslavova ulica. Ulica výrazne klesá smerom na sever. Západný uličný front je súvisle zastavaný staršou zástavbou, pričom zástavba v severnej časti ulice (od synagógy) je zasunutá viac na východ. Južnú časť ulice tvorí súvislá jednopodlažná zástavba, ktorú výškovo prerušuje synagóga, ktorá rešpektuje stredovekú parceláciu. Za synagógou smerom na juh pokračuje jednopodlažná zástavba prerušená dvoma dvojpodlažnými objektmi. Zástavba je ukončená dvoma jednopodlažnými objektmi s výškou.

Východný uličný front, ktorý bol tvorený záverom parciel z Radničného námestia, nemá súvislú zástavbu hlavne v južnej časti, ktorá je rezervnou plochou so svojimi 4 voľnými parcelami. Následne smerom na sever pokračuje zástavba štyrmi jednopodlažnými novostavbami, ktoré majú naddimenzovane riešené vikiere smerom na komunikáciu. Domoradie pokračuje dvoma dvojpodlažnými objektmi, pričom severnejší objekt má nevhodne riešený „arkier“ na komunikáciu. Zástavba pokračuje jednopodlažným objektom a rušivým trojpodlažným objektom s rovnou strechou. Zástavba je ukončená nárožným jednopodlažným objektom do Hviezdoslavovej ulice.

Hviezdoslavova ulica

Hviezdoslavova ulica /obr. č. 93 – č. 102/ spája v smere východ – západ Radničné námestie s Kláštorskou ulicou, ulicou M. V. Miškovského, Baštovú ulicu a Jiráskovu ulicu. V minulosti táto ulica bola úzkou komunikačnou ulicou do obchodného centra mesta od západnej brány.

Severnú časť ulice od Radničného námestia delia tri aditívne radené rozperné oblúky. Severovýchodnú stranu ulice tvorí hlavný a dvorový objekt z Radničného námestia (č. 43). Objekty pokračujúce na západ boli pôvodne jednopodlažné, ktoré boli nadstavané o jedno podlažie, resp. zbúrané a postavené na novo ako dvojpodlažné. Zároveň súčasný objekt na parcele 984/3 bol scelený z pôvodných troch objektov s rešpektovaním architektonického výrazu fasád jednotlivých objektov. Teda severovýchodnú stranu ulice po križujúcu ulicu M. V. Miškovského tvorí súvislý rad dvojpodlažných objektov, ktoré rešpektujú uličnú čiaru a ich strechy majú hrebene rovnobežné s ulicou. Domoradie pokračuje na západ jednopodlažnou zástavbou 2-krát prerušenou ulicou M. V. Miškovského. Zástavba pokračuje jednou jednopodlažnou stavbou – bývalý sklad soli, ktorý je postavený v priestore parkánu. Už v priestore mestského opevnenia – priekopy za prielukou je postavený dvojpodlažný objekt (č. 13) a za následnou prielukou je postavený jednopodlažný nárožný objekt (č. 1).

Južnú časť Hviezdoslavovej ulice od Radničného námestia tvorí dvojpodlažný objekt (Radničné námestie č. 42) smerom na západ nasleduje úzka prieluka a zástavba pokračuje dvoma širokými dvojpodlažnými objektmi a dvoma jednopodlažnými objektmi, čím sa zabezpečuje gradácia hmôt smerom do Kláštorskej ulice a opačne severne orientovanej ulice M. V. Miškovského. Všetky tieto budovy majú strechy s hrebeňom rovnobežným s ulicou a rešpektujú uličnú čiaru. Pokračovanie Hviezdoslavovej ulice medzi Kláštorskou a Baštovou ulicou tvorí nárožný jednopodlažný objekt s výškou (Kláštorská č. 21), prieluka a rušivý objekt (Baštová č. 1), ktorý svojimi naddimenzovanými vikiermi evokuje 3 podlažia objektu. V hradobnej priekope je situovaný dvojpodlažný objekt školy (SOU- služieb, č. 14), ktorý rešpektuje vzniknutú uličnú čiaru.

ulica M. V. Miškovského

Ulica M. V. Miškovského /obr. č. 109 – č. 110/ pôdorysne tvorí tvar písmena U. I. východná časť ulice je akoby pokračovaním Kláštorskej ulice a v jeho II. teda severnej časti a III. západnej časti tvorí prihradbovú uličku. I. časť ulice je vo východnej časti zastavaná nárožný dvojpodlažným objektom z Hviezdoslavovej ulice, nasleduje smerom na sever

prieluka a nárožným dvojpodlažný objekt. Východnú stranu I. časti ulice uzatvára park pri kostole sv. Egídia. Západnú časť I. časti ulice tvorí jednopodlažná zástavba. Rovnako aj južná časť II. časti ulice je jednopodlažná – tvoria ju objekty garáží. III. časť ulice na západe tvorí jednopodlažný objekt soľného skladu a východnú stranu jednopodlažný objekt.

Baštová ulica

Baštová ulica /obr. č. 111 – č. 114/ je typickou prihradbovou ulicou, kde končili parcely z Kláštorskej ulice. Na juhu ulicu uzatvára ulica Františkánov a na severe Hviezdoslavova ulica. Zástavba východnej strany Baštovej ulice je súvislá len na severe, inak ju tvoria solitérne objekty a garáže, ktoré však rešpektujú uličnú čiaru. Na severe ulicu začína nárožný rušivý dvojpodlažný objekt, ktorý svojimi naddimenzovanými vikiermi evokuje 3 podlažia. Ďalej pokračuje jednopodlažná zástavba smerom na juh, ktorá je prerušovaná prielukami. Jednotlivé parcely sú vymedzené plotmi. Približne v strede ulice vznikajú dve jednopodlažné novostavby, ktoré rešpektujú uličnú čiaru a budú presvetlené strešnými oknami. Smerom na juh sú osadené na uličnej čiare objekty garáží. Baštovú ulicu ukončuje nárožná jednopodlažná novostavba, ktorá má do Baštovej ulice rušivo osadený balkón a z toho vyplývajúci tvar strechy. Západnú stranu Baštovej ulice lemuje línia mestského opevnenia so Školskou baštou.

ulica Františkánov

Ulica Františkánov /pohľad č. 22/ v smere východ – západ Radničné námestie s Kláštorskou ulicou, Baštovú ulicu a uzatvára sa v dotyku s Jiráskovou ulicou. V minulosti táto ulica bola úzkou komunikačnou ulicou.

Zástavba ulice Františkánov nie je súvislá a od Radničného námestia terén výrazne klesá smerom k Jiráskovej ulici. Severný front ulice na východe tvorí dvojpodlažný objekt z Radničného námestia (č. 28) s jednopodlažným dvorovým krídlom, na ktorý nadväzuje malá prieluka s jednopodlažným objektom. Nárožná parcela s Kláštorskou ulicou z východu je nezastavaná (označená ako rezervná plocha). Na nároží Kláštorskej ulice a ulice Františkánov zo západu sa nachádza jednopodlažný objekt, ktorého parcela je uzatvorená jednopodlažnou novostavbou, ktorá má do Baštovej ulice rušivo osadený balkón a z toho vyplývajúci tvar strechy. Ulica je ukončená objektom cirkevnej školy, ktorá sa nachádza už za hradobnou priekopou na Jiráskovej ulici.

Južný front ulice od Radničného námestia tvorí objekt Rhódyho č. 1, ktorého parcela je uzatvorená jednopodlažným objektom. Nasleduje kostol sv. Jána Krstiteľa s kláštorom františkánov, v ktorého areáli sa nachádza niekoľko drobných objektov určených na asanáciu. Zároveň sa v areáli nachádza aj časť mestského opevnenia – priekopa s baštou. Za kostolom sv. Jána Krstiteľa sa po dĺžke ulice Františkánov nachádza park až po Jiráskovu ulicu.

Námestie SNP

Východná časť námestia SNP /obr. č. 115 – č. 116/, ktorá sa nachádza v PR Bardejov tvoria len tri objekty (parcely č. 969, č. 970 a 976/2), ktoré sa nachádzajú v hradobnej priekope a sú určené na asanáciu. Zároveň sa na Námestí SNP nachádza národná kultúrna pamiatka – pomník Juraja Wintera.

Dlhý rad

Ulica Dlhý rad /pohľadový kužeľ na PR č. A, B, C, D, E, N/ lemuje PR zo severu. V západnej časti PR je situovaný park. Zástavba začína od kríženia Radničného námestia a Dlhého radu smerom na východ evanjelickým kostolom a. v. a auditóriom, ktoré sa nachádzajú za hradobnou priekopou. V hradobnej priekope sú nevhodne situované solitérne stavby - č. 15 (č. parcely 872), č. 8 (č. parcely 632/1), objekt č. 7 (č. parcely 626/2) a objekt

trafostanice (č. parcely 625), ktoré sú určené na asanáciu.

Krátky rad

Ulica Krátky rad /obr. č. 5, č. 14, č. 15, č. 17, č. 136, pohľadový kužel' na PR č. A, M/ lemuje PR z východu. Hradobná priekopa je takmer nezastavaná až v južnej časti sú situované dva objekty – objekt č. 22 (č. parcely 703/2), ktorý je určený na asanáciu a objekt školy (Združená stredná škola J. Andraščíka, č. parcely 701).

Šiancová ulica

Šiancová ulica /významný pohľad č. 18, pohľadový kužel' na PR č. J, K/ lemuje PR z juhovýchodu a od ulice Krátky rad výrazne ulica stúpa až po ulicu Kpt. Nálepku. Aj časť Šiancovej ulice nachádzajúcej sa v PR nie je zastavaná, okrem jedného objektu - objekt č. 2 (č. parcely 766), ktorý je určený na asanáciu.

Jiráskova ulica

Jiráskova ulica /významný pohľad č. 21/ lemuje PR z juhozápadnej a následne západnej strany. Zástavbu tvoria zväčša solitérne objekty. V najjužnejšom bode východnej strany ulice sa nachádza areál starej nemocnice s nevhodne umiestnenými objektmi na parcelách 1058/7, 1058/6 a 1058/5, ktoré sú určené na asanáciu. Severnejšie od areálu nemocnice je situovaný gréckokatolícky kostol sv. Petra a Pavla s jednopodlažnou farou (v areáli fary gréckokatolíckeho úradu - č. parcely 1054 v dotyku s hradobnou priekopou je situovaná garáž určená na asanáciu). Severnejšie (za hradobnou priekopou) je situovaná cirkevná škola – dvojpodlažný objekt. V krížení Jiráskovej a Hviezdoslavovej ulice je situovaná škola (SOU-služieb, Hviezdoslavova 14) a z opačnej strany Hviezdoslavovej ulice náročný jednopodlažný objekt (č. parcely 968/1), ktorý nerešpektuje uličnú čiaru.

B.1.5. Silueta, panoráma územia, obraz sídla v krajine, konfigurácia terénu, hodnotné pohľadové uhly v rámci krajiny

Vnútny aj vonkajší urbanistický obraz Bardejova je výslednicou dlhodobého kontinuálneho vývoja, odzrkadľujúcou dobové politicko-hospodárske a kultúrne pomery, ako aj slohové premeny mesta s dôrazom na jeho najvýznamnejšie obdobia t. j. stredovekú gotickú štruktúru vrcholiacu v symbióze s renesančnými prejavmi v duchu humanizmu.

Pravidelné námestie s okružnými ulicami a hradobným systémom vytvára siluetu stredovekého mesta. Dodnes je zachovaná typická gradácia hmôt od kraja mesta do jeho stredu, hoci v okrajových častiach mesta badať v poslednom období nárast hladiny výškovej zástavby.

Dominantu celého historického jadra tvoria farský kostol sv. Egídia a radnica. V diaľkových pohľadoch sa uplatňuje predovšetkým veža farského kostola, vystupujúca nad skoro rovinnú hladinu striech meštianskych domov. Pri príchode k jadrú je to mestské opevnenie s početnými baštami, ktoré skoro po celom obvode orientuje diváka na historický urbanistický celok.

Významné diaľkové pohľadové kužele na PR Bardejov:

Najkomplexnejšie panoramatické krajinárske pohľady na PR Bardejov sú z pozície spod Kalvárie /diaľkový pohľad č. 1/, z hlavnej cesty od ulice Starý Blich /diaľkový pohľad č. 2/, z Mihaľova (pod hotelom Bellevue) /diaľkový pohľad č. 3/, z hlavnej cesty smerom na Mokroluh /diaľkový pohľad č. 4/, zo sídliska Vinbarg (pod základnou školou) /diaľkový

pohľad č. 5/, za mostom nad riekou Topľa (pri V. ZŠ) /dialkový pohľad č. 6/.

Významné hraničné pohľady na územie PR Bardejov vymedzené hradobným systémom mesta:

V 70-tych rokoch 20. storočia v rozvoji mesta došlo k veľkej stavebnej činnosti, ktorá s výškovými novostavbami (vznik bytoviek hlavne na západnej a severnej strane) sa dostala skoro k dotyku s prvkami systému mestského opevnenia, čím sa znehodnotili hraničné pohľady na PR.

Na Rhodyho ul. č. 14 došlo v roku 2004 k realizácii nepovolenej nadstavby a prístavby domu, čím sa znehodnotil pohľadový kužeľ z južnej strany na PR Bardejov a vytvorila sa nová, nevhodná dominanta so zásahom i do samotného opevnenia.

Významné pohľadové kužele na PR Bardejov:

- A. pohľadový kužeľ zo Slovenskej ulice (medzi Billou a SOU strojárske) na panorámu a siluetu PR
- B. pohľadový kužeľ z Dlhého radu od severovýchodného barbakánu na priebeh hradobnej priekopy
- C. pohľadový kužeľ na severnú časť mestského opevnenia s renesančnou baštou
- D. pohľadový kužeľ zo začiatku Kellerovej ulice na hradobnú priekopu a Radničné námestie
- E. pohľadový kužeľ z Dlhého radu oproti severnému parku v hradobnej priekope na siluetu PR s hl. dominantou - bazilikou
- F. pohľadový kužeľ z Partizánskej ulice na PR (Jirásková, Hviezdoslavovu a Nám. SNP)
- G. pohľadový kužeľ z Jiráskovej ulice na siluetu PR (Františkánov a Jiráskovu ulicu)
- H. pohľadový kužeľ z ulice Kpt. Nálepku na južný barbakán, Rhodyho ulicu a Radničné námestie
- I. pohľadový kužeľ na PR z ulice Kpt. Nálepku
- J. pohľadový kužeľ na juhovýchodnú časť mestského opevnenia z Rhodyho ulice
- K. pohľadový kužeľ z ulice Pod Lipkou na hradobný systém s Hrubou baštou a Šiancovou ulicou
- L. pohľadový kužeľ na ulicu Krátky rad
- M. pohľadový kužeľ na východnú časť mestského opevnenia od severovýchodného barbakánu
- N. pohľadový kužeľ z Dlhého radu na siluetu PR s hlavnou dominantou - bazilikou

Významné pohľady z interiéru pamiatkového územia

- A. významný pohľad z interiéru PR z Poštovej ulice na Kalváriu
- B. významný pohľad z interiéru PR na ulicu Kpt. Nálepku

Významné pohľady v interiéri pamiatkového územia:

Na území PR Bardejov sú významné všetky urbanistické, architektonické a architektonicko-krajinné pohľady a zorné body v historickej urbanistickej štruktúre mesta. Významné urbanistické pohľady umožňujú vnímať konkrétne urbanistické priestory ulíc a námestí, prvky zelene, strešnú krajinu, jednotlivé solitérne stavby a vzájomné vzťahy medzi stavbami a voľnými priestranstvami. Architektonické pohľady v rámci PR Bardejov sa spájajú s jednotlivými dôležitými prvkami architektonických objektov ako sú fasády a ich prvky, charakteristické pohľady vo vnútroblokoch meštianskych domov alebo iných menších architektonických súboroch ako napr. prejazdy, rôzne priehľady a pod. Architektonicko-

krajinné zorné body v PR Bardejov predstavujú pohľady, z pozície ktorých sa otvárajú významné pohľady na prírodnú a kultúrnu krajinu v spolupôsobení s okolitým krajinným horizontom mimo územia PR Bardejov – najmä pohľadové zorné body a kužele na Kalváriu. Na území PR Bardejov boli charakteristické pohľady a zorné body historickej urbanistickej štruktúry značne deformované výškovo alebo hmotovo predimenzovanými objektmi, ktoré sú označené v mapovom podklade ako objekty rušivé v historickom prostredí PR Bardejov.

Historicky vyvinutú urbanistickú štruktúru sídla, jeho charakteristickú siluetu a panorámu, priestorové a výškové usporiadanie a s nimi súvisiace významné vonkajšie, hraničné a vnútorné pohľady a zorné body sú predmetom pamiatkovej ochrany, z čoho vyplýva požiadavka ich ochrany a citlivej regenerácie. Pri výstavbe, nadstavbách alebo inej stavebnej činnosti na území PR Bardejov a jej ochranného pásma je potrebné postupovať tak, aby nevznikali nové výrazné výškové alebo hmotové dominanty.

Významné pohľady v interiéri pamiatkového územia:

1. pohľad na severovýchodný barbakan
2. pohľad z Dlhého radu od severovýchodného barbakanu na priebeh hradobnej priekopy
3. pohľad od severovýchodného barbakanu do Stöcklovej ulice
4. pohľad zo Stöcklovej ulice do dvorového traktu na Baziliku sv. Egídia
5. pohľad do južnej časti Stöcklovej ulice
6. pohľad do Poštovej ulice zo Stöcklovej ulice
7. pohľad do Poštovej ulice z Radničného námestia
8. pohľad na severovýchodnú časť Radničného námestia
9. pohľad do juhovýchodnej časti Radničného námestia
10. pohľad na Radničné námestie spreď Baziliky sv. Egídia
11. pohľad do Hviezdoslavovej ulice z Radničného námestia
12. pohľad na severozápadnú časť Radničného námestia
13. pohľad do severozápadnej časti Radničného námestia
14. pohľad do Veteľnej ulice z Radničného námestia
15. pohľad do Stöcklovej ulice z Veteľnej
16. pohľad do Veteľnej ulice od Hrubej bašty
17. pohľad do Radničného námestia z ulice Dlhý rad
18. pohľad na ulicu Na hradbách zo Šiancovej ulice
19. pohľad do Rhodyho ulice z ulice Kpt. Nálepku
20. pohľad do Baštovej ulice z ulice Františkánov
21. pohľad na Jiráskovu ulicu
22. pohľad do ulice Františkánov z Jiráskovej ulice
23. pohľad do Rhodyho ulice z Radničného námestia
24. pohľad do Kláštorskej ulice z ulice Františkánov
25. pohľad do ulice M. V. Miškovského
26. pohľad do parku za bazilikou
27. pohľad na baziliku zo severného parku
28. pohľad na PR z Námestia SNP a Dlhého radu
29. pohľad na Hviezdoslavovu ulicu
30. pohľad do Baštovej ulice

B.1.6. Piata fasáda – strešná krajina (strechy a krovy)

Strecha od vzniku obydľia tvorí jeho neoddeliteľnú súčasť a zároveň je ukončujúcim prvkom architektúry. Jej hlavnou funkciou je ochrana stavby pred poveternostnými vplyvmi,

ktoré majú negatívny vplyv na jej jednotlivé konštrukcie. Okrem toho strechy dotvárajú architektonický výraz samotného objektu, ulice a sídla. Každé slohové a časové obdobie prináša typické konštrukčné a tvarové riešenie striech, ktoré je pre dané obdobie typické. Pozoruhodné je, že práve krovy a strechy sú v historickom vývoji architektúry najstabilnejšie a najmenej menené konštrukcie. Až živelné katastrofy ako sú požiare a veterné smršte, drevokazný hmyz, radikálne prestavby objektov, alebo napr. v súčasnosti populárne a sa rozmáhajúce vstavby do podkroví historické strechy menia za nové, častokrát nekriticky a od predchádzajúcich úplne konštrukčne i tvarovo rozdielne.

Najstarším dokladom riešenia strechy v Bardejove je zastrešenie radnice /obr. č. 36, č. 37, č. 38, č. 39/ postavenej v rokoch 1505-1511⁷, stojacej uprostred námestia. Práve tento fakt – teda dostatočná vzdialenosť od ostatnej architektúry spôsobili zachovanie tejto strechy aj pri najväčšom požiari mesta v roku 1878. Krov radnice je na tomto objekte však v poradi už druhý, pretože v roku 1641 bola radnica opatrená krovom novým⁸. Pri tejto príležitosti bola vo vrchole južného štítu osadená kovová Rolandova socha od majstra Jonáša Elschera. Nový krov, samozrejme kvôli štítom, tvarovo zopakoval pôvodný, do akej miery však zopakoval aj konštrukčné riešenie, nie je už možné zistiť. Krov radnice je vyspelá trojetážová hambáľková konštrukcia s priestorovo uvoľnenou spodnou etážou (zrejme neskôr podopretou pozdĺžnym rámom), doplnená centrálnym vešadlom v horných dvoch úrovniach a dvojicou postranných stĺpikov v dolnej úrovni. Priechne stuženie v každej väzbe dopĺňa dvojica pätných vzpier krokiev, dvojica šikmých vzpier a pätných vzpier stĺpikov v dolnej úrovni; dvojica šikmých a pätných vzpier vešadla, dvojice šikmých vzpier postranných stĺpikov a šikmých vzpier krokiev v druhej úrovni; a dvojica šikmých a klasových vzpier vešadla a dvojice šikmých vzpier vzpier krokiev v tretej úrovni. Pozdĺžne je krov viazaný radom diagonálne sa krížiacich vzpier medzi stĺpikmi vešadiel v osi krovu medzi druhou a treťou úrovňou a sústavou pätných vzpier a pásikov v medzi postrannými stĺpikmi dolnej úrovne krovu. Sklon strechy dosahuje takmer 60⁰ a v dolnej časti je zjemnený námetkami prekrývajúcimi ukončenie väzných trámov a podstrešnú rímsu. Podľa Jankoviča⁹ bola stavba okrem rekonštruovaného krovu už krovu už v čase svojho vzniku „opatrená novou škridlovou strechou“. Strecha radnice spolu so strechou na Evanjelickom kostole a. v. sú súčasťou jedinými a preto výnimočnými významnými originálnymi strechami z obdobia pred požiarom v roku 1878 v PR Bardejov.

O celkovom riešení strešnej krajiny na území mesta v neskoršom období preukázateľne, ale iba rámcovo informuje Mapa majetkov mesta Bardejova od Gaspara Caspara /obr. č. 2/ z roku 1768¹⁰, ktorej súčasťou je aj najstaršie grafické vyobrazenie mesta (tzv. Casparova veduta). Na tejto vedute je zachytená aj strešná krajina, ktorej dominuje hĺbková orientácia sedlových striech meštianskych domov ako aj hospodárskej zástavby dvorov. Strechy jednotlivých domov sú znázornené takmer identicky, nad fasádami s valbami, resp. so štítmí a dolnými podlomenicami. Na vedute sú zachytené aj sedlové strechy kostola sv. Egídia, kláštorného kostola a kláštora, radnice a jednotlivých bášť. Z typológie sa vymyká iba bližšie neidentifikovaný, ale pomerne rozsiahly objekt (kasárne, špitál?) postavený pri hradbách severne od tzv. „hrubej“ bašty. Pozoruhodný je tým, že snáď ako jediný v Bardejove je zastrešený pre toto obdobie typickou barokovou manzardovou strechou. Žiaľ Casparova veduta sa nevenuje detailom, ako sú komíny, riešenie štítov a pod. Napriek tomu však predstavuje výnimočne vierohodný prameň k poznaniu zástavby, strešnej krajiny a celkového výrazu mesta v druhej polovici 18. storočia.

Detailnejším prameňom pre poznanie typológie historického zastrešenia

⁷ Jankovič, V.: *Dejiny mesta Bardejova za feudalizmu*, str. 196. In: 60 rokov Šarišského múzea v Bardejove. Košice 1967.

⁸ c. d., str. 208

⁹ detto

¹⁰ exponát Šarišského múzea v Bardejove

meštianskych domov sú dva zachované plány Lukáša Schultza z augusta 1837¹¹, ktoré vznikli v súvislosti s prestavbou farskej budovy v slobodnom kráľovskom meste Bardejov (dnešné Radničné námestie č. 3). Tieto plány totiž okrem dispozičného, konštrukčného a architektonického riešenia novej farskej budovy obsahujú aj pôdorysy, rezy a pohľady starej farskej budovy ako aj celkové pohľady na dotknutý uličný font. Prvý plán teda zachytáva aj riešenie strechy a krovu pôvodného objektu fary. Pôvodná päťosová dvojpodlažná budova s čiastočným podpivničením je prekrytá symetrickou sedlovou strechou s hrebeňom kolmým na priečelie a so sklonom strešných rovín 42⁰. Zo strany ulice má strecha drevený štít a dolnú podlomenicu v pomere cca 2:1, pričom štít je oproti priečeliu výrazne posunutý dovnútra objektu (cca o 2 a ½ väzby). V hornej časti je štít opatrený *kabrincom* s dvojramenným krížom vo vrchole. Zadná časť domu je oproti prednej, dvojpodlažnej, iba prízemná. Z tohto dôvodu je krov v zadnej časti domu v úrovni poschodia nesený rámovou priestorovou konštrukciou. Druhé, drevené podlažie v zadnej časti domu je preto de facto súčasťou podkrovia. Zo zadnej strany má strecha opäť štít a podlomenicu, pričom ich pomer je oproti prednej časti domu opačný – 1:2, pričom štít je ešte viac zasunutý dovnútra dispozície (cca 3 väzby). Krov je krokrová štvoretážová konštrukcia s trojicou nad sebou v nepravidelných vzdialenostiach umiestnených hambáľkov, s centrálnym viazaním medzi hambáľkami pozostávajúcím z dvoch nad sebou umiestnených pásov diagonálne sa krížiacich vzpier. Plán zachytáva aj dvorovú zástavbu fary – medziiným dvojpodlažný objekt dnešnej tzv. „starej fary“ s jednopodlažnou prístavbou kuchyne, prekrytý jednoduchou sedlovou strechou s podlomenicami na oboch stranách a s oproti priečeliám mierne ustúpenými drevenými štítmí. Celkové pohľady „starého stavu“ o. i. zachytávajú aj frontálny pohľad na evanjelický kostol mimo hradieb mesta s dodnes zachovaným pôvodným zastrešením a krovom a pohľad na humanistické gymnázium.

Druhý zachovaný plán Lukáša Schultza rieši prestavbu fary. Okrem situovania nového farského objektu, úpravy ulice a premostenia mlynského náhonu sú na ňom znázornené pôdorysy a rezy nového zastrešenia dvorových objektov a severný pohľad na navrhovanú novú zástavbu fary. Strechy sú tu riešené ako jednoduché sedlové, symetrické, na novej farskej budove ako združené s vnútorným žľabom a s chrlícom orientovaným do hradbovej uličky. Sklon strešných rovín na farskej budove je v pláne navrhnutý 37⁰. Krov nad dvorovým objektom (v súčasnosti zaužívaný názov „stará fara“) je znázornený ako jednoduchý, hambáľkový, s jedným hambáľkom a s výmenou skrátenými väznými trámami, takže plnou je iba každá štvrtá väzba. Sklon strešných rovín tejto strechy je 43⁰. Oba plány sú excelentným dokumentom a príkladom zámernej zmeny konštrukcie a tvaru zastrešenia viac vyhovujúceho protipožiarnym opatreniam, súvisiacej s celkovou prestavbou farskej budovy v Bardejove.

Ďalším prameňom poznania historického zastrešenia je už iba fotografická dokumentácia. Tá je však do roku 1878 sporadická: Bardejov je tiché, stagnujúce provinčné mesto, nie veľmi lákajúce priekopníkov nového vynálezu - fotografie. Jednou zrejme z mála zachovaných snímok je fotografia zachytávajúca pohľad na farský kostol z juhu z roku 1867(?)¹². Kostol je tu zastrešený jednoliatou sedlovou strechou s polygonálnym valbovým ukončením na východe a štítom s podlomenicou (!) na západe, kde na južnej strane šikmá strešná rovina plynule pokračuje a pokrýva aj torzo veže. Úroveň hrebeňa strechy a podstrešnej rímsy je v celom rozsahu kostola rovnaká. Strecha má sanktusníkovú vežičku s lucernou a cibulovým ukončením na rozmedzí svätyne a trojlodia a podobnú, ale nižšiu vežičku vo vrchole západného štítu. Južné kaplnky kostola spoločne s predsieňou s oratóriom majú vysokú atiku so slepou arkátúrou pokrývajúcu vnútornú strechu. Fotografia taktiež zachytáva pomerne plytké vyloženie podlomeníc stiech prilahlých meštianskych domov.

¹¹ Okresný archív Bardejov. Nespracované, nezaradené.

¹² Lovacký, M.: *Bardejov retrospektíva*. Bardejov 1997, str. 80.

Pozoruhodnou je aj fotografia zachytávajúca juhozápadnú časť mestského opevnenia s tzv. Školskou a Kláštornou baštou, františkánskym kláštorom v pozadí a lampovým stĺpom v popredí¹³. Snímka zachytáva vysoké strechy františkánskeho kostola s vežičkou s cibulovým ukončením nad západným priečelím, vysokú „kuželovú“ strechu s námetkami na Školskej bašte a plytkú kuželovú strechu na Kláštornej bašte.

V doterajšom období sa v meste, pravdepodobne iba s výnimkou radnice, ako strešná krytina používal hlavne drevený štiepaný šindel, na hospodárskych budovách, v okrajových častiach a na predmestiach aj slama. Tieto materiály spolu s absenciou medzistrešných štítov znamenali pre mesto trvalé a vážne nebezpečenstvo vzniku a rýchleho sa rozšírenia požiarov. Tieto sú zaznamenané v rokoch 1534, 1543 a 1577. V roku 1686 vyhorelo celé mesto okrem radnice. Ďalšie požiare boli v rokoch 1679, 1680, kedy okrem predmestia zhorela aj vnútorná časť mesta s obidvoma kostolmi, v rokoch 1684, 1774 a 1846. Väčšina však bola obmedzená iba na niektorú časť mesta – najmä predmestie. Nebezpečenstvo požiaru sa však naplno prejavilo 22. apríla 1878. Zhorela Obručnická ulica (dnešná Stöcklova), odkiaľ sa oheň rozšíril aj do vnútorného mesta. S výnimkou radnice, zvonice pred kostolom sv. Egídia a zopár hospodárskych stavieb pri hradbách na východnom okraji mesta zhoreli všetky domy. Na kostole sv. Egídia zhorela strecha, no vnútorné zariadenie ostalo neporušené. Vyhorel aj kláštor s kláštorným kostolom. Podľa záznamov zhorelo 107 domov a 200 vedľajších budov¹⁴. Tento stav dokladá fotografia urobená bezprostredne po požari¹⁵. Na nej mesto pripomína apokalypsu. Zo zhoreniska vytrčajú iba múry a nad nimi vysoké komíny. Uprostred čnie nepoškodená strecha radnice a pred kostolom sv. Egídia nepoškodená zvonica s ihlancovou strechou. Ostatné strechy vnútorného mesta ako aj iné drevené súčasti stavieb a drevené stavby ako také zhoreli. Na fotografii je jasne viditeľný vysoký západný štít františkánskeho kostola. Jeho sedlové strechy museli mať pred požiarom sklon strešných rovín okolo 60°. Je zrejmé, že trend zmeny orientácie striech a budovanie protipožiarneho múrov začal už pred týmto požiarom. Dôkazom je vyššie uvedená prestavba farskej budovy zrealizovaná v rokoch 1838-1842, ako aj štíty vyhorenej novej radnice (dnes Radničné námestie 16), ktoré sú na fotografii zreteľné. Tieto ojedinelé opatrenia však tak rozsiahlemu požiaru odolať nemohli.

Prestavba farskej budovy a novej radnice sú predznamenaním tendencie utilitárnej zmeny orientácie striech radovej zástavby na námestí na strechu odkvapovú vymedzenú požiarovými štítovými múrmi. V období pred požiarom v roku 1878 sa táto zmena ujímala iba veľmi pozvoľne, a to iba v prípade verejných budov (fara, radnica). Zmeny typu zastrešenia týchto objektov však boli realizované v súvislosti s ich celkovou rekonštrukciou, či prestavbou. Strechy ostatných objektov v meste protipožiarne opatrenia pred rokom 1878 nespĺňali. Situácia sa však výrazne nezmenila ani po požari. Okrem fary a radnice bola na námestí novým spôsobom rekonštruované a požiarovými múrmi vymedzená iba strechy niektorých meštianskych domov – napr. č. 12, č. 13 (dnes sídlo Šarišského múzea). Väčšina historických objektov na námestí nemali vybudované medzistrešné nespálne štíty ani po požari. Rekonštruované boli buď pôvodné typy hĺbkovo orientovaných striech s hrebeňom orientovaným „kolmo“ voči priečeliam, alebo aj v prípade zmeny orientácie striech na odkvapové boli tieto realizované bez štítových múrov (obdobne ako v prípade iných menších miest severovýchodného Slovenska – Stará Ľubovňa, Hniezdne). Novo postavené objekty (napr. budova poštového úradu) boli už vystavané podľa predpisov so štítovými múrmi.

Hrnčiarska ulica a ulice okolo židovského suburbia opätovne vyhoreli v roku 1887. Posledný veľký požiar bol v roku 1902, tesne po ukončení obnovy a regotizácie kostola sv. Egídia. Tento požiar zasiahol najmä východnú časť mesta. Zničil zrekonštruovanú rezbársku

¹³ Lovacký, M.: *Bardejov retrospektíva*. Bardejov 1997, str. 182.

¹⁴ Lovacký, M.: c. d., str. 188

¹⁵ Detto, str. 27

školu, novú poštu, bašty a neušetril ani domy na námestí¹⁶. Sakrálnych objektov, najmä nedávno ukončenej rozsiahlej prestavby a regotizácie kostola sv. Egídia /obr. č. 40 – č. 43/ ako aj starej radnice sa však nedotkol. Po 22 rokoch opätovne zhorel aj meštiansky dom č. 13, na ktorý bola pre jeho ochranu po požiari v roku 1878 zrealizovaná strecha so štítovými múrmi a hrebeňom paralelným s uličnou čiarou. Strecha objektu novej radnice medzi štítmí však tomuto požiaru z východnej fronty námestia odolala ako jediná! Zhorené domy boli po požiaroch narýchlo poprekryvané provizórnymi plytkými strechami s doskovou krytinou. Onedlho sa námestie a ulice premenili na veľkú tesársku dielňu, kde majstri opracovávali dovezenú guľatinu a pripravovali jednotlivé prvky a väzby krovov, ktoré následne na pripravených korunách murív vztyčovali. Po požiari v roku 1902 však aj vplyvom administratívnych opatrení došlo ku všeobecnej a radikálnej zmene tvarového a konštrukčného riešenia striech domov nielen na námestí, ale v celom Bardejove. Doterajšie hĺbkovo orientované strechy so štítmí a podlomenicami, resp. s valbami nahradili výhradne strechy sedlové, s hrebeňom paralelným s ulicou, uzatvorené medzi protipožiarne štítové múry, ktoré prevyšovali úroveň strešných rovín. Strechy meštianskych domov mali vo všetkých prípadoch jednotný sklon 30°. Jedinou výnimkou bola strecha domu č. 19, ktorá bola oproti iných vyššia a jej strešné roviny boli zlomené – tzv. nepravá manzarda. Dvorové krídla a hospodárske stavby boli po požiari v roku 1902 prekrývané pultovými, alebo sedlovými strechami v obdobnom sklone ako na meštianskych domoch – t.j. cca 30°. Použitie krytiny na jednotlivých objektoch je nejasné; isté je však, že krytina mala byť nespálňaná. Nové uplatnenie dostali keramika, azbestocementové šablóny, plech a možno aj betónová krytina. Každá strecha mala na oboch stranách malé vetráky, zväčša plechové, na domoch na námestí aj ozdobne tvarované, ktoré boli dôsledkom nevyhnutnosti prevetrávať inak nevetrateľné nevyužitú podkrovie. Uplatnenie dostali aj svetlíky a nové tvary komínov s rôzne prekrytými hlavicami a bočným vyvedením prieduchov.

Nízky sklon okolo 30° dostala aj nová strecha františkánskeho kostola /obr. č. 117, č. 118/. Jej pôvodný vysoký západný štít (štíty) musel byť preto odbúrany a znížený. Kostol tak získal tvarovú a hmotovú neproporčnosť. Iným prístupom sa riadila obnova striech farskeho kostola. V tomto prípade v súvislosti s jeho dôslednou a komplexnou opravou, prestavbou a regotizáciou podľa návrhu Imricha Steindla (1889-1899) bola strecha chrámu riešená v pseudogotickom tvare. Provizórnu popožiarovú strechu nad kostolom postupne nahradila vysoká strecha svätyne so stupňovitým štítom medzi svätyňou a trojlodím a s vysokou sanktusníkovou vežičkou a následne obdobná, ale väčšia strecha nad trojlodím. Krytina bola keramická, zrejme glazovaná a na streche vytvárala pravidelný viacfarebný geometrický ozdobný raster. Tvaroslovne úplne nový tvar dostali strechy nad predsieňou s oratóriom a nad kaplnkou Veroniky Magerovej. Nadstavba zrútenej veže bola v roku 1898 ukončená novotvarom vysokej expresívnej ihlancovej strechy so štvoricou vežičiek na jej nárožniach a s drevenou vysunutou ochodzou. Žiaľ, s presunom zvonov do novej veže súvisí aj odstránenie zvonice pred kostolom. V tomto období vzniká na juhozápadnom okraji mesta už za hradbami aj nový gréckokatolícky chrám s pozoruhodným cibul'ovým ukončením svojich veží. Evanjelický kostol na severnom okraji mesta je požiarom nedotknutý, krov a strecha ostávajú aj začiatkom 20. storočia nezmenené. V tomto období vznikli aj komplexy štátneho gymnázia a meštianskej školy. Ich členité sedlové a valbové, vzájomne sa prenikajúce strechy boli pokryté keramickou krytinou. Mestská nemocnica na juhozápadnom okraji mesta za hradbami z roku 1892 mala strechu pozoruhodne ešte pokrytú šindľovou krytinou.

Zásadná zmena v riešení strešnej krajiny mesta Bardejov, hlavne meštianskych domov na jeho námestí, nastáva v období po druhej sv. vojne v 50-tych rokoch 20. storočia. Rozhodujúcu úlohu v tomto procese zohral Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst

¹⁶ Lovacký, M.: c. d., str. 188

a objektů v Praze (ďalej SÚRPMO), ktorý postupne spracoval koncepčné materiály obnovy mesta Bardejov, končiace projektovými dokumentáciami rekonštrukcií jednotlivých objektov. Vykryštalizoval sa názor prinavrátiť meštianskej architektúre Radničného námestia výraz „pôvodného“ stredovekého mesta, ktoré okrem iného bolo charakterizované aj typickými vysokými strechami s valbovou alebo štítovou orientáciou a s hrebeňom kolmým na uličnú čiaru. Ako prvé boli ešte v 60-tych rokoch zrealizované strechy objektov múzea na Rhódyho ulici č. 1 a 2, kde popožiarové strechy z 80-tych rokov 19. storočia boli vymenené za valbové, orientované hĺbkovo, zjemnené námetkami. Súbežne prebiehala rekonštrukcia a zastrešenie bášť mestského opevnenia. V roku 1961 spracoval SÚRPMO Praha materiál „Bardejov – predbežný návrh asanačného plánu“, ktorý už naplno rozvíja ideu radikálnej premeny strešných rovín. Všetky následne vyhotovené územno-plánovacie dokumentácie už boli vyhotovené v jeho intenciách. „Regotizačným“ spôsobom boli postupne až do 90-tych rokov 20. storočia nahradené historické popožiarové strechy na námestí novými vysokými, s hrebeňmi kolmo orientovanými voči námestiu, buď so štítovým riešením ukončenia s malou podlomenicou, alebo valbovým ukončením.

„Regotizačný“ princíp riešenia striech na Radničnom námestí bol automaticky aplikovaný aj na niektoré strechy domov na Stöcklovej, Veternej a všetky domy na Rhódyho ulici. Udialo sa tak napriek tomu, že historický vývoj týchto mestských častí mal iný charakter, než tomu bolo na Radničnom námestí, kde stáli najvýznamnejšie domy mešťanov a patricijov. Strechy zástavby bočných ulíc si však doposiaľ zväčša zachovali svoj výraz získaný po rekonštrukcii (teda hrebeň strechy rovnobežný s uličnou čiarou) po požiaroch z rokov 1878 a 1902, ktorý je nutné aj naďalej zachovávať.

Krov a zastrešenie radnice boli v rokoch 1988-1993 v súvislosti s celkovou obnovou radnice konzervované, staticky zabezpečené, reštaurované a prezentované.

Samostatnou kapitolou sú novostavby a nadstavby objektov v historickom jadre mesta v druhej polovici 20. storočia. Spočiatku sa tieto vrátane zastrešenia snažili neutrálnym spôsobom nekonfliktne nahradiť zaniknutú architektúru, resp. sa primerane vsunúť do historického, „regotizačnými“ tendenciami poznačeného výrazu mesta. Po roku 1989 však postupne nové stavebné aktivity v jadre mesta nadobúdajú agresívnejší charakter, architektúra nie vždy mierkou, výrazom a kvalitou rešpektuje prostredie, historickú architektúru a jej danosti. Najmä zastrešenia a využívanie podkrovi a z toho plynúca nutnosť ich presvetlenia sú pre dané prostredie neprimerané. Posledným uceleným a koncepčným pokusom bola zástavba ulice Na hradbách na južnej strane mesta, kde na novej jednopodlažnej architektúre bol zvolený princíp sedlovej strechy s hrebeňom paralelným s priečelím domu, samozrejme, podľa možnosti v súdobom kvalitnom architektonickom vyjadrení. Či a ako tento pokus vyšiel, ukáže budúcnosť.

B.1.7. Architektonické, umelecko - historické a výtvarné hodnoty objektov pamiatkového územia

B.1.7.1. Národné kultúrne pamiatky

Národná kultúrna pamiatka je hnutelná alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. Ak ide o archeologický nález, kultúrnou pamiatkou môže byť aj neodkrytá hnutelná vec alebo neodkrytá nehnuteľná vec, zistená metódami a technikami archeologického výskumu. Objekty národných kultúrnych pamiatok v Pamiatkovej rezervácii Bardejov sú v grafickej časti Zásad ochrany pamiatkového územia PR Bardejov, výkres č. 4 a 5 vyznačené červenou a ružovou farbou.

Presný zoznam národných kultúrnych pamiatok situovaných v PR Bardejov:

Číslo ÚZPF		Rozsah	Adresa	o.č.	Určenie adresou a popisom	Unifikovaný názov NKP	Unifikovaný názov pamiatkového objektu	Bližšie určenie
1665	/ 1	1-20		0	Okolo historického jadra	OPEVNENIE MESTSKÉ	MÚR HRADBOVÝ	
1665	/ 17	1-20		0	SZ nárožie	OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1665	/ 18	1-20		0	Za farským kostolom	OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1665	/ 19	1-20		0	Po obvode mesta	OPEVNENIE MESTSKÉ	MÚR PARKÁNOVÝ	Parkánový
1665	/ 20	1-20		0	Po obvode mesta	OPEVNENIE MESTSKÉ	PRIEKOPA	
4152	/ 0			0	Pri severnej bašte	POMNÍK	POMNÍK	mikulovský pluk
1665	/ 6	1-20	Baštová ul.	0	Vo dvore ZDŠ	OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1725	/ 0		Baštová ul.	1		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Asanovaný
1788	/ 0		Dlhý rad	67		KOSTOL	KOSTOL	ev. a. vyznania
1665	/ 5	1-20	Františkánska ul.	0	V kláštornej záhrade	OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1781	/ 1	1-2	Františkánska ul.	2		KLÁŠTOR FRANTIŠKÁNOV	KLÁŠTOR FRANTIŠKÁNOV	
1781	/ 2	1-2	Františkánska ul.	4		KLÁŠTOR FRANTIŠKÁNOV	KOSTOL	r. k. sv. Jána Krstiteľa
1729	/ 0		Hviezdoslavova ul.	3		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1723	/ 0		Hviezdoslavova ul.	4		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1724	/ 0		Hviezdoslavova ul.	6		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1749	/ 0		Hviezdoslavova ul.	8	Kláštorská č.4	DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	
1727	/ 0		Hviezdoslavova ul.	12	st.súp.č.57	SKLAD	SKLAD	
1726	/ 0		Hviezdoslavova ul.	14		GYMNÁZIUM	GYMNÁZIUM	
1785	/ 0		Jiráskova ul.	10		KOSTOL	KOSTOL	Gr k. sv. Petra a Pavla
1784	/ 0		Jiráskova ul.	5		ŠKOLA	ŠKOLA	
1786	/ 0		Jiráskova ul.		Záhrada st. nemocnice	STĹP LAMPOVÝ	STĹP LAMPOVÝ	Lampový
1740	/ 0		Kláštorská ul.	2		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1741	/ 0		Kláštorská ul.	8		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1742	/ 0		Kláštorská ul.	9		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1743	/ 0		Kláštorská ul.	10		SYNAGÓGA	SYNAGÓGA	
1744	/ 0		Kláštorská ul.	12		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový

1750	/	0		Kláštorská ul.	13		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1745	/	0		Kláštorská ul.	19		DOM ĽUDOVÝ	DOM ĽUDOVÝ	Radový
1746	/	0		Kláštorská ul.	20		DOM ĽUDOVÝ	DOM ĽUDOVÝ	Radový
1747	/	0		Kláštorská ul.	21		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1728	/	0		Kláštorská ul.	22	Miškovského 1	DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1748	/	0		Kláštorská ul.	23	Miškovského 1	DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1665	/	14	1-20	Na hradbách ul.	1		OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1665	/	7	1-20	Na hradbách ul.	2	Pri hoteli Republika	OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	Severná
1665	/	8	1-20	Na hradbách ul.	2		OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1665	/	15	1-20	Na hradbách ul.	3		OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1665	/	9	1-20	Na hradbách ul.	5		OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	Severovýchodná
1665	/	13	1-20	Na hradbách ul.	6		OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1665	/	16	1-20	Na hradbách ul.	11		OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
4427	/	0		Radničné nám.	1		KNIŽNICA	KNIŽNICA	
1273	/	1	1-4	Radničné nám.	3		FARA S AREÁLOM	FARA PAMÄTNÁ I.	r.k.
1273	/	2	1-4	Radničné nám.	3		FARA S AREÁLOM	FARA PAMÄTNÁ II.	r.k.
1273	/	4	1-4	Radničné nám.	3	Na r. k. fare	FARA S AREÁLOM	TABUĽA PAMÄTNÁ	Andraščík J.
1684	/	0		Radničné nám.	4		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1685	/	0		Radničné nám.	5		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1686	/	0		Radničné nám.	6		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1775	/	0		Radničné nám.	9		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1687	/	0		Radničné nám.	10		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1688	/	0		Radničné nám.	11		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1689	/	0		Radničné nám.	12		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1690	/	0		Radničné nám.	13		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1691	/	0		Radničné nám.	14		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1692	/	0		Radničné nám.	15		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1693	/	0		Radničné nám.	16		ŠKOLA	ŠKOLA	Radový

1694	/	0		Radničné nám.	17		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1695	/	0		Radničné nám.	18		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1696	/	0		Radničné nám.	19		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1697	/	0		Radničné nám.	20		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1698	/	0		Radničné nám.	21		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1699	/	0		Radničné nám.	22		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1700	/	1	1-2	Radničné nám.	23		DOMY MEŠTIANSKE	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1701	/	0		Radničné nám.	24		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1702	/	0		Radničné nám.	25		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1703	/	0		Radničné nám.	26		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1704	/	0		Radničné nám.	27		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1705	/	0		Radničné nám.	28		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1706	/	0		Radničné nám.	29		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1707	/	1	1-2	Radničné nám.	30		DOM MEŠTIANSKY A PAM.TAB.	DOM MEŠTIANSKY PAMÁTNÝ	Radový
1707	/	2	1-2	Radničné nám.	30	Na fasáde objektu	DOM MEŠTIANSKY A PAM.TAB.	TABUĽA PAMÁTNÁ	sov. armádne veliteľstvo
1708	/	1	1-2	Radničné nám.	31		DOM MEŠTIANSKY A SÝPKA	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1708	/	2	1-2	Radničné nám.	31	Vo dvore	DOM MEŠTIANSKY A SÝPKA	SÝPKA	Murovaná
1709	/	0		Radničné nám.	32		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1710	/	0		Radničné nám.	33		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1711	/	0		Radničné nám.	34		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1712	/	0		Radničné nám.	35		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1713	/	0		Radničné nám.	36		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1714	/	0		Radničné nám.	37		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1715	/	0		Radničné nám.	38		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1716	/	0		Radničné nám.	39		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1717	/	0		Radničné nám.	40		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1272	/	1	1-2	Radničné nám.	41		DOM MEŠTIANSKY A PAM.TAB.	DOM MEŠTIANSKY PAMÁTNÝ	Radový
1272	/	2	1-2	Radničné nám.	41		DOM MEŠTIANSKY A PAM.TAB.	TABUĽA PAMÁTNÁ	Kéler Vojtech

1719	/	0		Radničné nám.	42		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1720	/	0		Radničné nám.	43		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1721	/	0		Radničné nám.	44		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1722	/	0		Radničné nám.	46		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1679	/	1	1-2	Radničné nám.	47		KOSTOL A SOCHA	KOSTOL	r. k. sv. Egídia
1679	/	2	1-2	Radničné nám.	0		KOSTOL A SOCHA	SOCHA	sv. Florián
1677	/	0		Radničné nám.	48		RADNICA	RADNICA	
1678	/	1	1-2	Radničné nám.	49		GYMNÁZIUM A PAM.TAB.	GYMNÁZIUM	
1678	/	2	1-2	Radničné nám.	49	Na budove gymnázia	GYMNÁZIUM A PAM.TAB.	TABUĽA PAMÄTNÁ	vznik tlačiarne
1665	/	2	1-20	Rhódyho ul.	0	PC:8,11,13	OPEVNENIE MESTSKÉ	BARBAKÁN	fragmenty 4
1731	/	0		Rhódyho ul.	1		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1732	/	0		Rhódyho ul.	2		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1733	/	0		Rhódyho ul.		súp. č.	DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1734	/	0		Rhódyho ul.		súp. č.	DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1735	/	0		Rhódyho ul.	6		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1665	/	4	1-20	Rhódyho ul.	8		OPEVNENIE MESTSKÉ	BAŠTA	
1665	/	3	1-20	Rhódyho ul.	16	Pri južnej bráne	OPEVNENIE MESTSKÉ	MOST OBLÚKOVÝ	
1783	/	0		SNP nám.		V záhrade	POMNÍK	POMNÍK	Winter J.
1665	/	10	1-20	Stöcklova ul.	0	Koniec Stöcklovej ul	OPEVNENIE MESTSKÉ	VEŽA BRÁNOVÁ	Brána mestská
1665	/	12	1-20	Stöcklova ul.	0		OPEVNENIE MESTSKÉ	MOST	Brána mestská
1764	/	0		Stöcklova ul.	1		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný
1765	/	0		Stöcklova ul.	3		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1760	/	0		Stöcklova ul.	4		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1766	/	0		Stöcklova ul.	5		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1767	/	0		Stöcklova ul.	7		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1758	/	0		Stöcklova ul.	8		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1768	/	0		Stöcklova ul.	9		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1757	/	0		Stöcklova ul.	10		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový

1769	/	0		Stöcklova ul.	11		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1756	/	0		Stöcklova ul.	12		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1755	/	0		Stöcklova ul.	14		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1754	/	0		Stöcklova ul.	16		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Nárožný
1770	/	0		Stöcklova ul.	17		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1753	/	0		Stöcklova ul.	22		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1772	/	0		Stöcklova ul.	23		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1773	/	0		Stöcklova ul.	25		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1752	/	0		Stöcklova ul.	26		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	
1751	/	0		Stöcklova ul.	38		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1665	/	11	1-20	Stöcklova ul.	0		OPEVNENIE MESTSKÉ	BARBAKÁN	Brána mestská
1759	/	0		Stöcklova ul.	6		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1771	/	0		Stöcklova ul.	19		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1774	/	0		Stöcklova ul.	27		PIVNICA DOMU	PIVNICA DOMU	
1700	/	2	1-2	Veterná ul.	1		DOMY MEŠTIANSKE	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1780	/	0		Veterná ul.	2		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1779	/	0		Veterná ul.	3		DOM REMESELNÍCKY	DOM REMESELNÍCKY	Radový
1778	/	0		Veterná ul.	4		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Radový
1777	/	0		Veterná ul.	10		DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY	Nárožný

B.1.7.2. Objekty navrhnuté na vyhlásenie za NKP

V súčasnej dobe neprebieha legislatívny proces vyhlasovania objektov v PR Bardejov za národné kultúrne pamiatky.

B.1.7.3 Objekty vytipované na vyhlásenie za NKP

Objekty v Pamiatkovej rezervácii Bardejov vytipované na vyhlásenie za NKP sú v grafickej časti Zásad ochrany pamiatkového územia PR Bardejov, výkres č. 4 a 5 vyznačené oranžovou farbou.

Stöcklova ulica

- objekt č. 35 (č. parcely 679)
- objekt č. 40 (č. parcely 683)
- objekt č. 41 (č. parcely 689)

Veterná ulica

- objekt č. 5 (č. parcely 798)
- objekt č. 7 (č. parcely 799)
- objekt č. 9 (č. parcely 806)
- objekt č. 11 (č. parcely 807)
- objekt č. 12 (č. parcely 809)

B.1.7.4. Objekty dotvárajúce historické prostredie

Objekty dotvárajúce prostredie Pamiatkovej rezervácie Bardejov sú v grafickej časti Zásad ochrany pamiatkového územia PR Bardejov, výkres č. 4 a 5 vyznačené hnedou farbou. Ide o objekty, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, sú postavené v rôznych obdobiach a slohových výrazoch, majú rôzny stavebno-technický stav, rôznu úroveň architektonického a výtvarného výrazu. Niektoré z nich boli pri revízii pamiatkového fondu PR Bardejov pre svoje zachované pamiatkové hodnoty vytipované na vyhlásenie za NKP. Spoločným znakom všetkých týchto objektov, pre ktoré boli pri revízii PR Bardejov označené ako objekty vhodne dotvárajúce prostredie z hľadiska ochrany pamiatkového územia PR Bardejov, je ich vyhovujúce pôdorysné založenie rešpektujúce historickú pôdorysnú schému a parceláciu, výškové usporiadanie a hmotovo-objemové parametre nenarúšajú optimálnu urbanisticko-architektonickú skladbu vo vzťahu k mestským blokom, uliciam a prostrediu PR Bardejov ako celku.

B.1.7.5. Objekty v pamiatkovom území rušivé

Objekty rušivé v Pamiatkovej rezervácii Bardejov sú v grafickej časti Zásad ochrany pamiatkového územia PR Bardejov, výkres č. 4 a 5 vyznačené žltou farbou. Medzi rušivé objekty boli zaradené objekty, ktoré boli v prevažnej miere realizované na území PR Bardejov v časovom období od polovice 20. storočia. Predmetné stavby majú rôznu kvalitu architektonického a výtvarného spracovania, rôzne funkčné využitia a rôzny stupeň miery, ktorým narúšajú pamiatkové územie, a rovnako aj rôzne možnosti prípadných eliminácií negatívnych dopadov pri budúcich úpravách, ktoré sú vždy závislé a limitované konkrétnymi parametrami objektu a jeho okolitého urbánneho prostredia. Spoločným integrujúcim znakom objektov označených ako rušivé v historickom prostredí PR Bardejov je hlavne – ich pôdorysné osadenie nerešpektujúce historickú pôdorysnú schému a historickú zastavovaciu štruktúru mesta, nerešpektovanie pôvodnej historickej parcelácie spolu s absenciou aspoň minimálnej, náznakovej snahy regenerácie pôvodnej parcelácie a pôdorysu, zastavanie na mieste národnej kultúrnej pamiatky mestské opevnenie – priekopa, nedržanie výškových usporiadaní a limitov vyplývajúcich z architektonických a urbanistických regulatívov vyplývajúcich z výškových parametrov okolitej historickej zástavby, a nedodržanie základných hmotovo-objemových parametrov rušivých stavieb vo väzbe na okolitú historickú zástavbu. Architektonicko-výtvarné riešenia exteriérov rušivých objektov predstavujú rôznu úroveň, od absencie akéhokoľvek architektonického a výtvarného vkladu až po súdobé architektonické a výtvarné riešenia. Hlavné kritérium pri posudzovaní nevhodnosti objektov

v pamiatkovom území však predstavujú defekty týkajúce sa nerešpektovania historickej parcelácie, pôdorysu a preexponovanie výškového usporiadania a hmotovo-objemového riešenia objektov, keďže absenciu alebo nízku kvalitu exteriérového riešenia objektov je možné v budúcnosti architektonizovať alebo zhodnotiť na úroveň, ktorá bude zodpovedať vysokým kvalitám a nárokom pamiatkového územia. Nevhodne pôdorysne situované stavby, ich výškové a hmotovo-priestorové preexponovanie je však veľmi negatívnym, miestami už drastickým zásahom do urbanistickej štruktúry pamiatkového územia, ktorý je veľmi komplikovaný, často až nemožné vhodným spôsobom eliminovať (pri niektorých objektoch by bolo optimálne riešenie čiastočná alebo úplná asanácia). Tieto objekty na veľmi dlhé obdobie negatívne ovplyvňujú urbanistické hodnoty PR Bardejov nielen v okolitej uličnej zástavbe ale aj PR ako celku. Je potrebné a nevyhnutné zdôrazniť, že tieto objekty - hlavne ich výškové a hmotovo-priestorové parametre, často plnia funkciu referenčných bodov, podľa ktorých investori a vlastníci pri obnovách, úpravách nehnuteľností alebo výstavbe novostavieb často odvodzujú výškové a hmotovo-objemové členenia za legitímnym účelom získania maximálnych kapacitných parametrov. Z dôvodu stabilizovania a riadeného regulovania stavebnej činnosti týkajúcej sa výškového a hmotovo-priestorového usporiadania v PR Bardejov, je nevyhnutné rušivé objekty PR Bardejov vylúčiť ako referenčný prvok pri architektonicko-urbanistickom plánovaní obnov a úprav nehnuteľností. Stavebnou činnosťou realizovanou v PR Bardejov je nevyhnutné negatívne parametre rušivých objektov optimálnym spôsobom eliminovať a nie umocňovať a znásobovať.

Objekty, ktoré sú v Pamiatkovej rezervácii Bardejov rušivé:

Baštová ulica

- *objekt č. 1 (č. parcely 961)*
Náročný objekt bol postavený na mieste pôvodného meštianskeho domu v 90-tych rokoch 20. storočia. Exteriérové riešenie objektu predstavuje negatívne prvky a znaky, ktoré nerešpektujú okolitú historickú zástavbu ako Baštovej, tak aj Hviezdoslavovej ulice. Objekt je zastavaný na celú parcelu a je síce dvojpodlažný, ale hustotou osadenia vikierov a ich predimenzovanosťou evokuje tretie plnohodnotné podlažie, čím narúša výškovú hladinu jednopodlažnej Baštovej ulice, ako aj Hviezdoslavovej ulice.
- *časť dvorového krídla objektu č. 3 (č. parcely 955)*
Časť dvorového krídla nerešpektuje spôsob zastavanosti parcely.
- *provizórny objektu (č. parcely 948)*
provizórny objekt nerešpektuje spôsob zastavanosti parcely.
- *objektu č. 7 (č. parcely 941/2)*
Objekt nerešpektuje výšku zastavanosti parcely a celého bloku, zároveň nedodržiava uličnú čiaru Baštovej ulice.

Dlhý rad

- *objekt č. 15 (č. parcely 872)*
Objekt vznikol na národnej kultúrnej pamiatke – mestské opevnenie a svojou výstavbou narušil jej pamiatkové hodnoty, čím sa znehodnotila niekoľko desiatok ročná snaha o vyčistenie hradobnej priekopy.

Hviezdoslavova ulica

- *prístavba objektu č. 14 (č. parcely 967)*
Prístavba k objektu národnej kultúrnej pamiatky – gymnázium (č. ÚZPF 1726/0) svojím objemovým členením, exteriérovým architektonickým riešením predstavuje jej znehodnotenie. Zároveň prístavba sa nachádza na NKP – mestské opevnenie.
- *objekt č. 13 (č. parcely 972)*
Objekt č. 13 sa nachádza na na NKP – mestské opevnenie, čím znehodnocuje jej pamiatkové hodnoty.

M. V. Miškovského

- *objekty na parcelách 980/2, 981*
Objekty nerešpektujú historickú parceláciu a spôsob zástavby - je zastavaná celá parcela. Objekty je potrebné architektonizovať.

Na hradbách

- *objekt na parcele č. 658/2*
Objekt nerešpektuje uličnú čiaru, spôsob zástavby, svojím objemovým členením a výškovým usporiadaním narúša pohľadový kužeľ na panorámu PR Bardejov od Krátkeho radu.

Veterná ulica

- *objekt č. 8 (č. parcely 814)*
Objekt je svojím objemovým členením a výškovým usporiadaním naddimenzovaný, nerešpektuje výraz uličného domoradia a v jednopodlažnej ulici pôsobí rušivo.

Stöcklova ulica

- *objekt na parcele č. 666/6*
Objekt nerešpektuje historickú parceláciu a spôsob zástavby - je zastavaná celá parcela - a narúša vnútorné pohľady z prihradbovej ulice na mestské opevnenie.
- *objekt č. 47 (č. parcely 681)*
- *objekt č. 46 (č. parcely 680)*
Objekty z exteriéru vyzerajú takmer rovnako – jedná sa o jednopodlažné objekty s vysokou sedlovou strechou s hrebeňom rovnobežným s ulicou, pričom sklon striech je viac ako 45°, ktorý nie je tradičný pre túto ulicu. Strecha sa stala 2x vyššou ako samotné 1. nadzemné podlažie. Zároveň v streche je situovaný priebežný vikier evokujúci dve podlažia. Na streche je použitý nevhodný druh krytiny - profilovaná ranilla, ktorý je netypický pre PR Bardejov. Strechy objektov narúšajú pohľadový kužeľ na panorámu PR Bardejov s kompaktno zachovaným mestským opevnením z ulice Krátky rad.
- *objekt č. 43 (č. parcel 692 a 693/1)*
Objekt svojím objemovým členením a výškovým usporiadaním je naddimenzovaný a nerešpektuje výraz uličného domoradia. Dvojpodlažnosť objektu, spôsobom orientácie hrebeňa strechy – hrebeň kolmý na ulicu a osadením strešných vikierov do ulice, narúša hladinu východného frontu Stöcklovej ulice. Objekt so svojím dvorovým objektom narúša pohľadový kužeľ na panorámu PR Bardejov s kompaktno zachovaným mestským opevnením z ulice Krátky rad.

- *objekt č. 44 (č. parcely 695)*
Objekt svojím objemovým členením a výškovým usporiadaním je naddimenzovaný a nerešpektuje výraz uličného domoradia. Dvojpodlažný objekt narúša výškovú hladinu východného frontu Stöcklovej ulice, zároveň objekt nerešpektuje spôsob zástavby na parcele a narúša pohľadový kužeľ na panorámu PR Bardejov s kompaktno zachovaným mestským opevnením z ulice Krátky rad.
- *objekt č. 45 (č. parcely 697)*
Dvojpodlažný objekt s hrebeňom kolmým na ulicu nerešpektuje uličnú čiaru a spôsob zástavby v PR Bardejov. Objekt svojím objemovým členením a výškovým usporiadaním je naddimenzovaný a nerešpektuje výraz uličného domoradia.
- *objekt č. 36 (č. parcely 820/1)*
Trojpodlažný objekt na západnom fronte ulice narúša Stöcklovú ulicu svojou výškou, ale aj spôsobom zástavby a nerešpektovaním pôvodnej parcelácie. Objekt je svojím objemovým členením a výškovým usporiadaním naddimenzovaný a nerešpektuje výraz uličného domoradia.
- *objekt č. 32 (č. parcely 827)*
- *objekt č. 34 (č. parcely 832/1)*
Trojpodlažné objekty postavené v 80-tych rokoch 20. storočia nerešpektujú výškovú úroveň ulice. Zároveň nerešpektujú parceláciu a spôsob zástavby v PR Bardejov. Objekt je svojím objemovým členením a výškovým usporiadaním naddimenzovaný a nerešpektuje výraz uličného domoradia. Objekty sa stali nevhodnými dominantami Stöcklovej ulice.

Radničné námestie

- *prístavba objektu knižnice - za objektom č. 1 (č. parcely 873)*
Prístavba k objektu Radničné námestie č. 1 vznikla v 90-tych rokoch 20. storočia. Prístavba vznikla na národnej kultúrnej pamiatke – mestské opevnenie a svojou výstavbou narušila jej pamiatkové hodnoty, čím sa znehodnotila niekoľko desiatok ročná snaha o vyčistenie hradobnej priekopy.
- *dvorové krídlo za objektom č. 7 (č. parcely 854/2)*
Dvorové krídlo za objektom č. 7 narúša pamiatkové hodnoty PR Bardejov nerešpektovaním spôsobu zástavby parcely – dvorové krídlo je postavené na celú šírku parcely.
- *dvorové krídlo za objektom č. 8 (č. parcely 852/1)*
Dvorové krídlo za objektom č. 8 narúša pamiatkové hodnoty PR Bardejov nerešpektovaním spôsobu zástavby parcely – dvorové krídlo je postavené na celú šírku parcely.
- *dvorové krídlo za objektom č. 20 (č. parcely 821/1)*
Dvorové krídlo za objektom č. 20 narúša pamiatkové hodnoty PR Bardejov nerešpektovaním spôsobu zástavby parcely – dvorové krídlo je postavené na celú šírku a takmer aj dĺžku parcely.
- *objekt trafostanice za objektom č. 26 na parcele 780/2*

Objekt trafostanice nerešpektuje spôsob zástavby parcely.

- *objekt trafostanice za objektom č. 40*
Objekt nerešpektuje spôsob zástavby parcely a parceláciu.
- *dvorové krídlo za objektom č. 36 (č. parcely 905/1)*
Dvorové krídlo nerešpektuje spôsob zástavby parcely – dvorové krídlo je postavené na celú šírku parcely.
- *objekt trafostanice za objektom č. 40 (č. parcely 896/3)*
Objekt nerešpektuje spôsob zástavby parcely a parceláciu.
- *objekt trafostanice za objektom č. 46*
Objekt nerešpektuje spôsob zástavby parcely a parceláciu.
- *objekt Hotela Republika (objekt č. 50)*
Objekt hotela Republika je päťpodlažný objekt postavený na NKP – mestské opevnenie. Absolútne porušuje urbanistické hodnoty PR Bardejov ako celku – spôsobom zástavby, výškovou hladinou, nerešpektovaním uličnej čiary a parcelácie, znehodnotením pohľadových kužeľov a hlavne znehodnotením NKP mestské opevnenie.

B.1.7.6. Objekty určené na limitované dožitie

Objekty v Pamiatkovej rezervácii Bardejov určené na limitované dožitie - asanáciu sú v grafickej časti Zásad ochrany pamiatkového územia PR Bardejov, výkres č. 4 a 5 vyznačené sivou farbou. Ide o objekty situované na národnej kultúrnej pamiatke Opevnenie mestské – priekopa, ktoré je zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod číslom 1665/20, resp. v jej bezprostrednom dotyku.

Šiancová ulica

- *objekt č. 2 (č. parcely 766)*

Rhódyho ulica

- *objekt č. 12 (č. parcely 1082)*
- *objekt č. 14 (č. parcely 1084)*

Jirásková ulica

- *objekty v areáli objektu bývalej nemocnice na parcelách 1058/7, 1058/6 a 1058/5*
- *garáž v areáli fary gréckokatolíckého úradu (č. parcely 1054)*

Františkánov

- *objekty v areáli kláštora Františkánov na parcelách č. 1062/4, 1062/5 a 1062/6 (vid'. výkres)*

Námestie SNP

- *objekt na parcele č. 970 (pohrebné služby)*
- *objekt na parcele č. 969*
- *objekt na parcele č. 976/2 (WC)*

- objekt č. 3 (č. parcely 968/1,2; 976/4)

Radničné námestie

- objekty garáží za objektom hotela *Republika* - Radničné námestie č. 50 (č. parcely 881)

Dlhý rad

- objekt č. 8 (č. parcely 632/1)
- objekt č. 7 (č. parcely 626/2)
- objekt trafostanice (č. parcely 625)

B.1.8. Prehľad archeologických nálezísk

V katastrálnom území mesta Bardejov sa nachádza vysoký počet archeologických nálezísk z obdobia mladšej a neskorej doby kamennej, doby bronzovej, stredoveku až novoveku. Samotná plocha PR Bardejov tvorí dôležitú archeologickú lokalitu najmä z obdobia stredoveku a novoveku, no nálezy pochádzajú aj z doby bronzovej. Dôslednejšiu ochranu archeologických pamiatok na území PR možno sledovať od záveru 70-tych rokov 20. storočia. Od uvedeného obdobia sa systematickejšie sledovali stavebné práce v meste v súvislosti s obnovou fortifikačného systému, obnovou radnice, meštianskych domov. Práce boli sledované aj pri obnove ulice Dlhý rad. Väčšina získaného archeologického materiálu z tohto obdobia má zberový charakter. Rozsiahlejšie archeologické výskumy historickej časti mesta začínajú až v 90-tych rokoch minulého storočia, v rámci ktorých boli odkryté a zdokumentované archeologické situácie a bolo zrealizovaných viacero sondážnych archeologických výskumov.

B.1.9 Historická zeleň, záhrady, parky, verejná zeleň, stromoradia

Systém zelene na pamiatkovom území je integrálnou súčasťou urbanistickej štruktúry, tvorí jednotný celok s architektúrou a vznikol postupným vývojom od pasívnej prítomnosti zelene až po regulované a cielene založené plošné a priestorové štruktúry.

Základ systému zelene tvorí široký pás zelených plôch po obvode historického jadra, ktorý vznikol v hradobnej priekope a dnes je istým vymedzením a predelom celej urbanistickej štruktúry historického jadra od ďalšieho plošného nárastu mesta. Ďalej do systému zelene radíme samostatné sadovnícke komplexy parkov, uličné aleje s líniovými pásmi a zeleň záhrad a dvorov.

B.1.9.1. Zeleň uličných interiérov

Pôvodne v uliciach mesta cielene vysadené stromové dreviny neboli vôbec. Postupne sa do kompaktnej urbanistickej štruktúry dostali ojedinelé situované tieniace stromy. Napríklad na Radničnom námestí pred domom č. 16, neskôr aj štvorica stromových lúp v južnej polohe Radničného námestia pri studni. Koncom 19. storočia sa do niektorých uličných interiérov dostali pravidelné stromové aleje s cieľom ich okrášlenia v súlade

s vtedajším trendom činnosti mestských okrášľovacích spolkov. Takto vznikla aleja na Radničnom námestí, ktorá kopírovala jeho tvar vo východnej, južnej a západnej polohe v línii v konštantnej šírke od fasád na predele medzi peším chodníkom pozdĺž domoradia a ostatnou plochou námestia, doplnená drevinami pred južným priečelím radnice. Táto aleja bola pravidelne rezaná, čím si udržiavala proporčnú väzbu na architektúru meštianskych domov na námestí. Neskôr do podnože alejových stromov pribudla plošná štruktúra - líniový pás s trávnikovou plochou, do ktorej boli v 70-tych rokoch 20. storočia vysadené okrasné kríky. Uličnú stromovú aleju mala aj ulica súbežná so západnou líniou Radničného námestia, časť dnešnej Kláštorskej a časť Miškovského, ktorá bola na prelome 80-tych a 90-tych rokov 20. storočia obnovená. Bol tu však uplatnený nevhodný druh dreviny, preto pri komplexnej rekonštrukcii ulice došlo k ich výmene.

Ďalšia aleja vznikla po severnom a západnom obvode historického jadra na dnešnom Dlhom rade a Jiráskovej ulici a lemovala tieto ulice z oboch strán. Tu alejové stromy neboli tvarované a zachované dreviny z tej doby doteraz majú prirodzený tvar koruny. Na Dlhom rade bola časť aleje koptovaná do parkovej dispozície, v podnoži ostatných stromov pribudli trávnikové plochy a ostatná je zachovaná bez kompozičných zmien. Na Jiráskovej ulici výstavbou panelových domov v jej západnej časti v poslednej tretine 20. storočia vznikli nové plošné pomery, v dôsledku ktorých sa líniové pásy s alejou rozšírili a na rozľahlejších plochách bola aleja doplnená novými dosadbami. Poväčšine ide o menej vhodné zásahy, ktoré potlačili pôvodnú čistú kompozíciu stromovej aleje a nevhodne ju v priestore zahustili. V ostatných uliciach historického jadra stromové aleje uplatnené neboli, iba v severovýchodnom závere Stöcklovej ulice sú po oboch stranách zbytkové plochy, na ktorých boli založené trávniky a na nich vysadené okrasné kríky.

V súčasnosti boli niektoré uličné aleje pri obnovách ulíc obnovené v identických pozdĺžnych líniiach, ale s pozmeneným, voľnejším rytmom. V južnej časti Radničného námestia a pred radnicou nebola aleja obnovená vôbec, takže dnes lemuje aleja každoročne tvarovaných javorov mliečnych len východnú a západnú líniu domoradia. V jej podnoži je priznaný líniový pás zelene, ktorý je čistou trávnikovou plochou bez kríkovej výsadby. Aj aleja na Kláštorskej a Miškovského bola pri rekonštrukcii ulíc obnovená. Rovnako aj tu je v jej podnoži líniový pás trávnatých plôch. Do ostatných alejových výsadiieb sa doposiaľ nevstupovalo. Uličné stromoradia na Dlhom rade a na Jiráskovej ulici sú pripravené na obnovu, ktorá predstavuje ponechanie všetkých biologicky a sadovnícky hodnotných alejových stromov a doplnenie alejového rytmu novými výsadbami vysokokmenných stromov v rovnakom druhu.

B.1.9.2. Zeleň dvorov a záhrad

Dvory a záhrady jednotlivých meštianskych, rodinných a ostatných domov v pamiatkovom území si v svojom vývoji zachovávajú funkčno-účelový princíp existencie. Úpravy sú viazané na ich využívanie a v závislosti na spôsobe využívania sa aj menia. Vo väzbe na vstupy a priechodové chodby sú komunikačné trasy s rôznym povrchovým spevnením a ostatná zbytková plocha je plochou zelene s porastovou štruktúrou závislou na veľkosti plochy. V úpravách dvorov je celá škála spôsobov úprav od úplného spevnenia dvora bez akejkolvek zelene, cez uplatnenie úzkych pásov po obvode spevnených plôch, často sústredených pri parcelačných múroch, ktoré sú zeleňou aj simulované. Najčastejšie sú v dvoroch spevnenia v kombinácii s plochami vo vzájomne vyrovnaných plošných pomeroch. V okrajových polohách pamiatkového územia sa najviac uplatňujú záhradné úpravy s priznanými úzkymi pešími chodníkmi a ostatnou ozelenenou plochou. Rovnako je uplatnená široká škála prítomnosti porastov. Od čistých trávnikových plôch, popínavých drevín po obvode dvorov, cez kríkové partie až s uplatnením stromových drevín.

Uplatňovanie stromov v priestoroch dvorov a záhrad je orientované na nižšie dreviny, vysoké stromy tu rastú len ojedinele. Úroveň úprav je od neupravených, cez rôzne klasické sadovnícke úpravy až po najmodernejšie stvárnenia. V druhovej skladbe prevládajú hodnotné dreviny domáceho pôvodu, avšak vyskytujú sa aj zaburinené a náletmi zahustené dvorové úpravy. Naproti tomu niekoľko dvorov je upravených v duchu súčasnej sadovníckej tvorby, s použitím cudzokrajných ihličnatých drevín, ktoré pôsobia v prostredí starého mesta rušivo. V okrajových polohách pamiatkového územia sú v záhradách pestované ovocné stromy a časť záhrad je využívaná aj ako pestovateľské plochy.

B.1.9.3. Zeleň areálov

V pamiatkovom území sú areály viazané na väčšie stavby v jeho okrajových polohách, ktoré boli postavené koncom 19. a začiatkom 20. storočia na dovtedy nezastavaných parcelách, čiastočne aj v hradobnej priekope. Konkrétne ide o Cirkevnú základnú školu na Jiráskovej ul., Stredné odborné učilište služieb, na Hviezdoslavovej ul., Združenú strednú školu na Veternej ul., areál bývalej materskej školy na Krátkom rade, areál bývalej nemocnice na Jiráskovej ul. K areálom zaradíme aj plochu kláštora na Ul. Františkánov, ktorý sa vyvíjal ako súčasť stavebného objektu už od stredoveku.

Plochy zelene v areáloch sú viazané na hmotovo väčšie stavby, čo má odozvu na uplatnenú porastovú štruktúru. V prevahe sú vysoké stromové dreviny s prirodzeným tvarom korún usporiadané po vnútorom obvode areálu s voľne roztrúsenými solitérnymi drevinami vo vnútornej ploche, čo je základný prírodno-krajinársky princíp zakladania. Oproti pôvodnému založeniu zelene sa do areálov v priebehu ich existencie vstupovalo a terajší stav odzrkadľuje mieru vhodných a nevhodných zásahov a kvality údržby, pričom sa ochrana sústreďovala na jednotlivé dreviny, nie na celé kompozičné usporiadanie. Obnoviteľnosť pôvodných kompozícií plôch zelene v jednotlivých areáloch je však možná.

Areál kláštora františkánov je rozsiahlou plochou zelene, pretože okrem vlastného dvora je jeho súčasťou aj juhozápadná časť hradobnej priekopy. Dvor je upravený funkčne účelovo. Komunikačné plochy sú spevnené a ostatná plocha je zatravnená. V nej sú uplatnené sadovnícke prvky typické pre ľudovú okrášľovaciu tvorivosť. Hradobná priekopa je v podnoží trávnatá, v južnej časti čistá bez porastov, kým v západnej časti sú vysadené ovocné stromy. V dôsledku nedostatočnej údržby po okrajoch sa vyskytujú menšie náletové porastové skupiny z domácich listnatých drevín.

B.1.9.4. Samostatné parkové dispozície

Na pamiatkovom území boli cielene založené tri samostatné parkové dispozície. Dve z nich vznikli koncom 19. až začiatkom 20. storočia ako úpravy predpolia vstupu do kostolov (Bazilika sv. Egídia a františkánsky kostol), tretia v 2. polovici 20. storočia ako cielene koncipovaný oddychový priestor.

Koncepcia založenia parku pri bazilike sa viazala na hlavný chodník osovo prepojený so západným portálom a vstupom do baziliky a priamočiaro spájajúci vstup s ulicou – dnes Miškovského. Po oboch stranách nástupného chodníka bola vysadená obojstranná stromová pravidelná lipová aleja, ktorá sa v polohe pred západným priečelím napojila na priečne vysadenú, opätovne v pravidelnom rytme situovanú druhovo totožnú stromovú výsadbu (tvar písmena T). Po jej oboch stranách boli voľne roztrúsené stromové jedince hlavne javorov. V 2. tretine 20. storočia bola parková úprava prerobená na oddychový park v duchu vtedajších historizujúcich snáh, pričom sa na hlavný chodník vložila pravidelná kosoštvorcová dispozícia s mäkkými chodníkmi s centrálnym prvkom. V nárožiach

kosoštvorcov boli vysadené solitérne tisy. Vložením tohto novotvaru, ktorým sa prerušilo priamočiare prepojenie k západnému vstupu do kostola, vzniklo malé centrálne odpočívadlo. Vtedajšia porastová štruktúra t.j. všetky stromové dreviny boli v okrajových polohách upravovaného parku ponechané a posilnené novou výsadbou stromov (brezy, javory, magnólia...). V juhozápadnej polohe bola vysadená skupina okrasných kríkov a od ulice oddelil vlastnú plochu parku nízky tvarovaný živý plot. V súčasnosti viaceré stromy odumreli, boli z porastovej štruktúry odstránené a park existuje v nezmenenej dispozičnej úprave so živelnými užívateľskými zásahmi – vychodené chodníky v smere najviac využívaných trás vo väzbe na zmenené urbanistické zásahy pri náraste sídla za hradbami. V rámci obnovy parku je pripravená jeho adaptácia. Dispozícia a kompozícia sa v princípe obnoví do doby založenia – hlavný osový nástup s obojstrannou alejou, vylúči sa historizujúci novotvar – pravidelná krížová dispozícia a celá plocha sa v nevyhnutnej miere prispôsobí zmeneným podmienkam hlavne rešpektovaním vychodených komunikačných trás.

Obdobne vznikla sadovnícka úprava predpočia františkánskeho kostola. Po oboch stranách chodníka, situovaného na priamočiarej osi od vstupu do kostola a dnešnej Jiráskovej ulice bola v pravidelnom rytme vysadená stromová aleja z lípy málolistej. Malé zásahy boli do parkovej dispozície realizované v 60-tych a 90-tych rokoch 20. storočia. Pri posledných rozsiahlejších zásahoch získal park novú povrchovú úpravu nástupnej plochy pred západným vstupom do kostola a chodníkov, ktorých súčasťou je aj náznaková rekonštrukcia priebehu hradobného múra. V západnej časti plochy je centrálne odpočívadlo s fontánkou v centre s veľkým naturálnym kameňom. Došlo k ozdraveniu všetkých porastov, ale porastová štruktúra do pozície z doby založenia obnovená nebola. Dnes je park charakteristický eklektickou zmesou sadovníckych prvkov dokladovaných prítomnosťou pôvodných stromových líp v aleji a podsadbou tvarovaných živých plotov lemujúcich okraje trávnikovných plôch, doplnených o výsadby tisov a ďalších okrasných kríkov. V súčasnosti je pripravená komplexná obnova, ktorá vychádza z princípu adaptácie pôdorysnej schémy pre potreby dnešného využitia plochy so zachovaním pôvodného osového princípu rozmiestnenia porastovej hmoty, pričom sa rešpektujú hodnotné jedincov pôvodných drevín a v primeraných proporciách sa dopĺňa porastová štruktúra novými výsadbami.

Založenie tretej parkovej dispozície na pamiatkovom území sa viaže na 50-te až 60-te roky 20. storočia, kedy sa začalo v severnej polohe s očisťovaním hradobnej priekopy od sekundárnych stavieb a vznikla „prázdna plocha“, kde vo väzbe na silný peší ťah z Miškovského ulice na Dlhý rad bol založený park v duchu vtedajších princípov tvorby a zakladania sadovnícko-architektonických komplexov. Vznikla tu dispozícia so základnými komunikačnými ťahmi rešpektujúcimi hlavné prepojenia vo väzbe na okolitý urbanizmus a na tento komunikačný základ boli napojené prechádzkové chodníky, v centre s veľkou spevnenou plochou, ktoré boli vybavené oddychovým sedením. Neskôr do tejto centrálnej plochy bola vsadená pravouhlá veľkoplošná fontána a čiastočne bola pozmenená trasa chodníkov. Porastová štruktúra bola založená ako novotvar, avšak v severnej časti koptovala do priestorovej kompozície aj plošnej dispozície staršiu lipovú aleju, ktorá lemovala ulicu Dlhý rad. Druhovo sú v kostre porastov zastúpené drevinami domácej proveniencie javor, hrab, lipa, buk..., ale aj väčšie skupiny cudzokrajných smrekov pichľavých, borovice čiernej, tuje západnej... Porastové partie sú v niektorých častiach vyšperkované zaujímavými varietami okrasných drevín. V celej úprave prevláda prírodno-krajinársky charakter. Úprava vznikla utilitárne ako oddychový park a nerešpektovala historické danosti územia – časti fortifikačného systému mesta - hradobnú priekopu, hradbové múry, baštu... V posledných rokoch má park pri nedostatočnej údržbe a sekundárnych dosadbám výrazne zníženú sadovnícku hodnotu. V súčasnosti je pripravená regenerácia tejto časti historického mesta s modernizáciou parkovej dispozície pre zvýšenie užívateľského komfortu parku zariadeného ako oddychová zóna.

B.1.9.5. Zeleň hradobnej priekopy

Zeleň hradobnej priekopy, okrem oplotením vymedzených areálov sekundárne vnesených stavieb, predstavuje v prevažnej miere plošné štruktúry t.j. trávnikové plochy, v ojedinelých polohách sekundárne zaťažené nižšími náletovými drevinami. Prelínanie zelene hradobnej priekopy s popisovanými areálmi prinieslo do urbanistického pôdorysu a do urbanistickej priestorovej štruktúry prstenec zelenej hmoty. Tento je tvorený plošne väčšími areálmi so stavbami z prelomu 19. a 20. storočia, samostatnou dispozíciou oddychového parku a v severnej, západnej a juhozápadnej polohe v priestore hmotovo výrazným stromoradiám z konca 19. storočia, ale aj sadovníckou úpravou pri severovýchodnom barbakáne z poslednej tretiny 20. storočia. Zeleň hradobnej priekopy sa prelína s vyššie popisovanými kategóriami, ktoré sa do jej plochy dostali postupnými zásahmi (rozparcelovanie pre rodinné domy, výstavba hotela, výstavby školských objektov, nemocnice, založenie parku...) - niektoré sa stabilizovali, iné zanikli.

Severovýchodný priestor hradobnej priekopy je upravený novodobo s voľne situovanou porastovou hmotou v dvoch výškových úrovniach. V stromovej etáži prevládajú brezy, javory a lipy, v dolnej etáži sú zastúpené okrasné kríky v bodových výsadbách. Východná časť hradobnej priekopy je trávnatá. V jej juhovýchodnej časti je zachované torzo ovocných drevín zo zaniknutých záhrad. Tu sú v hradobnej priekope dva samostatné areály vymedzené oplotením – areál bývalej materskej školy na Krátkom rade a areál Združenej strednej školy na Veternej ulici. Kým v areáli strednej školy nie sú výsadby, v bývalej materskej škole sú hmotovo výrazné stromové dreviny. Juhovýchodná časť hradobnej priekopy pri Hrubej bašte je upravená novodobo, dominuje tu stromová vrba biela (*Salix alba* 'Tristis') doplnená voľne rozmiestnenými výsadbami nižších stromov a okrasných kríkov. Južná časť hradobnej priekopy až po most na Rhodyho ulici je trávnatá s prerastenými náletovými drevinami po jej severnej hranici. V hmote je tu výrazný porast ovocných stromov v záhrade pri rodinnom dome. Za stredovekým mostom pokračuje úprava hradobnej plochy v nemocnici a v areáli kláštora františkánov, kde je hradobná priekopa prevažne bez porastov len v jednej polohe sú vysadené ovocné stromy a sporadicky sa vyskytujú náletové dreviny. Ďalší úsek hradobnej priekopy tvorí časť františkánskeho parku so stromovými lipami a v hmote nadväzujú na porast ďalšej časti hradobnej priekopy a to v areáloch cirkevnej základnej školy na Jiráskovej ul. a odborného učilišťa a služieb na Hviezdoslavovej ulici. V nasledujúcom úseku je hradobná priekopa trávnatá a plynulo prechádza do samostatnej parkovej dispozície za hotelom Republika, ktorej porastová štruktúra tvorí kompaktný hmotový pás. V ďalšom úseku je v hradobnej priekope zástavba a zbytkové plochy sú ozelenené sadovnícky málo hodnotnou úpravou. Len v severnej časti hradobnej priekopy je čiastočne zachovaná stromová aleja, ktorá v priestore predstavuje v hmote mohutný zelený líniový pás. Tento sa priamo napája na úpravu okolia severovýchodného barbakánu, čím sa okruh prstenca zelene viazaného na plochu hradobnej priekopy uzatvára.

B.2. Pamiatky histórie

Lampový stĺp (č. ÚZPF 1786/0)

Neskorogotický lampový stĺp je situovaný mimo hradieb mesta, v bývalej hradobnej priekope, v súčasnej Pamiatkovej rezervácii Bardejov v záhrade nemocnice. Stĺp stál pôvodne na cintoríne pri Hornej bráne a v 16. a 17. storočí sa pri ňom vykonávali tresty smrti s'atím. Lampový stĺp patrí k typu stĺpov, ktoré sa v stredoveku umiestňovali na dôležitých križovatkách ciest, cintorínoch alebo iných významných miestach, kde bolo ich svetlo jednak orientačným bodom, jednak na cintorínoch pietnym miestom, ako tzv. "lampáš mŕtvych". Ide

tu v podstate o prísne tektonicky vymedzenú kamennú architektúru s potlačením dekoratívnych prvkov.

Pomník Jurajovi Winterovi (č. ÚZPF 1783/0)

Pomník je pamiatkou „in memoriam“ na Juraja Wintera, bardejovského richtára. Je pripomienkou jeho tragickej smrti. Pomník je nositeľom významnej kultúrnej a historickej hodnoty. Vzťahuje sa na autentické miesto, na ktorom bol Juraj Winter pri obliehaní Bardejova v roku 1679 zabitý Thökölyho vojakmi. Pomník je zároveň nositeľom nepriamej pamiatkovej hodnoty spojenej s historickými udalosťami súvisiacimi s dejinami Bardejova a vtedajšieho Uhorského kráľovstva. Pomník Juraja Wintera je situovaný na Námestí SNP.

Pomník Mikulovskému pluku (č. ÚZPF 4152/0)

Pomník Mikulovskému mechanizovanému pluku je tvorený delostreleckým kanónom ráže 75 mm. Pomník pripomína obdobie ukončenia bojov 2. svetovej vojny v bardejovskom regióne. Pomník je situovaný pri severnej bašte mestského opevnenia.

Pamätná tabuľa (č. ÚZPF 1273/2)

Pamätná tabuľa je umiestnená na hlavnej fasáde objektu na Radničnom námestí č. 3. Tabuľu tvorí mramorová doska vytvorená na pamiatku Jána Andraščíka s textom „ V tomto dome žil, pracoval a zomrel Dr. Ján Andraščík 6. VII. 1799 – 24. XII. 1853. Na pamäť 100 výročia jeho smrti mesto Bardejov.“

Pamätná tabuľa (č. ÚZPF 1707/2)

Pamätná tabuľa je umiestnená na hlavnej fasáde objektu na Radničnom námestí č. 30. Pamätná tabuľa je osadená na pamiatku sídla veliteľstva s veliteľom kpt. Záreckým. Vytvorená je z čierneho sienitu. Na tabuli je vytesaný text: „ V tomto dome po oslobodení Bardejova 19. 1. 1945 bolo veliteľstvo sovietskej armády odkiaľ sa riadila obnova vojnou zničeného mesta. Česť a sláva našim osloboditeľom. Január 1985“

Pamätná tabuľa (č. ÚZPF 1272/2)

Pamätná tabuľa je umiestnená na hlavnej fasáde objektu na Radničnom námestí č. 41. Mramorová pamätná tabuľa je osadená na pamiatku hudobnému skladateľovi Vojtechovi Kellerovi, vlastným menom Albert Paul von Kéler. Pochádzal zo šľachtickej bardejovskej rodiny.

Pamätná tabuľa (č. ÚZPF 1678/2)

Pamätná tabuľa je umiestnená na hlavnej fasáde tzv. Humanistického gymnázia na Radničnom námestí č. 49. Pamätná tabuľa je osadená v roku 1977 na pamiatku vzniku tlačiarne v Bardejove.

B.3. Súpis pôvodných názvov hlavných a dôležitých námestí a ulíc

Radničné námestie – Ring, Markt, Fő piacs (do roku 1919), Masarykovo námestie (1919 – 1939), Hlinkovo námestie (1939 – 1945), Stalinovo námestie (1945 – 1953) Námestie Osloboditeľov (1953 – 1991), Radničné námestie (od roku 1991)

Stöcklova ulica – Nová ulica v r. 1413, Plathea nova der Rewfer gasse (1418), Obručnická ulica (15. až 18. storočie), Zborovská ulica(1869) /časť ulice smerujúcej k severovýchodnému barbakanu/, Abrancz utza

	(1869) /časť ulice kolmej na Veternú ulicu/, Stöcklova ulica (po roku 1918)
Poštová ulica –	Növelohaz utza (po roku 1768), Štefániková (1918), Poštová ulica (1940), W. Širokého (1960), Poštová ulica
Veterná ulica –	Bittel Gasse, Sörhaz utcza (1869), Veterná ulica (1918)
Rhódyho ulica –	Hradná ulica (1405-1407), Hradná ulička (1428), Pôvodná ulica (17.stor.), Eperies utza (1852), Rhódyho ulica (1918)
Františkánov –	Františkánska ulica (1940), Ul. Mieru (1960), Františkánov
Kláštorská –	Stará ulica, Tkáčska (2. pol. 15. storočia), Kláštorská (koniec 15. storočia), Klastrom utcza (1869), Kláštorská ulica (1918), Pionierska ulica (60-te roky), Kláštorská ulica (90-te roky)
Baštová –	Na Hradbách (1918 aj 1940), Baštová
M. V. Miškovského –	Krumpholcova ulica (1918 aj 1940), M. V. Miškovského
Hviezdoslavova –	Rozsa utcza (1869), Rosen Gasse, Hviezdoslavova (1918)
Dlhý rad –	Hosszu sor (1869), Dlhý rad (1918)
Krátky rad –	Revid sor (1869), Rövid sör, Krátky rad (1918)
Šiancová –	Jeruzalem utcza (1869), Šiancová ulica (1918)
Kpt. Nálepku –	Hrnčiarska, plathea lutifiguli, Töppeggasse, Eperies utza (1869), Prešovská
Jiráskova –	Vasarfer (1869), Školské námestie (1918 aj 1940), Jiráskova ulica
Námestie SNP –	Námestie sv. Jána (1915), Námestie SNP

C. **Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany**

Bardejov je mesto s rozsiahlym námestím, šachovito rozvinutou sieťou ulíc s jasne vytýčenou urbanistickou schémou a obklopené je dômyselným systémom hradiab. Prosperita mesta a jeho privilegované postavenie pri známej obchodnej ceste sa v 15. a 16. storočí odrazila v urbanistickom i architektonickom výraze mesta, ale aj v množstve cenných umelecko-historických pamiatok. Práve toto obdobie určilo charakter takmer intaktne zachovaný do dnešných čias.

Zachovanie autentického stredovekého rázu mesta bolo podmienené stagnáciou tohto územia v 17. a v ďalších storočiach, kde práve útlm hospodárskej aktivity determinoval maximálnu mieru zachovania historického fondu mesta ako aj nenarušenosť jeho historickej urbanistickej štruktúry.

Miera zachovania historických objektov v pôvodnej urbanistickej štruktúre určuje tak Bardejov medzi prvé mestá v hodnotení historických sídel na Slovensku z hľadiska zachovania a celistvosti. Atmosféra a „Génus loci“ tohto historického mesta je neopakovateľná a jedinečná. Meštianske domy boli od svojho vzniku a sú až podnes polyfunkčnými domami spájajúcimi obytnú funkciu s ich obchodnou a výrobnou činnosťou. Každý z meštianskych domov je príkladom vývoja architektúry a jej slohových prejavov.

Vonkajší obraz sídla, v minulosti reprezentovaný obrazom uzatvoreného mesta v hradbách s množstvom bášť, veží a mestských brán, nízkopodlažnou zástavbou meštianskych domov (1-2 podlažné) a vysokou vežou farského kostola sv. Egídia, obkoleseného vodnou priekopou a voľnou krajinou sa v priebehu storočí pretvoril. Historické mesto si v takmer plnom rozsahu zachovalo svoje mestské opevnenie, mestskú nízkopodlažnú zástavbu, ale v jeho okolí vznikli nové mestské obytné i výrobné celky.

Na základe miery zachovania pamiatkových hodnôt a kritérií iii a iv bolo

„Historické jadro mesta Bardejov a židovské suburbium" zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO pod číslom 973.

C.1. Urbanisticko – historické hodnoty štruktúr pamiatkového územia

- **Zachovaná historicky vyvinutá urbanistická štruktúra čitateľná v pôdorysnej dispozícii pamiatkového územia:**
  - obdĺžnikové námestie so severojužnou orientáciou
  - historicky vyvinutá uličná sieť vymedzujúca mestské bloky
  - rytmus zachovanej stredovekej parcelácie
  - spôsob situovania objektov historickej štruktúry na parcele
  - charakteristická zastavanosť pozemkov
  - plocha mestského opevnenia ohraničujúca a vymedzujúca historické jadro – so zachovanými murovanými konštrukciami a objektmi
- **Zachovaná historicky vyvinutá silueta a panoráma prezentovaná vo významných interiérovoch i diaľkových pohľadoch na pamiatkové územie determinovaná:**
  - situovaním architektonických dominánt v území
  - výškovým zónovaním - gradáciou historickej zástavby v jednotlivých blokoch (zostupná hladina vo výške zástavby na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo, zostupná hladina výšky zástavby od centrálnych blokov po okrajové štvrte)
  - konfiguráciou terénu – daná historicky vyvinutou niveletou
  - typickými otvorenými priehľadmi z okolia pamiatkového územia do jeho interiéru
- **Zachovaná historicky vyvinutá objektová skladba pamiatkového územia pozostávajúca z:**
  - objektov NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie a vytipovaných na vyhlásenie za NKP – typologické druhy:
    - a) radová uličná zástavba hlavných objektov prevažne bez dvorových krídel, prípadne s aditívne radenými dvorovými krídlami situovanými na parcele podľa polohy prejazdu – zástavba rešpektujúca stredovekú parceláciu
    - b) architektonické a urbanistické dominanty územia – solitéry a architektonické komplexy
    - c) objekty tvoriace súčasť mestského opevnenia (NKP)
    - d) ostatná hodnotná historická architektúra z rôznych období reprezentujúca obdobie vzniku a rešpektujúca základné princípy historického urbanizmu v PR Bardejov
  - záhrad, nádvorí a ostatných plôch
  - nosných prvkov systému zelene – plošno - priestorových a líniových prvkov
  - plôch komunikácií a verejných priestranstiev – historicky vyvinutého komunikačného systému
- **Zachovaný historicky vyvinutý architektonický výraz štruktúr pamiatkového územia:**
  - symbióza architektonických hodnôt jednotlivých objektov a štruktúr spolupôsobiacich v celkovom obraze pamiatkového územia:

- a) exteriérový výraz historických prvkov a štruktúr pamiatkového územia – stavieb, funkčnej náplne nezastavaných plôch i prvkov uličného interiéru – z pohľadu pasanta
- b) piata fasáda – strešná krajina

C.2. Architektonicko – historické hodnoty objektov pamiatkového územia – najmä:

- **Pôdorysná dispozičná schéma objektov NKP v pamiatkovom území:**
  - meštianske domy v radovej zástavbe na úzkych stredovekých parcelách – prevažne dvojtraktové prejazdového a priechodového typu
  - ostatné sakrálne, verejné, školské a iné stavby – solitéry i ako súčasť radovej zástavby s autentickou dispozíciou podmienenou funkciou, dobou vzniku a ich ďalším vývojom
  - fortifikačný systém mesta - mestské opevnenie
- **Vertikálne a horizontálne konštrukcie objektov NKP v pamiatkovom území:**
  - najvýznamnejšie hodnoty meštianskej radovej zástavby:
    - a) gotické a renesančné jadro
    - b) obvodové a vnútorné murivá
    - c) stropné konštrukcie z obdobia gotiky, renesancie a včasného baroka (klenbový systém a trámové stropné konštrukcie)
    - d) mladšie barokové, klasicistické, eklektické a historizujúce horizontálne konštrukcie
    - e) renesančné stĺpikové schodiská
    - f) schodiská z obdobia baroka až historizmu
    - g) strechy sedlové, valbové a pultové
    - h) pavlačové dvorové krídla
  - komplex mestského opevnenia
  - ostatné sakrálne, verejné, školské a iné stavby – solitéry i začlenené v zástavbe – autentické konštrukcie determinované funkciou, dobou vzniku a ďalšími prestavbami
- **Hmotovo – priestorové riešenie a architektonický výraz exteriéru objektov NKP a historických objektov vhodne dotvárajúcich prostredie a vytipovaných na vyhlásenie za NKP v pamiatkovom území:**
  - typické osadenie stavieb na pozemku
  - výškové zónovanie zástavby – podlažnosť, výška korunnej rímsy a úroveň hrebeňa strechy
  - tvar základných hmôt objektu – členenie fasád a tvar strechy
  - historické architektonické tvaroslovie uplatnené v exteriéri stavebných objektov
- **Ostatné historické architektonické prvky v pamiatkovom území:**
  - parcelačné múry, ploty, nezastavané plochy dvorov, nezastavaná plocha hradobnej priekopy, zeleň, spevnené plochy, studne a iné

- **Komplexné architektonické riešenie objektov v pamiatkovom území z hľadiska dokladu historického vývoja:**
  - historické objekty vo svojej materiálnej podstate prezentujúce dosiahnutú úroveň vývoja stavebných technológií a konštrukčných riešení
  - objekty ako hodnotné doklady stavebno-historického a architektonického vývoja konkrétneho typologického druhu stavby od doby vzniku po súčasnosť

C.3. Umelecko – historické hodnoty objektov pamiatkového územia

- **Výtvarné a umelecko-remeselné prvky exteriéru objektov NKP a tiež historických objektov dotvárajúcich prostredie a objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP v pamiatkovom území:**
  - sochárska, štuková a maliarska výzdoba fasád
  - štuková, maliarska a architektonická výzdoba klenieb
  - kamenné a štukové prvky – portály, ostenia okien a ostatných otvorov, rímsy, konzoly, krakorce, schodiskové stĺpiky, sochy, vázy, fiály a iné
  - výplne okenných a dverných otvorov
  - kovové prvky - zábradlia pavlačí, balkónov a schodísk, konzoly, okenné a dverné mreže, kovové konštrukcie vo svetlíkoch a iné
- **Ostatné výtvarné a umelecko-remeselné prvky v pamiatkovom území :**
  - pamätníky, kašna, sochy a plastiky a iné umelecké diela a artefakty

C.4. Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk

- **Celá plocha PR Bardejov je evidovanou archeologickou lokalitou s nasledujúcimi prameňmi:**
  - nehnuteľnými (obytnými či hospodárskymi) nálezmi dokumentujúcimi prvotnú nemurovanú zástavbu
  - nehnuteľnými nálezmi dokladajúcimi vývoj zástavby na jednotlivých parcelách, ako aj zmeny v parcelácii územia
  - murovanými konštrukciami najstarších stavebných fáz objektov sakrálnej architektúry
  - murovanými konštrukciami jednotlivých prvkov fortifikačného systému zachovanými nad a pod úrovňou jestvujúceho terénu
  - plochou prikostolného cintorína
  - hnutel'nými nálezmi dokumentujúcimi materiálno kultúru meštianskej domácnosti, ako aj inventár tunajších dielní

C.5. Odôvodnenie ochrany pamiatkového územia

Všetky vyššie vymenované pamiatkové hodnoty vytvárajú jedinečný integrálny celok, v ktorom každá zo špecifikovaných hodnôt - okrem svojej osobitnej hodnoty – spolupôsobí a má nezastupiteľné miesto v jedinečnom a pre PR charakteristickom vzhľade a výraze.

Časť III.

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov

Všeobecné požiadavky ochrany pamiatkového fondu do územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia – podklad na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov (ďalej aj „PR Bardejov“) boli spracované na základe aplikovaného Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu dokumentácie „Zásady ochrany pamiatkového územia“. Zásady sú podľa § 29 Zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov súčasťou priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

Územie Pamiatkovej rezervácie Bardejov je pre účely týchto zásad rozdelené na plochy komunikácií a verejných priestranstiev a 18 územne vymedzených blokov. Zásady ochrany pamiatkového územia PR Bardejov (časť III.) sa delia na:

- **Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (platné na celom území PR)** – kapitola A
- **Požiadavky špecifikované pre bloky BL 1 až BL 18 a blok komunikácií a verejných priestranstiev pamiatkového územia PR Bardejov (špecifické požiadavky)** – kapitola B
- **Všeobecné záverečné ustanovenia** – kapitola C

A. Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov

1. Zachovať, chrániť a regenerovať historickú urbanistickú štruktúru PR Bardejov tvorenú pôdorysnou štruktúrou sídla, historickou parceláciou a hmotovou skladbou zástavby.
2. Zachovať všetky pamiatkové hodnoty územia PR Bardejov.
3. Pojem „pamiatková hodnota“ je definovaný ako „súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko – remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany“.
4. Rozsah pojmu „pamiatková hodnota“ predstavuje súbor charakteristík jednotlivých vecí, alebo súboru vecí – originalita, autenticita, kvalita, kvantita, forma, obsah, spôsob, doba vzniku, zmeny vplyvom času (patina, deformácia), vývoj, jedinečnosť, celistvosť, výskyt, funkcia, lokácia, typ, autor, kontext, materiál, vzťah a tiež vzájomné vzťahy medzi jednotlivými charakteristikami v možných kombináciách. Originálnosť a autenticita tvoria nosné charakteristiky rozsahu pojmu „pamiatková hodnota“.
5. Nositeľmi pamiatkových hodnôt pamiatkového územia sú jednotlivé nehnuteľné národné kultúrne pamiatky (ďalej aj „NKP“) situované na území PR Bardejov,

nehnutelnosti v pamiatkovom území PR Bardejov a nositeľom pamiatkových hodnôt je tiež plošne vymedzené územie Pamiatkovej rezervácie Bardejov ako urbanistický celok.

6. Princíp zachovania materiálnej a ideovej autenticity NKP ako originálu vyjadruje všeobecnú požiadavku na dôslednú ochranu hodnotnej zachovanej hmotnej súčasti NKP so zachovaním jej podoby a formy s rešpektovaním historického vývoja a premien pamiatky.
7. Princíp zachovania kontinuity vyjadruje základnú požiadavku na uprednostňovanie takých materiálov, remeselných a technologických postupov, ktoré sú pre NKP z hľadiska ich pamiatkových hodnôt charakteristické.
8. Princíp zaistenia reverzibility predstavuje požiadavku, aby všetky súčasné zásahy do hmotnej podstaty NKP mohli byť v budúcnosti odstránené bez podstatných úbytkov alebo iných vážnych narušení hmotnej podstaty NKP.

A.1. Požiadavky na primerané funkčné využitie pamiatkového územia

1. Zachovať a udržiavať súčasnú funkciu pamiatkového územia a regenerovať jeho historické funkcie (prioritne obytnú):
  - historická funkcia : bývanie, obchod, administratívno-správna, drobná remeselná výroba
  - súčasná funkcia : prevažne spoločensko - obslužno - obytná
  - cieľová funkcia : obytno - spoločensko - obslužná
  - neprípustné funkcie: funkcie poškodzujúce pamiatkové hodnoty územia (priemyselná veľkovýroba, poľnohospodárska výroba, skladové hospodárstvo, veľké dopravné areály, čerpacie stanice pohonných hmôt, veľkopredajné priestory a pod.)
2. Na nezastavaných plochách hradobnej priekopy je prípustné funkčné využitie v súlade s vhodnou prezentáciou hradobnej priekopy.
3. Dôsledky nového (aj vhodného) funkčného využitia objektov a priestorov v pamiatkovom území nesmú spôsobiť úbytok ich pamiatkových hodnôt alebo znemožniť ich výpovednú prezentáciu.

A.2. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať historický pôdorys mesta tvorený historickou uličnou sieťou a ňou vymedzenými blokmi, stavebnými objektmi v blokoch a plochou hradobnej priekopy.
2. Zachovať, udržiavať a regenerovať princíp historickej parcelácie (tvar, veľkosť a orientácia parciel) v stavebných blokoch so zachovanou alebo zmenenou parceláciou.
3. V častiach územia so zaniknutou parceláciou rešpektovať v riešení historickú parceláciu v základnom princípe (po individuálnom posúdení jednotlivých lokalít).
4. Vytváranie ďalších nových cestných komunikácií v rámci existujúcich stavebných blokov je neprípustné.

5. Pri umiestnení nových stavieb na parcele vychádzať z historickej zastavovacej štruktúry v konkrétnej časti územia.
6. Závaznosť uličnej čiary je určená vo výkrese č. 5 grafickej časti zásad.
7. Plošný rozsah zástavby na jednotlivých parcelách je limitovaný vývojom urbanistickej štruktúry v danom území.
8. Priznať hradobnú priekopu ako plošnú štruktúru v maximálnej možnej miere v celom rozsahu fortifikačného systému.

A.3. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu objektovej skladby pamiatkového územia

1. Zachovať a udržiavať objektovú skladbu pamiatkového územia pozostávajúcu z:
  - národných kultúrnych pamiatok
  - objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP
  - objektov dotvárajúcich prostredie
  - záhrad, nádvorí a ostatných plôch¹⁷
  - nosných prvkov systému zelene
  - plôch historicky vymedzených komunikácií a verejných priestranstiev v súlade s pamiatkovými hodnotami územia.
2. Na revitalizačnej ploche č. 1 (viď výkresy č. 5) v pamiatkovom území:
  - regenerovať v základných princípoch tradičnú objektovú skladbu
  - v odôvodnených prípadoch je prípustné riešiť novú objektovú skladbu analogicky podľa zachovanej objektovej skladby častí územia s obdobnou historickou štruktúrou
  - pre účely týchto zásad sa za revitalizačné plochy považujú tiež plochy s možnosťou zastavania (vyznačené vo výkrese č. 5 modrou šrafážou) a prislúchajúce nádvoria a ostatné plochy
3. Na plochách narušených urbanistických priestorov budú stanovené princípy regenerácie objektovej skladby v aktuálnom čase - cieľom je regenerácia tradičnej objektovej skladby.
4. Na ploche pamiatkového územia neuplatňovať typologické druhy stavieb a areálov, ktoré nie sú v súlade so zachovaním pamiatkových hodnôt územia. (viď časť III., kap. A., časť A1)

A.4. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu výškového a priestorového usporiadania objektov

1. Zachovať a udržiavať výškové a priestorové usporiadanie objektov NKP a objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP:
  - je neprípustné nadstavovať NKP o ďalšie podlažia
  - prípustnosť zobytnenia a spôsob presvetlenia podkrovia NKP bude predmetom

¹⁷Pojem „záhrady, nádvoria a ostatné plochy“ sa pre tieto zásady používa v súlade s úplným znením VYHLÁŠKY Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky č. 79/1996 Z. z. z 8. februára 1996, ktorou sa vykonáva zákon Národnej rady Slovenskej republiky o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných vyhláškou č. 72/1997 Z. z., vyhláškou č. 533/2001 Z. z. a vyhláškou č. 647/2004 Z. z.

individuálneho posúdenia

- strechy - zachovať historicky vyvinuté sklony strešných rovín, presvetlenie podkroví do priestorov uličných interiérov riešiť strešnými oknami
  - uzatvárať pavlače objektov NKP je neprípustné
  - zateplovanie objektov NKP je neprípustné
  - prístavby k NKP v historicky neopodstatnených polohách (viď výkres č. 4) sú neprípustné
  - novostavby a prístavby dvorových krídiel situovať prioritne na plochách zaniknutej historickej zástavby
2. Zachovať a udržiavať objekty dotvárajúce prostredie:
- prípustnosť nadstavieb bude predmetom individuálneho posúdenia po zohľadnení podlažnosti a výšky okolitých objektov, gradácie a celkového urbanistického kontextu
  - strechy - zachovať historicky vyvinuté sklony strešných rovín, presvetlenie podkroví do priestorov uličných interiérov riešiť strešnými oknami
  - prístavby k objektom v historicky neodôvodnených polohách sú neprípustné
  - novostavby a prístavby dvorových krídiel situovať prioritne na plochách zaniknutej historickej zástavby
  - zmena exteriérového výrazu hodnotných historických objektov dotvárajúcich prostredie je nežiaduca
3. Objekty v pamiatkovom území rušivé výrazovo (architektonické riešenie exteriéru) alebo hmotovo (objemové členenie, výškové usporiadanie) korigovať v záujme ich optimálneho začlenenia do historickej urbanistickej štruktúry PR do doby ich úpravy alebo celkového nahradenia.
4. Pri objektoch určených na limitované dožitie sú prípustné udržiavacie práce nevyhnutné pre zabezpečenie ich prevádzky. Komplexné rekonštrukcie sú neprípustné!
5. Výškové a priestorové usporiadanie novostavieb v pamiatkovom území:
- výškové usporiadanie stavieb v pamiatkovom území je určené v časti III., kap. B.
  - na miestach s čiastočne narušenou štruktúrou pôvodnej zástavby (asanované objekty v prielukách uličných domoradií, asanované dvorové krídla a ukončujúce objekty) regenerovať pôvodné pôdorysné a priestorové usporiadanie objektov
  - na historicky nezastavaných plochách (s výnimkou mestského opevnenia a v jeho priamom dotyku) je po individuálnom posúdení prípustné realizovať novú zástavbu v súlade s výkresom č. 5 grafickej časti zásad, ktorej pôdorysné založenie a priestorové usporiadanie bude vychádzať z princípov historického urbanizmu v danej časti územia
  - novostavby osadzovať na pozemkoch v súlade s výkresom č. 5 grafickej časti zásad
  - novostavba bude na uličnej čiare osadená na úroveň terénu (polozapustené suterény sú neprípustné)
  - nezjednocovať výšky korunných ríms novostavieb, nadstavieb a prístavieb do jednej priebežnej línie
6. Historicky vymedzené záhrady, nádvoria a ostatné plochy:
- zachovať, udržiavať a regenerovať historickú profiláciu a niveletu terénu
  - plochy dvorov, nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene

- pozemné stavby¹⁸ na plochách historicky vymedzených záhrad, nádvorí a ostatných plôch sú nežiadúce
  - záhrady, nádvoria a ostatné plochy neprestrešovať
  - parkovanie uprednostniť na plochách nádvorí a ostatných plôch
7. Nosné prvky systému zelene:
- zachovať všetky nosné prvky systému zelene – integrálnu súčasť vyvinutej urbanistickej štruktúry a pri obnove uplatňovať jej hmotovú a objemovú podriadenosť architektúre
  - zachovávať alejové výsadby a malé sadovnícke formy v uličných interiéroch
  - zachovať, obnoviť a rešpektovať parkové dispozície ako samostatné plošno-priestorové štruktúry v pôdorysnej osnove mesta
  - udržiavať a prezentovať priebeh hradobnej priekopy plošnými a priestorovými sadovníckymi riešeniami ako zelený prstenec okolo historického jadra
  - zachovať, obnoviť a udržiavať plochy zelene v areáloch v dispozičnom rozsahu a kompozícii z doby ich založenia
8. Plochy komunikácií a verejných priestranstiev:
- považovať vyvinutý komunikačný systém za ukončený
  - zachovať a udržiavať existujúcu profiláciu a niveletu terénu
  - akékoľvek pozemné stavby sú neprípustné
  - z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov inžinierske stavby¹⁹ situovať prioritne v už existujúcich koridoroch
9. Narušené urbanistické priestory:
- na plochách narušených urbanistických priestorov (podľa výkresov č. 4 a 5 grafickej časti zásad) nerealizovať nadstavby a prístavby jestvujúcich objektov alebo nové stavby umocňujúce súčasné nevhodné urbanistické riešenia
  - prípustné sú stavebné zásahy v jestvujúcich areáloch v rozsahu úpravy exteriérového výrazu a úpravy nádvorí a ostatných plôch vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
  - regulatívy pre komplexnú regeneráciu narušeného urbanistického priestoru (vrátane nádvorí a ostatných plôch) budú stanovené v aktuálnom čase úprav predmetných nehnuteľností - cieľom je regenerácia zástavby na základe princípov historického urbanizmu

A.5. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu prvkov interiéru a uličného parteru

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať charakteristický exteriérový výraz objektov NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie ako súčasť uličného interiéru.
2. Zachovať a udržiavať historické prvky uličného interiéru (drobná architektúra, pamätníky, výtvarné diela, stromové aleje, plochy zelene, povrchy a pod.).
3. Regenerovať prvky uličného interiéru v opodstatnených prípadoch a polohách (viď. Časť IV. kapitola I.)

¹⁸ Pojem „pozemné stavby“ sa pre tieto zásady používa v súlade so znením § 43a ods.2 zákona NR SR č. 479/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁹ Pojem „inžinierske stavby“ sa pre tieto zásady používa v súlade so znením § 43a ods.3 zákona NR SR č. 479/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

4. Nové prvky uličného interiéru (spevnené plochy, oplatenie, osvetlenie, letné sedenia a terasy, informačné, reklamné a propagačné zariadenia, technické zariadenia a pod.) riešiť v súlade s pamiatkovými hodnotami územia.
5. Informačné, reklamné a propagačné zariadenia umiestnené na pamiatkach a nehnuteľnostiach v pamiatkovom území musia svojim výtvarným stvárnením zohľadňovať architektonický a estetický výraz objektu²⁰ (viď. Časť IV. kapitola I.7.).
6. Dočasné stavby (letné sedenia, terasy a pod.) svojím architektonickým stvárnením, objemovými parametrami, vzhľadom, účinkami prevádzky (užívaním) a použitými materiálmi nesmú znehodnocovať pamiatkové územie a významné pohľady (viď. Časť IV. kapitola I.8.).
7. Technické zariadenia spojov a telekomunikácií (antény, satelitné zariadenia a pod.) a iné technické zariadenia (klimatizačné a vzduchotechnické jednotky a pod.) osadzovať na území PR v pohľadovo neprístupných polohách (viď. Časť IV. kapitola I.9.).

A.6. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu charakteristických pohľadov, siluety a panorámy územia

1. Zachovať, chrániť a regenerovať charakteristické pohľady, siluetu a panorámu pamiatkového územia prezentovaných:
  - a. v chránených diaľkových pohľadových kuželoch na pamiatkové územie č. 1 - 6 (viď výkres č. 1)
  - b. v chránených pohľadových kuželoch na pamiatkové územie písm. A - N (viď výkres č. 2)
  - c. v chránených pohľadových kuželoch z interiéru pamiatkového územia na dominanty v okolí (viď výkres č. 5)
  - d. v chránených pohľadových kuželoch v interiéri pamiatkového územia (viď výkres č. 5)
2. Je neprípustné narušiť siluetu a panorámu pamiatkového územia prezentovanú v predmetných pohľadových kuželoch výstavbou nových výškových a objemových dominant v pamiatkovom území PR a jeho ochrannom pásme.

A.7. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu archeologických nálezísk

1. Celé územie pamiatkovej rezervácie je evidovanou archeologickou lokalitou. Akýkoľvek stavebný zásah pod jestvujúcu úroveň terénu je možný len po stanovení podmienok ochrany nehnuteľných a hnutel'ných archeologických nálezov.

A.8. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia

1. Zachovať a udržiavať v pamiatkovom území všetky výtvarné diela prezentované v uličných interiéroch, ktoré patria medzi kultúrne hodnoty územia.

---

²⁰ § 55 ods.3 vyhlášky MŽP č. 532/2002 Z. z.

2. Zachovať kultúrne hodnoty nehmotnej povahy viažuce sa na osobnosti a udalosti symbolicky prezentované najmä pamätnými tabuľami.
3. Zachovať, prezentovať a udržiavať systém zelene pamiatkového územia, ktorý je jeho základnou prírodnou hodnotou.
4. Zachovať a udržiavať konfiguráciu terénu vytvorenú a stabilizovanú stredovekou zástavbou mesta.

B. Požiadavky špecifikované pre bloky BL 1 až BL 18 a blok komunikácií a verejných priestranstiev pamiatkového územia PR Bardejov

B.1 Požiadavky špecifikované pre bloky BL 1 až BL 18 pamiatkového územia PR Bardejov

Výklad termínov, upresnenia významov pojmov pre tieto zásady:

- *podmienky stanovené pre úpravu objektov dotvárajúcich prostredie platia aj pre objekty vytipované na vyhlásenie za NKP, pokiaľ nie je konkretizované inak*
- *nadstavby a úpravy objektov, ktoré nie sú NKP a nachádzajú sa v pamiatkovom území, budú v rámci jednotlivých blokov predmetom individuálneho posúdenia, pričom ich hmotové a výškové usporiadanie neprekročí parametre stanovené pre novostavby v tom istom bloku*
- *osadenie objektu na uličnú čiaru – situovanie plnej (vo všetkých podlažiach) uličnej fasády na určenú hranicu ulice*
- *podkrovie – priestor v rámci krovovej konštrukcie*

BL 1

Požiadavky pre blok Radničného námestia vymedzený z východnej, južnej a západnej strany domoradím a zo severu hradobným múrom

Popis bloku:

- *vnútorná plocha obdĺžnikového námestia s najhodnotnejšími solitérnymi architektonickými objektmi (NKP) a voľnými ostatnými plochami*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : obchodno-spoločenská, správna, sakrálna
  - súčasná funkcia : kultúrno-spoločenská, obchodno-správna, sakrálna
  - cieľová funkcia : kultúrno-spoločenská, obchodno-správna, sakrálna
- zachovať vnútornú plochu námestia s najhodnotnejšími solitérnymi architektonickými objektmi a nezastavanými ostatnými plochami bez zmien
  - neobnovovať zaniknuté pozemné stavby
  - akékoľvek nové pozemné stavby, prístavby a nadstavby sú neprípustné
  - rešpektovať súčasnú (vývojom vzniknutú) konfiguráciu terénu námestia

- z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov viesť inžinierske stavby prioritne v už existujúcich koridoroch
- súčasné úpravy povrchov Radničného námestia považovať za ukončené a stabilizované
- minimalizovať situovanie prvkov drobnej architektúry a umeleckých diel a artefaktov
- ponechať a udržiavať jestvujúcu zeleň v pôdoryse ako líniu trávnikov a v priestore doplnenú stromovou alejou
- udržiavať malú sadovnícku úpravu tieniacich stromov v južnej polohe bloku a považovať ju v rozsahu za konečnú
- nerozširovať rozsah plôch zelene
- pre blok platia aj Všeobecné zásady pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 2

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Radničného námestia/Poštová/Stöcklova/Na hradbách

Popis bloku:

- *blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Radničného námestia s aditívne radenými dvorovými krídlami a niekoľkými rôznorodými solitérnymi objektmi osadenými na uličnú čiaru Stöcklovej a Poštovej ulice*
- *v bloku sú situované objekty NKP, objekty dotvárajúce prostredie a rušivé objekty*
- *stavby vymedzujú v bloku záhrady, voľné nezastavané nádvorcia a ostatné plochy*
- *v bloku je situovaný jeden narušený urbanistický priestor*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, obchod, remeselná výroba
  - súčasná funkcia : spoločensko - obytno - obslužná
  - cieľová funkcia : obytno - spoločensko - obslužná
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Radničného námestia (ďalej aj „RN“) s aditívne radenými dvorovými krídlami a jednotraktový objekt do Stöcklovej ulice
  - zachovať existujúce dvorové krídla objektov z Radničného námestia;
  - je prípustné doplniť dvorové krídla objektov na mieste doloženej historickej zástavby v súlade s výkresom č. 5 grafickej časti zásad
  - je prípustné doplniť novostavbami objekty v celej šírke parcel osadené na uličnú čiaru Stöcklovej ulice na parcelách p. č. 857, 859, 862/2 a 860 v súlade s výkresom č. 5 grafickej časti zásad
  - zachovať súčasnú objektovú skladbu objektov dotvárajúcich prostredie
  - novostavby jedno, najviac dve (po individuálnom posúdení) nadzemné podlažia + limitovane využité podkrovia
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°; prestrešenie novostavieb objektov do Stöcklovej ulice sedlovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35° a hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné

- hrebene hlavných objektov
- exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
- vymedzenie pozemkov múrom alebo oplatením
- plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
- v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
- pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 3

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Radničné námestie/Veterná/Stöcklova/Poštová

Popis bloku:

- *blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Radničného námestia (NKP) s niekoľkými dvorovými krídlami prevažne v severnej časti parciel a rôznorodými - aj solitérnymi objektmi osadenými na uličnú čiaru Stöcklovej, Poštovej a Veteernej ulice*
- *v bloku sú situované objekty NKP, objekty dotvárajúce prostredie a rušivé objekty*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvoria a ostatné plochy*
- *v bloku sú situované dva narušené urbanistické priestory*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, obchod, remeselná výroba
  - súčasná funkcia : spoločensko – obslužno - obytná
  - cieľová funkcia : obytno - spoločensko - obslužná
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Radničného námestia s dvorovými krídlami a objekty do Stöcklovej ulice
  - zachovať existujúce a doplniť novostavbami dvorové krídla na mieste doloženej historickej zástavby situované v severnej časti parciel; pre združený objekt RN 16 je možná zástavba dvorových krídiel po obidvoch stranách parcely s podmienkou zachovania voľnej línie prejazdu
  - doplniť novostavbami ukončujúce objekty (s vytvorením prejazdov) v celej šírke parcely osadené na uličnú čiaru Stöcklovej ulice v súlade s výkresom č. 5 grafickej časti zásad
  - zachovať súčasnú objektovú skladbu objektov dotvárajúcich prostredie
  - novostavby jedno, najviac dve (po individuálnom posúdení) nadzemné podlažia + limitovane využité podkrovie
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°; prestrešenie novostavieb ukončujúcich objektov sedlovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35° s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou Stöcklovej ulice
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné hrebene hlavných objektov
  - exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP

- a historických objektov dotvárajúcich prostredie s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
- vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
- plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
- v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
- pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 4

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Rhodyho/Na hradbách/Veterná/Radničné námestie

Popis bloku:

- *blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Radničného námestia a Veternej ulice s niekoľkými kratšími aditívne radenými dvorovými krídlami a prevažne radovou zástavbou objektov osadených na uličnú čiaru ulice Na hradbách a Rhodyho ulice*
- *v bloku sú situované objekty NKP, objekty vytipované na vyhlásenie za NKP a objekty dotvárajúce prostredie*
- *stavby vymedzujú v bloku záhrady, voľné nezastavané nádvoria a ostatné plochy*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, obchod, remeselná výroba
  - súčasná funkcia : obytno – obslužno - spoločenská
  - cieľová funkcia : obytno - obslužno - spoločenská
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP, objektov vytipovaných za NKP a objektov dotvárajúcich prostredie - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Radničného námestia a Veternej ulice s niekoľkými aditívne radenými dvorovými krídlami
  - zachovať existujúce dvorové krídla objektov z Radničného námestia a Veternej ulice
  - je prípustné doplniť dvorové krídla objektov z Radničného námestia a Veternej ulice na miestach historicky doloženej zástavby v súlade s výkresom č. 5 zásad a polohou prejazdu
  - je prípustné doplniť radovú zástavbu ulice Na hradbách novostavbami v celej šírke parcely osadenými na uličnú čiaru v súlade s výkresom č. 5 zásad
  - zachovať súčasnú objektovú skladbu ostatných objektov dotvárajúcich prostredie
  - novostavby dvorových krídiel objektov z Radničného námestia jedno, najviac dve (po individuálnom posúdení) nadzemné podlažia + limitovane využité podkrovie
  - ostatné novostavby jedno nadzemné podlažie + limitovane využité podkrovie
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°; prestrešenie novostavieb ukončujúcich objektov sedlovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35° s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou ulice Na hradbách
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné

- hrebene hlavných objektov
- exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
- vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
- plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
- v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
- pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 5

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Františkánov/východná hranica areálu kláštora františkánov/priebeh mestského opevnenia/Rhodyho

Popis bloku:

- *blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Rhodyho ulice s dvomi aditívne radenými dvorovými krídlami a dvomi ukončujúcimi objektmi v celej šírke parcely*
- *v bloku sú situované objekty NKP a objekty dotvárajúce prostredie*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvoria a ostatné plochy*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, remeselná výroba, obchod
  - súčasná funkcia : prevažne spoločensko - obslužná
  - cieľová funkcia : spoločensko - obslužno - obytná
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP a objektov dotvárajúcich prostredie - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Rhodyho ulice s jstevujúcimi aditívne radenými dvorovými krídlami
  - zachovať existujúce dvorové krídla objektov z Rhodyho ulice
  - je prípustné doplniť dvorové krídla objektov z Rhodyho ulice na miestach historicky doloženej zástavby v súlade s výkresom č. 5 zásad a polohou prejazdu
  - novostavby jedno nadzemné podlažie + limitovane využité podkrovie
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné hrebene hlavných objektov
  - exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
  - vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
  - plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
  - v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 6

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Radničné námestie/ Hviezdoslavova/Kláštorská/Františkánov

Popis bloku:

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Radničného námestia (NKP) s niekoľkými aditívne radenými dvorovými krídlami v severnej časti parciel a radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Kláštorskej a Hviezdoslavovej ulice (s dvomi aditívne radenými dvorovými krídlami)
- v bloku sú situované objekty NKP, objekty dotvárajúce prostredie a rušivé objekty
- stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvorcia a ostatné plochy
- v bloku sú situované dva narušené urbanistické priestory

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, obchod, remeselná výroba
  - súčasná funkcia : obslužno - obytno - spoločenská
  - cieľová funkcia : obytno – obslužno - spoločenská
-
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Radničného námestia s dvorovými krídlami a objekty do Hviezdoslavovej a Kláštorskej ulice
  - zachovať existujúce a doplniť dvorové krídla na miestach historicky doloženej zástavby v súlade s výkresom č. 5 zásad a polohou prejazdu
  - na revitalizačnej ploche R1: doplniť novostavbami (novostavbou) objekty v celej šírke parciel na nároží ulíc Kláštorskej a Františkánov osadené na uličnú čiaru predmetných ulíc v súlade s výkresom č. 5 zásad
  - zachovať súčasnú objektovú skladbu objektov dotvárajúcich prostredie
  - novostavby dvorových krídiel jedno, najviac dve nadzemné podlažia + limitovane využité podkrovia, novostavby na nároží ulíc Kláštorskej a Františkánov jedno nadzemné podlažie + limitovane využité podkrovia,
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°; prestrešenie novostavieb objektov na uličnej čiare sedlovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35° s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou prislúchajúcej ulice
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné hrebene hlavných objektov
  - exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
  - vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
  - plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
  - v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 7

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Radničné námestie/priebeh mestského opevnenia/ M. V. Miškovského/Hviezdoslavova

Popis bloku:

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Radničného námestia a Hviezdoslavovej ulice s niekoľkými aditívne radenými dvorovými krídlami; severnú časť bloku tvorí park za bazilikou
- v bloku sú situované objekty NKP, objekty dotvárajúce prostredie a rušivý objekt
- stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvorcia a ostatné plochy a plošno-priestorové prvky systému zelene
- v bloku je situovaný jeden narušený urbanistický priestor

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, obchod, remeselná výroba
  - súčasná funkcia : spoločensko - obslužno - obytná
  - cieľová funkcia : spoločensko - obslužno - obytná
-
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Radničného námestia a Hviezdoslavovej ulice s niekoľkými aditívne radenými dvorovými krídlami
  - zachovať súčasnú objektovú skladbu objektov dotvárajúcich prostredie
  - doplniť novostavbami objekty vo voľnej šírke parcely osadené na uličnú čiaru ulice V. M. Miškovského a hranicu parku za bazilikou
  - novostavby jedno, najviac dve (po individuálnom posúdení) nadzemné podlažia + limitovane využité podkrovia
  - prestrešenie objektov novostavieb sedlovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35° a hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou resp. hranicou chodníka
  - exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
  - vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
  - plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
  - v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
  - na ploche parku v severnej časti bloku:
    - a) zachovať parkovú dispozíciu ako vymedzenú plošno-priestorovú štruktúru
    - b) akékoľvek pozemné stavby (okrem spevnených plôch a vybavenia parku) sú neprípustné
    - c) kooptovať vybrané archeologické situácie do parkovej dispozície
    - d) z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov je nutné všetky inžinierske stavby ponechať v existujúcich koridoroch
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 8

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Hviezdoslavova/ M. V. Miškovského

Popis bloku:

- *blok je tvorený solitérnou štvorkrídlovou stavbou na nároží ulíc Hviezdoslavova a M. V. Miškovského*
- *v bloku je situovaný objekt NKP a rušivé objekty*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvoria a ostatné plochy a plošné prvky systému zelene*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, obchod, remeselná výroba
  - súčasná funkcia : spoločensko - obslužná
  - cieľová funkcia : spoločensko - obslužná
-
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúci nárožný objekt osadený na uličnej čiare ulíc Hviezdoslavova a M. V. Miškovského
  - je prípustné doplniť novostavby s dvorovými krídlami osadené hlavným priečelím na východnú a západnú uličnú čiaru ulice M. V. Miškovského alternatívne situovať novostavby po celom obvode bloku na jeho uličné čiary s vytvorením celoblokového átria
  - novostavby jedno nadzemné podlažie + limitovane využité podkrovia
  - prestrešenie objektov novostavieb sedlovou strechou s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 40° a hrebeňom paralelným s uličnou čiarou ulice V. M. Miškovského
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné hrebene hlavných objektov
  - exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
  - vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
  - plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
  - v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 9

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Kláštorská/Hviezdoslavova Baštová /Františkánov

Popis bloku:

- *blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Kláštorskej ulice s dvorovými krídlami a rôznorodými objektmi osadenými prevažne na uličnú čiaru Baštovej, Hviezdoslavovej a ulice Františkánov*
- *v bloku sú situované objekty NKP, objekty dotvárajúce prostredie a rušivé objekty*
- *stavby vymedzujú v bloku záhrady, voľné nezastavané nádvoria, dvory a ostatné plochy*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, remeselná výroba, obchod,
  - súčasná funkcia : obytno - obslužno - spoločenská
  - cieľová funkcia : obytno - obslužno - spoločenská
-
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Kláštorskej ulice
  - zachovať súčasnú objektovú skladbu objektov dotvárajúcich prostredie
  - je prípustné doplniť ukončujúce objekty osadené na uličnú čiaru Baštovej ulice
  - zachovať existujúce dvorové krídla
  - doplniť dvorové krídla objektov z Kláštorskej ulice situované podľa polohy prejazdu
  - novostavby jedno nadzemné podlažie + limitovane využité podkrovia
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°; prestrešenie novostavieb ukončujúcich objektov sedlovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35° s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou Baštovej ulice
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné hrebene hlavných objektov
  - exteriérový výraz novostavieb - vychádzať z architektonického výrazu NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
  - vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
  - plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
  - v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 10

Požiadavky pre stavebný blok zahrňajúci areál kláštora františkánov s kostolom po líniu mestského opevnenia

Popis bloku:

- *blok je tvorený objektmi NKP kostol a kláštor františkánov*
- *v bloku sú situované aj objekty na limitované dožitie*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvoria, ostatné plochy a plošno-priestorové prvky systému zelene*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : sakrálna, bývanie
  - súčasná funkcia : sakrálna, obslužná
  - cieľová funkcia : sakrálna, obslužná, bývanie
-
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP – kostol a kláštor
  - blok je stavebne uzavretý - nové pozemné stavby, prístavby a nadstavby sú neprípustné

- vymedzenie pozemkov múrom alebo oplatením
- plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
- v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
- zachovať a revitalizovať kláštornú záhradu
- pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 11

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Stöcklova/Veterná/Na hradbách

Popis bloku:

- *blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Stöcklovej ulice s niekoľkými dvorovými krídlami situovanými na parcele podľa polohy prejazdu a ostatnými solitérnymi objektmi osadenými voľne na parcele*
- *v bloku sú situované objekty NKP, objekty vytipované na vyhlásenie za NKP, objekty dotvárajúce prostredie a rušivé objekty*
- *stavby vymedzujú v bloku záhrady, voľné nezastavané nádvoria a ostatné plochy*
- *v bloku sú situované dva narušené urbanistické priestory*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, remeselná výroba, obchod
  - súčasná funkcia : obytno - obslužno - spoločenská
  - cieľová funkcia : obytno - obslužno - spoločenská
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Stöcklovej ulice s jestvujúcimi dvorovými krídlami
  - zachovať súčasnú objektovú skladbu objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie
  - doplniť dvorové krídla situované na parcele podľa polohy prejazdu
  - je prípustné výberovo (po individuálnom posúdení) doplniť ukončujúce objekty osadené na uličnú čiaru ulice Na hradbách
  - novostavby (z ulice Na hradbách a dvorové krídla) jedno nadzemné podlažie + limitovane využité podkrovie
  - jednopodlažné objekty dotvárajúce prostredie zo Stöcklovej ulice je prípustné výberovo (po individuálnom posúdení) nadstavat' o 1 podlažie
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°; prestrešenie novostavieb ukončujúcich objektov sedlovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35° s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou ulice Na hradbách
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné hrebene hlavných objektov
  - exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP, objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP a historických objektov dotvárajúcich prostredie s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
  - vymedzenie pozemkov múrom alebo oplatením

- plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
- v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 12

Požiadavky pre stavebný blok vymedzený ulicami Stöcklova/Na hradbách

Popis bloku:

- *blok je tvorený radovou uličnou zástavbou hlavných objektov do Stöcklovej ulice s niekoľkými dvorovými krídlami*
- *v bloku sú situované objekty NKP a objekty dotvárajúce prostredie*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvoria a ostatné plochy*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : bývanie, remeselná výroba, obchod
  - súčasná funkcia : obslužno - obytno - spoločenská
  - cieľová funkcia : obytno - obslužno - spoločenská
- zachovať a udržiavať objektovú skladbu NKP - existujúcu radovú uličnú zástavbu hlavných objektov do Stöcklovej ulice s jestvujúcim dvorovým krídlom
  - je prípustné doplniť dvorové krídla objektov zo Stöcklovej ulice situované na parcele podľa polohy prejazdu
  - novostavby jedno nadzemné podlažie + limitovane využité podkrovia (po individuálnom posúdení) – zohľadniť gradáciu k ulici Na hradbách
  - prestrešenie novostavieb dvorových krídiel sedlovými alebo pultovými strechami s optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 35°
  - uplatniť zostupnú hladinu hrebeňov striech na parcele od hlavného objektu po dvorové krídlo t.j. hrebene striech dvorových krídiel musia byť nižšie ako strešné hrebene hlavných objektov
  - exteriérový výraz novostavieb – vychádzať z architektonického výrazu NKP s možnosťou uplatnenia súdobých výrazových prostriedkov
  - vymedzenie pozemkov múrom alebo oplotením
  - plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
  - v zeleni uplatniť stromové dreviny len ako solitéry alebo malé solitérne skupiny
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.)

BL 13 - 18 (mestské opevnenie a jeho doplnkové územie)

Územie zahrňajúce bloky 13 - 18 vymedzené hradobným múrom a hranicou PR

Popis územia:

- *NKP mestské opevnenie zahrňa územie vymedzené vonkajším priekopovým múrom a hradobným múrom s jednotlivými fortifikačnými prvkami*
- *mestské opevnenie historicky územne vymedzuje stredoveké jadro mesta a patrí medzi najhodnotnejšie časti PR*

- *mestské opevnenie determinuje charakter PR Bardejov – jeden z najkomplexnejšie zachovaných fortifikačných systémov na území SR*
- *na ploche mestského opevnenia sú okrem NKP a objektov dotvárajúcich prostredie situované i rušivé objekty a objekty určené na limitované dožitie*
- *ostatná plocha mestského opevnenia a jeho doplnkového územia je zeleňou v plošno-priestorových štruktúrach*

Všeobecné požiadavky:

- zachovať súčasnú objektovú skladbu objektov NKP a objektov dotvárajúcich prostredie
- plochy nádvorí a ostatných plôch priľahlých k objektom zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene
- vymedzenie pozemkov oplotením
- prístavby, nadstavby, dostavby a nová výstavba v území je neprípustná
- objekty určené na limitované dožitie asanovať bez náhrady
- prezentovať fortifikačný systém ako celok so všetkými jeho prvkami na základe výsledkov archeologického výskumu
- prezentovať hradobnú priekopu plošnými a priestorovými štruktúrami zelene

BL 13

Požiadavky pre blok vymedzený ulicami Radničné námestie/Na hradbách/severovýchodný barbakan/severná hranica PR

Popis bloku:

- *v západnej časti bloku je situovaný solitérny objekt ev. kostola a dve blokové stavby, v severnej časti solitér evanjelického auditória; južnú a sčasti východnú hranicu bloku tvorí hradobný múr mestského opevnenia s baštami a barbakanom*
- *v bloku sú situované objekty NKP – stavby a mestské opevnenie nachádzajúce sa nad i pod jestvujúcim terénom, objekty dotvárajúce prostredie a objekty určené na limitované dožitie*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvoria, ostatné plochy a plošno-priestorové prvky systému zelene*
- *v bloku sú situované tri narušené urbanistické priestory*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : fortifikačná, spoločenská
  - súčasná funkcia : spoločensko - obslužná, relaxačná
  - cieľová funkcia : relaxačná, spoločenská
- obnoviť pôvodnú konfiguráciu terénu vo väzbe na jednotlivé prvky mestského opevnenia
  - rešpektovať nosné prvky systému zelene
  - prinavrátiť plošné a revitalizovať priestorové prvky zelene
  - je prípustné situovanie plôch pre statickú dopravu
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre BL 13-18 (hradobná priekopa a jej doplnkové územie)

BL 14

Požiadavky pre blok vymedzený ulicami Radničné námestie/severozápadná hranica PR/Hviezdoslavova/ M.V.Miškovského/hradobný múr mestského opevnenia

Popis bloku:

- *v bloku sú situované NKP – mestské opevnenie, solitér v juhovýchodnej polohe bloku, pomník a pamiatka histórie*
- *okrem NKP sú v bloku situované objekty určené na limitované dožitie a rušivé objekty*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvorcia, ostatné plochy a plošno-priestorové prvky systému zelene*
- *v bloku sú situované dva narušené urbanistické priestory*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : fortifikačná, spoločenská, obytná
  - súčasná funkcia : spoločensko - obslužná, relaxačná
  - cieľová funkcia : relaxačná, spoločensko - obslužná
-
- v maximálnej možnej miere obnoviť pôvodnú konfiguráciu terénu vo väzbe na jednotlivé prvky mestského opevnenia
  - adaptovať parkovú dispozíciu v rámci celého bloku
  - kooptovať archeologickým výskumom zachytený priebeh mlynského náhonu do parkovej dispozície
  - v parkovej dispozícii je prípustné osadiť mobilné konštrukcie
  - narušené urbanistické priestory prepojiť s parkovou dispozíciou
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre BL 13-18 (hradobná priekopa a jej doplnkové územie)

BL 15

Požiadavky pre blok vymedzený ulicami hradobný múr na hranici Baštovej ulice/ Hviezdoslavova/západná hranica PR/Františkánov

Popis bloku:

- *v bloku sú situované dve solitérne školské stavby, v západnej časti je blok vymedzený dvojradovou alejou a východnú hranicu bloku tvorí fortifikačný systém*
- *v bloku sú situované objekty NKP – stavby i časti mestského opevnenia nachádzajúce sa nad i pod jestvujúcim terénom a rušivá prístavba k objektu*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvorcia, ostatné plochy a plošno-priestorové prvky systému zelene*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : fortifikačná, vzdelávacia
  - súčasná funkcia : spoločensko - obslužná
  - cieľová funkcia : spoločensko - obslužná
-
- v primeranej miere obnoviť pôvodnú konfiguráciu terénu vo väzbe na jednotlivé prvky mestského opevnenia

- adaptovať plochy zelene vo vzťahu k funkčnému využitiu nezmenenému od doby založenia
- v bloku je prípustné situovať plošné športoviská v limitovanom rozsahu
- obnoviť a udržiavať stromovú aleju
- pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre BL 13-18 (hradobná priekopa a jej doplnkové územie)

BL 16

Požiadavky pre blok vymedzený ulicami Rhodyho/ hradobný múr Františkánov/juhozápadná hranica PR

Popis bloku:

- súčasťou bloku sú fortifikačný systém, solitérne stavby a park
- v bloku sú situované objekty NKP – stavby i časti mestského opevnenia nachádzajúce sa nad i pod jestvujúcim terénom, objekty dotvárajúce prostredie a objekty na limitované dožitie
- stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvorcia, ostatné plochy a plošno-priestorové prvky systému zelene
- v bloku je situovaný jeden narušený urbanistický priestor

Funkčné využitie:

- historická funkcia : fortifikačná, spoločensko-obslužná, relaxačná
  - súčasná funkcia : spoločensko-obslužná, relaxačná, obytná
  - cieľová funkcia : spoločensko-obslužná, relaxačná
- rešpektovať a zachovať historickú konfiguráciu terénu vo väzbe na jednotlivé prvky mestského opevnenia s výnimkou plochy františkánskeho parku
  - zachovať, obnoviť a revitalizovať plošno-priestorové prvky systému zelene – františkánsky park a plochy areálov
  - plochu súčasnej komunikácie v polohe južného barbakanu zakomponovať do celkovej obnovy mestského opevnenia
  - v hradobnej priekope je prípustné osadiť mobilné konštrukcie (bez pevného spojenia so zemou)
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre BL 13-18 (hradobná priekopa a jej doplnkové územie)

BL 17

Požiadavky pre blok vymedzený ulicami Rhodyho/mestské opevnenie na hranici ulice Na hradbách/Veterná/ juhovýchodná hranica PR

Popis bloku:

- v bloku sú situované objekty NKP – časti mestského opevnenia nachádzajúce sa nad i pod jestvujúcim terénom a objekt na limitované dožitie
- stavby vymedzujú v bloku plošno-priestorové prvky systému zelene

Funkčné využitie:

- historická funkcia : fortifikačná, obytná
  - súčasná funkcia : relaxačná
  - cieľová funkcia : relaxačná, spoločensko - obslužná
-
- v plnom rozsahu obnoviť historickú konfiguráciu terénu vo väzbe na jednotlivé prvky mestského opevnenia
  - v medziparkanovom priestore a v hradobnej priekope uplatniť výlučne plošné prvky systému zelene
  - plochu súčasnej komunikácie v polohe južného barbakanu zakomponovať do celkovej obnovy mestského opevnenia
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre BL 13-18 (hradobná priekopa a jej doplnkové územie)

BL 18

Požiadavky pre blok vymedzený ulicami mestské opevnenie na hranici ulice Na hradbách /severovýchodný barbakan/východná hranica PR/Veterná

Popis bloku:

- *v bloku sú situované objekty NKP – časti mestského opevnenia nachádzajúce sa nad i pod jestvujúcim terénom a objekt dotvárajúci prostredie*
- *stavby vymedzujú v bloku voľné nezastavané nádvorcia, ostatné plochy a plošno-priestorové prvky systému zelene*
- *v bloku je situovaný jeden narušený urbanistický priestor*

Funkčné využitie:

- historická funkcia : fortifikačná, spoločenská
  - súčasná funkcia : relaxačná
  - cieľová funkcia : relaxačná, obslužná
-
- v plnom rozsahu obnoviť historickú konfiguráciu terénu vo väzbe na jednotlivé prvky mestského opevnenia
  - v medziparkanovom priestore a v hradobnej priekope uplatniť výlučne plošné prvky systému zelene
  - pre blok platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre BL 13-18 (hradobná priekopa a jej doplnkové územie)

B.2. Požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev

Všeobecné požiadavky:

1. Komunikačná sieť ulíc a verejných priestranstiev je daná a vývojom stabilizovaná. V polohe južného barbakanu prinavrátiť pôvodný priebeh hradobnej priekopy vo väzbe na dispozíciu barbakanu.
2. Radničné námestie je dominantnou plochou celej komunikačnej siete pamiatkového územia.
3. Prezentovať priebeh zaniknutých častí mestského opevnenia na komunikáciách vo všetkých jeho polohách.
4. Severojužné línie ulíc sú v kompozícii nadradené priečnym uliciam (východ-západ).
5. Zachovať a regenerovať vyvinutý pozdĺžny a priečny profil jednotlivých ulíc.
6. Zachovať a udržiavať vyvinuté výškové členenie a modeláciu terénu na všetkých uliciach.
7. Úpravu komunikácií riešiť vo väzbe na šírkové pomery ulíc:
  - oddeliť líniu pešieho chodníka pozdĺž domoradí od stredovej vozovky vhodným architektonickým prvkom (obrubník, líniový pás zelene, aleja a pod.)
  - v prihradbových uliciach nepriznávať pozdĺžnu líniu chodníka
8. Rešpektovať nivelety existujúcich vstupov do objektov, výškové rozdiely prednostne riešiť v rámci dispozície objektu.
9. Umiestnenie sezónnych sedení v uličných interiéroch je viazané na letnú sezónu.

Požiadavky pre zachovanie, obnovu a úpravu jednotlivých ulíc a verejných priestranstiev:

Radničné námestie:

Priestor námestia vymedzený východným, južným a západným domoradím, parkom za bazilikou, hradobným múrom, humanistickým gymnáziom, líniou predpolia hotela Republika a hranicou PR

- zachovať existujúce dispozičné členenie námestia - pešie chodníky pozdĺž domoradí na východnej, južnej a západnej strane oddelené na východnej a západnej strane od vozovky stromovou alejou v líniovom páse zelene
- neobnovovať zaniknuté stavby na ploche Radničného námestia
- zachovať a udržiavať kompozíciu solitérnej stromovej skupiny v južnej časti námestia
- vozovku po obvode centrálnej plochy námestia akceptovať pre regulované využívanie motorovými vozidlami
- pôdorysné členenie celej plochy námestia považovať za ukončené
- osvetlenie akceptovať v súdobom stvárnení v pozdĺžnych líniiach domoradia
- vybavenie prvkami drobnej architektúry, umeleckými dielami a ostatným artefaktmi uplatňovať v primeranom rozsahu a originálnom výraze

- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Stöcklova ulica

Uličný priestor vymedzený domoradím a oplotením s bránami po oboch stranách ulice s južným vyústením na Veternú ulicu a severným a východným vyústením na ulicu Na hradbách

- priznať uličný princíp v celom rozsahu ulice (chodníky pozdĺž domoradií, vozovka, prípadne líniový pás zelene)
- obnoviť peší chodník po oboch stranách ulice v rozšírených polohách oddelený od vozovky líniovými pásmi zelene resp. stromovou alejou v terénnych výsadbových misách
- plochy zelene v uličnom interiéri pred fasádami objektov zasunutých za uličnú čiaru obnoviť, zachovať a regenerovať
- vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
- osvetlenie situovať v pozdĺžnych línii ulice na predele chodníkov a vozovky
- minimalizovať vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Kláštorská ulica

Uličný priestor vymedzený domoradím po oboch stranách ulice s vyústením na Hviezdoslavovu ulicu v severnej časti a ulicu Františkánov v južnej časti

- priznať uličný princíp v celom rozsahu ulice (chodníky pozdĺž domoradií, vozovka, prípadne líniový pás zelene)
- zachovať peší chodník po oboch stranách ulice, po západnej strane severnej časti ulice oddelený od vozovky stromovou alejou v líniových pásoch zelene
- vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
- osvetlenie udržiavať v pozdĺžnej línii západnej časti ulice na ploche chodníka oddeľujúceho parkovanie
- minimalizovať vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

ulica M. V. Miškovského

Uličný priestor vymedzený objektmi, nádvoriami a ostatnými plochami, parkom a hradobným múrom s južnými vyústeniami na Hviezdoslavovu ulicu

- vo východnej časti ulice (s priamym severojužným priebehom):
  - zachovať peší chodník po oboch stranách ulice, po západnej strane oddelený od vozovky stromovou alejou v líniových pásoch zelene
  - vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
  - osvetlenie udržiavať v pozdĺžnej línii západnej časti ulice na ploche chodníka oddeľujúcej parkovacie plochy
- v prihradbovej časti ulice:
  - obnoviť spevnenie bez chodníkov jednoliate od hradbového múru ku hranici

objektov

- osvetlenie udržiavať v pozdĺžnej línii západnej a severnej časti ulice
- minimalizovať vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Rhodyho ulica

Uličný priestor vymedzený v severnej časti ulice domoradím po oboch stranách, v južnej časti je súčasťou južného barbakanu so severným vyústením na Radničné námestie a v južnej časti na ulicu Kpt. Nálepku

- v časti ulice s domoradím zachovať peší chodník po oboch stranách ulice s parkovacím stáním vo východnej línii chodníka
- vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
- osvetlenie udržiavať v pozdĺžnej línii východnej časti ulice na predele chodníka a vozovky
- prezentovať južný barbakan ako celok
- minimalizovať vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Hviezdoslavova ulica

Uličný priestor vymedzený domoradím po oboch stranách ulice (v časti hradobnej priekopy i zeleňou) s východným vyústením na Radničné námestie a západným na Jiráskoviu ulicu

- v časti ulice mimo hradobnej priekopy:
  - zachovať peší chodník po oboch stranách ulice
  - osvetlenie udržiavať v pozdĺžnej línii južnej časti ulice na predele chodníka a vozovky
- v časti ulice v hradobnej priekope:
  - zachovať peší chodník po oboch stranách ulice s parkovacím stáním v severnej línii chodníka
  - vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
  - osvetlenie doplniť v celom rozsahu južnej línie ulice
- minimalizovať vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

ulica Františkánov

Uličný priestor vymedzený vo východnej časti domoradím a areálom kláštora Františkánov, v západnej časti (úsek hradobnej priekopy a jej doplnkového územia) plochami zelene a solitérnym objektom. Ulica vo východnej časti ústi do Radničného námestia a v západnej časti do Jiráskovej ulice.

- zachovať peší chodník po oboch stranách ulice
- vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
- osvetlenie udržiavať v pozdĺžnej línii severnej časti ulice v dotyku (kontakte) s

domoradím

- minimalizovať vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Veterná ulica

Uličný priestor vymedzený domoradím, oplotením, spevnenou plochou a plochou zelene so západným vyústením do Radničného námestia a východným do ulice Krátky rad.

- v časti ulice mimo hradobnej priekopy zachovať peší chodník po oboch stranách ulice
- v časti ulice v hradobnej priekope riešiť chodník na severnej strane ulice
- vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
- osvetlenie udržiavať v pozdĺžnej línii severnej časti ulice na predele chodníka a vozovky
- minimalizovať vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Poštová ulica

Uličný priestor vymedzený domoradím po oboch stranách ulice so západným vyústením do Radničného námestia a východným do Stöcklovej ulice

- zachovať pešie chodníky pozdĺž domoradia po oboch stranách ulice
- vozovku zachovať v priebežnej stredovej línii
- osvetlenie zachovať v pozdĺžnej línii severnej časti ulice na predele chodníka a vozovky
- vybavenie prvkami drobnej architektúry a ostatnými doplnkami uplatniť v primeranom rozsahu
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

ulica Na hradbách

Uličný priestor vymedzený mestským opevnením, domoradím, oplotením, spevnenou plochou a plochami zelene so severozápadným vyústením do Radničného námestia a juhovýchodným do Rhodyho ulice

- udržiavať a obnoviť jednoliate spevnenie bez chodníkov od hradbového múru ku hranici objektov, resp. po uličnú čiaru
- priebeh línie mestského opevnenia má dominantné postavenie pred úpravou ulice
- osvetlenie udržiavať a doplniť v pozdĺžnej línii hradobného múra
- neuplatňovať prvky drobnej architektúry a ostatné doplnky na ploche ulice
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Baštová ulica

Uličný priestor vymedzený na západe mestským opevnením, na východnej strane domoradím, oplotením a plochami zelene, so severným vyústením do Hviezdoslavovej ulice a južným do ulice Františkánov

- obnoviť jednoliate spevnenie bez chodníkov od hradbového múru ku hranici objektov, resp. po uličnú čiaru
- priebeh línie mestského opevnenia má dominantné postavenie pred úpravou ulice
- osvetlenie je už zrealizované; výhľadovo zjednotiť osvetlenie Baštovej ulice s ostatnými prihradbovými ulicami
- neuplatňovať prvky drobnej architektúry a ostatné doplnky na ploche ulice
- pre uličný priestor platia Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie PR Bardejov (Časť III., kap. A.) a Všeobecné požiadavky pre využitie komunikácií a verejných priestranstiev (Časť III., kap. B.2.)

Šiancová ulica

Časti uličného priestoru vymedzené doplnkovým územím k mestskému opevneniu, mestským opevnením a hranicou PR.

- udržiavať klasický uličný interiér s chodníkmi a stredovou líniou vozovky
- časti Šiancovej ulice sú súčasťou PR len v dôsledku jej jestvujúceho parcelačného vymedzenia

C. Všeobecné záverečné ustanovenia

C.1. Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii pamiatkového územia

1. Za účelom zachovania, regenerácie a prezentácie pamiatkového fondu na území PR Bardejov je nevyhnutná úzka súčinnosť a komplexná spolupráca orgánov štátnej správy, obecnej samosprávy a verejnej správy. Prioritný záujem na zachovaní pamiatkového fondu a regenerácii PR Bardejov je kladený na Mestský úrad v Bardejove v spolupráci s príslušnými odbormi Prešovského samosprávneho kraja, Regionálnej a rozvojovej agentúry, odbornými inštitúciami (Šarišské múzeum v Bardejove, Archeologický ústav SAV) a občianskymi združeniami.
2. Najdôležitejšia a najzodpovednejšia úloha pri zachovaní a regenerácii pamiatkového fondu PR Bardejov je v rukách vlastníkov národných kultúrnych pamiatok a nehnuteľností v pamiatkovom území - právnických a fyzických osôb, ktorých spolupráca s príslušnými štátnymi orgánmi, organizáciami a samosprávou je základným predpokladom zachovania a regeneráciu pamiatkového fondu na území PR Bardejov.
3. Úlohy Pamiatkového úradu SR a Krajského pamiatkového úradu Prešov pri zabezpečení úlohy ochrany a regenerácii PR Bardejov určuje zákon NR SR č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Podľa § 10, ods. 2., bod a) Pamiatkový úrad riadi a kontroluje výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu uskutočňovaný Krajskými pamiatkovými úradmi. Krajský

pamiatkový úrad je podľa § 11, ods. 1. v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu. Krajský pamiatkový úrad ďalej podľa § 11 ods. 2.

- a) sleduje stav a využívanie pamiatkového fondu a vykonáva štátny dohľad nad zabezpečením ochrany pamiatkového fondu,
  - b) vypracúva podklady súvisiace s prípravou územnoplánovacej dokumentácie pre príslušné orgány štátnej správy a spolupracuje s nimi pri príprave projektovej a reštaurátorskej dokumentácie na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území,
  - c) poskytuje krajským úradom a okresným úradom na ich požiadanie, ako aj samosprávnym krajom a obciam výpisy z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ďalej len "ústredný zoznam") podľa ich územných obvodov,
  - d) usmerňuje činnosti právnických osôb a fyzických osôb pri záchrane, obnove a využívaní pamiatkového fondu a poskytuje im odbornú a metodickú pomoc,
  - e) v nevyhnutných prípadoch zabezpečuje dočasnú odbornú úschovu hnutel'nych kultúrnych pamiatok,
  - f) poskytuje obci metodickú a odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností obce,
  - g) sleduje dodržiavanie tohto zákona a prijíma opatrenia na odstránenie nedostatkov pri ochrane pamiatkového fondu,
  - h) ukladá pokuty podľa § 42 a 43.
4. Úlohy a spoluprácu samosprávneho kraja a obce so štátnymi orgánmi pri zabezpečení podmienok na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu určuje zákon NR SR č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Podľa § 13 samosprávny kraj vo svojom územnom obvode utvára podmienky na ochranu pamiatkového fondu, vyjadruje sa k návrhom na vyhlásenie a zrušenie pamiatkových území a spolupracuje s orgánmi štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu pri záchrane, obnove a využívaní kultúrnych pamiatok a pamiatkových území. Podľa § 14, ods. 1. obec utvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na území obce. A podľa § 14, ods. 2. obec
- a) dbá, aby vlastníci kultúrnych pamiatok konali v súlade s týmto zákonom,
  - b) koordinuje budovanie technickej infraštruktúry sídiel s pamiatkovým územím,
  - c) spolupôsobí pri zabezpečovaní úprav uličného interiéru a uličného parteru, drobnej architektúry, historickej zelene, verejného osvetlenia a reklamných zariadení tak, aby boli v súlade so zámermi na zachovanie a uplatnenie hodnôt pamiatkového územia,
  - d) podporuje iniciatívy občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu,
  - e) na základe výpisov z ústredného zoznamu vedie evidenciu pamiatkového fondu na území obce

Podľa § 14, ods. 3. obec môže utvárať zdroje na príspevky vlastníkom na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok nachádzajúcich sa na území obce. Podľa § 14, ods. 4.

Obec môže rozhodnúť o vytvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce môžu byť zaradené okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Zoznam evidovaných pamätihodností obce predloží obec na odborné a dokumentačné účely krajskému pamiatkovému úradu; ak ide o nehnuteľné veci, predloží zoznam aj stavebnému úradu.

C.2. Aktualizácia zásad

1. Ak na základe aplikácie zákona NR SR č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov dôjde k nejasnosti v metodickom postupe ochrany pamiatkového fondu PR Bardejov z dôvodu, že tieto zásady explicitne neurčujú konkrétny metodický postup, alebo nastane kontradiktórna interpretácia metodického postupu, v takých prípadoch o metodickom postupe rozhodne Krajský pamiatkový úrad Prešov formou individuálneho správneho aktu.
2. Na základe rozšírenia vedeckého poznania disciplín týkajúcich sa ochrany pamiatkového fondu a na základe zmien pamiatkového fondu na území PR Bardejov je nevyhnutné tieto zásady aktualizovať s optimálnou periodicitou a v potrebnom rozsahu.

Časť IV.

Požiadavky na zachovanie, ochranu, rehabilitáciu, regeneráciu, obnovu a prezentáciu jednotlivých typov štruktúr a prvkov Pamiatkovej rezervácie Bardejov

Územie Pamiatkovej rezervácie Bardejov je v grafickej časti Zásad rozdelené na:

- národné kultúrne pamiatky – stavby, pamätníky, sochy, plocha mestského opevnenia
- objekty vytipované na vyhlásenie za NKP
- objekty dotvárajúce prostredie
- rušivé objekty
- objekty určené na limitové dožitie
- narušené urbanistické priestory
- záhrady, nádvorja a ostatné plochy
- nosné prvky systému zelene (jestvujúce a cieľové)
- plochy s možnosťou zastavania
- komunikácie a verejné priestranstvá

A. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu NKP

1. Každá NKP v pamiatkovom území predstavuje významný doklad, ktorý dokumentuje kultúrny, historický a stavebný vývoj objektu v závislosti od času, miesta, využitia, okolností vzniku spolu s pozitívnymi, ale aj negatívnymi vplyvmi na NKP realizovanými od jej vzniku až po súčasnosť.
2. Stavebný vývoj NKP je považovaný za ukončený s výnimkou stavebných zásahov a prác, ktoré súvisia so základnou ochranou, obnovou, reštaurovaním pamiatok a z hľadiska ochrany pamiatkového fondu a v zmysle znenia týchto zásad prípustných stavebných činností. Výnimku tvoria asanácie nevhodných stavebných úprav, dostavieb a nadstavieb, ktoré nekorešpondujú s historickým vývojom objektu a negatívne ovplyvňujú pamiatkové hodnoty pamiatok, pamiatkového územia alebo krajiny.
3. NKP využívať v súlade s ich pôvodnou historickou funkciou alebo takou novou funkciou, ktorá rešpektuje pamiatkové hodnoty konkrétnej pamiatky - danosti, výraz, autenticitu, dispozíciu a iné dôležité charakteristiky. Je žiadúce preferovať také funkčné využitie NKP, ktoré vyžaduje najšetrnejšie a minimálne stavebné zásahy alebo zmeny vo výrazovej, hmotovej, materiálnej a ideovej podstate NKP.
4. Všetky pozitívne zmeny NKP realizované v časovom kontinuu od vzniku až po súčasnosť sú predmetom pamiatkovej ochrany. Okrem iných pozitívnych zmien je ako pozitívna zmena v ochrane pamiatkového fondu chápané čiastočné prirodzené starnutie, degradácia alebo opotrebovanie materiálov – patina, ktorá tvorí prirodzenú súčasť NKP, ak rozsah, miera a stupeň starnutia, degradácie alebo opotrebovania materiálov nepresiahne objektívnu úroveň, nad ktorú nie je jej zachovanie žiadúce.
5. Zachovať hmotnú a ideovú autenticitu NKP. Zachovať hmotnú podstatu NKP s rešpektovaním jej vierohodnej podoby, stavebného vývoja a pozitívnych stavebných premien – nutné je zachovanie všetkých autentických hmotných častí, súčastí, prvkov, znakov a vlastností NKP.

6. Architektonické, umelecko – remeselné a remeselné artefakty a prvky, stavebné techniky, technológie, pôvodné materiály, zariadenia, povrchové úpravy a iné prvky charakteristické pre NKP je potrebné chrániť a zachovať.
7. Zo zásady zachovania autenticity vyplýva neprípustnosť neopodstatneného nahradzovania časových, slohových, architektonických, umeleckých, remeselné – umeleckých častí, prvkov, detailov a znakov NKP časťami, prvkami, detailmi a znakmi, ktoré falzifikujú autentický stavebný vývoj a slohové zaradenie pamiatky.
8. Uprednostňovať obnovu a opravu všetkých historických prvkov a súčastí NKP pred ich nahradením alebo vymenením za kópie okrem prípadov, keď rozsah a stupeň poškodenia originálu je objektívne a preukázateľne nezvratný.
9. Ak nie je možné zachovať autentickú hmotu alebo materiál historických prvkov, je nevyhnutné dodržiavať zásadu kontinuity. Pri výbere materiálu, technologického a remeselného postupu v najvyššej možnej miere dbať na zachovanie nadväznosti na pôvodný materiál, technologický a remeselný postup.
10. Pri realizácii obnovy, konzervácie, údržby, opravy, rekonštrukcie, dostavby, prístavby alebo inej činnosti, pri ktorej sa vstupuje do historických prvkov a materiálov pamiatky, je nevyhnutné používať také stavebné, konštrukčné, technologické, chemické, fyzikálne, mechanické a iné postupy, procesy a materiály, ktoré nepoškodzujú historicky zachovanú hmotnú podstatu pamiatky a ktoré je možné v budúcnosti odstrániť čiastočne alebo v celom rozsahu bez úbytku pamiatkovej hodnoty a hmotnej zložky NKP.
11. Zachovať všetky historické architektonické, umelecké alebo remeselné súčastí, prvky a detaily exteriéru a interiéru NKP – výzdoba, komínové hlavice, okenné a dverné výplne, historické dlážky, stropy, klenby, krovu, rôzne technické riešenia a pod.
12. Rešpektovať historický nosný a konštrukčný systém pamiatky a pri jeho sanácii použiť taký spôsob, ktorý najviac materiálovo, konštrukčne a technologicky zodpovedá historickému nosnému a konštrukčnému systému NKP a ktorý zároveň minimalizuje možné negatívne vplyvy na historické súčasti NKP.
13. Rešpektovať základné komunikačné a dispozičné riešenia NKP. Nové funkčné využitie prispôbovať historickej dispozícii NKP.
14. Pri komplexných obnovách NKP je žiadúce realizovať príslušný pamiatkový výskum. Príslušný pamiatkový výskum môže byť nariadený aj pri čiastkových obnovách (napr. obnova fasády, obnova jednotlivých priestorov predmetnej pamiatky, reštaurovanie nástennej maľby, obnova krovu a iných hodnotných častí a prvkov a pod.).
15. Pri obnove NKP klásť dôraz na kvalitu projektovania a následnej realizácie jednotlivých stavebných alebo iných detailov, ktorých nezvládnutie môže veľmi negatívne ovplyvniť celkový výraz alebo inú podstatnú vlastnosť NKP alebo jej prezentácie.

A.1. Materiálová, konštrukčná, technická, umelecko-remeselná a výtvarná skladba NKP

1. Historické materiály, stavebné konštrukcie a umelecko-remeselné prvky NKP v pamiatkovom území sú nositeľmi pamiatkových hodnôt ako samostatné stavebné materiály, konštrukcie a umelecko-remeselné prvky, ako aj vo vzájomnom funkčnom, historickom a estetickom celku.

2. Stavebné konštrukcie a umelecko-remeselné prvky NKP tvoria: murivá a zvislé nosné konštrukcie, stropy a horizontálne nosné konštrukcie, krovy, suterény, strechy, štíty, vikiere, balkóny, pavlače, loggie, schodiská, zábradlia, mreže a ostatné kovové prvky, okenné a dverné otvory a ich historické výplne, podlahy, exteriérové a interiérové omietkové a farebné vrstvy, výtvarné diela a iné dôležité časti a prvky.
3. Technické zariadenie NKP tvorí: vykurovací systém, vetrací systém, vzduchotechnika, rozvody elektrickej energie a vody, odpady a iné technické zariadenia.

A.1.1 Murivá a zvislé nosné konštrukcie

1. Základnou požiadavkou ochrany a obnovy historických murív a zvislých nosných konštrukcií je zachovanie ich hmotnej, konštrukčnej a materiálovej podstaty. Minimalizovať perforovanie historických murív, zväčšovanie, resp. zamurovanie dverných alebo okenných otvorov.
2. V prípade nutnosti potreby sanácie staticky narušených NKP je nutné v prípravnej fáze zabezpečiť komplexnú analýzu príčin statického narušenia a popis súčasného stavu jednotlivých konštrukcií z hľadiska ich mechanickej pevnosti a stability. Pri príprave a realizácii sanácie statického zabezpečenia použiť taký druh technologických a materiálových postupov a technických riešení, ktorým sa zabezpečí mechanická pevnosť a stabilita objektu s minimalizovaním negatívnych vplyvov na NKP.
3. Zo zásady zachovania kontinuity vyplýva prioritne použitie tradičných stavebných techník, stavebných materiálov, technologických a remeselných postupov, ktoré zodpovedajú konkrétnej NKP.
4. Pri obnove a údržbe historických konštrukcií trasovanie inžinierskych sietí a rozvodov alebo iných technických zariadení navrhnuť a viesť tak, aby sa minimalizovali zásahy do historickej hmoty.
5. Zachovať hmotnú podstatu nálezových situácií po odkrytí omietkových vrstiev – otvory, ostenia, konštrukčné prvky, odľahčovacie oblúky, portály a iné prvky a to aj v prípade, ak nebudú prezentované.

A.1.2. Horizontálne nosné konštrukcie – stropy a klenby

1. Základnou požiadavkou ochrany a obnovy historických stropov a horizontálnych nosných konštrukcií je zachovanie ich hmotnej, konštrukčnej a materiálovej podstaty v najväčšej možnej miere.
2. Pri obnovách stropov rešpektovať a regenerovať ich historickú funkciu, konštrukčný princíp, príslušnú typológiu stropu a ich materiálovú podstatu.
3. Pri obnovách stropov zachovať všetky tvaroslovné, dekoratívne a funkčné prvky stropných konštrukcií – profilácia, štuková výzdoba, dekoratívne prvky, výtvarná alebo farebná povrchová úprava, historické vetracie, svetlíkové alebo iné otvory. Pri obnove nezvratne poškodených alebo chýbajúcich častí stropov použiť príslušný identický materiál, konštrukciu a následne aj identické povrchové úpravy nových častí.
4. Redukovať alebo nerealizovať nadmerné zaťaženie stropných konštrukcií, ktoré by

mohlo mať za následok statické alebo stavebno-technické narušenie stropných konštrukcií alebo ich častí.

5. Zachovať historické svetlíkové telesá so všetkými ich súčasťami.
6. Minimalizovať realizovanie akýchkoľvek novodobých stropných podhľadových konštrukcií pod historickými stropmi v celej ploche stropu alebo jeho časti.
7. Pri výbere druhu, typu a veľkosti osvetľovacích telies zohľadňovať historickú konštrukciu, typológiu a funkciu stropných konštrukcií.
8. Klenby pamiatok, ako významná súčasť horizontálnych stavebných konštrukcií jednotlivých stavebno-historických období, sú významným architektonickým, konštrukčným, remeselným a technickým stavebným dokumentom, ktorý je potrebné zachovať.
9. Pri obnove klenieb je nutné zachovať všetky historické konštrukčné, technické, architektonické, štukové, dekoratívne a výtvarné časti a prvky.
10. Pri obnove klenbových systémov zabezpečiť statickú bezpečnosť a zachovaný stavebno-technický stav klenieb (hlavne pri stavebných prácach, keď sú klenby odhalené a vystavené poveternostným vplyvom, alebo zachované historické klenby suterénov asanovaných objektov pred negatívnymi vplyvmi ťažkých stavebných mechanizmov alebo iných negatívnych vplyvov).
11. Pri obnove staticky narušených klenieb použiť také statické zabezpečenie, ktorého aplikácia vyžaduje minimálne stavebné zásahy do klenieb a úbytky historických materiálov klenieb. Železobetónové škrupiny, torkretáže a cementové mazaniny na rube klenby sú nevhodné metódy statického zabezpečenia klenieb.
12. V klenbách je nežiaduce realizovať prierazy alebo otvory za účelom zmeny dispozície pamiatky, realizácie vertikálnych komunikácií – schodiská, výťahy a pod. Je neprípustné nadmerné zaťažovanie klenieb, ktoré môže ohroziť ich stavebno-technický stav.
13. Je nežiaduce realizovanie akýchkoľvek novodobých stropných podhľadových konštrukcií pod historickými klenbami v celej ploche klenieb alebo ich časti.
14. Z hľadiska prezentácie klenieb je nežiaduce viesť pod klenbami, alebo cez klenby (s výnimkou klenieb suterénov) rozvody a potrubia, klimatizačné zariadenia alebo iné technicko – prevádzkové zariadenia, ktoré by negatívne ovplyvňovali prezentáciu klenieb. Rovnako je nežiaduce dispozičné členenie historických zaklenutých priestorov sekundárnymi murovanými alebo inými priečkami.
15. Pri výbere druhu, typu a veľkosti osvetľovacích telies zohľadňovať historickú konštrukciu a typológiu klenieb.

A.1.3. Suterény

1. Historické suterény pamiatok predstavujú významný stavebno-architektonický prvok jednotlivých stavebno-historických období a sú významným stavebným, architektonickým, konštrukčným a remeselným dokladom, ktorý je potrebné zachovať, regenerovať a prezentovať.
2. Pri obnove suterénov alebo ich častí zachovať všetky historické stavebné konštrukcie a architektonické časti a prvky – materiálové zloženie murív a klenbového systému, tvar klenieb, murivá, klenbové oblúky, niky, historické vstupy a schodiská, vetracie

otvory a pod.

3. Zachovávať a regenerovať pôvodný historický pôdorys suterénov a minimalizovať členenie suterénov novými sekundárnymi priečkami.
4. Pri obnovách klenieb suterénov zachovať odtlačky maltového spojiva od podporného debnenia. Je neprípustné povrchovo upravovať klenby a murivá suterénov rôznymi omietkovými systémami, cementovo-betónovým vyplňovaním ložných škár klenieb a murív, rôznymi farebnými náterovými hmotami alebo takými nátermi alebo systémami, ktoré by mohli spôsobiť materiálovú degradáciu murív a klenieb a ktoré by zároveň mohli zásadným spôsobom meniť historické vizuálne vlastnosti povrchov murív a klenieb suterénov.
5. Zachovať historické studne a murované vylievacie kanáliky (chodby) situované v suterénoch pamiatok a na parcelách v bezprostrednej blízkosti NKP a zabezpečiť ich optimálnu prezentáciu.
6. Pri obnovách podláh suterénov minimalizovať použitie mokrých stavebných procesov. Je nežiaduce použitie plošných monolitických betónových vrstiev a mazanín, alebo takých skladieb podláh, ktoré môžu dlhodobo negatívne ovplyvniť optimálny hydrofyzikálny režim podzemnej vody pamiatky. V suterénoch pamiatok je žiadúce aplikovať plošne paropriepustné a dutinové konštrukcie podláh, ktoré budú v budúcnosti reverzibilne odstrániteľné bez úbytku pamiatkových hodnôt historických suterénov.
7. V suterénoch je neprípustné viesť rozvody, potrubia a iné technické zariadenia v historických vertikálnych a horizontálnych stavebných konštrukciách (murivá a klenbový systémy). Rozvody, potrubia a iné technické zariadenia je nutné umiestňovať po povrchu historických stavebných konštrukcií – je neprípustné zasekávať trasy do historických murív a klenieb. Potrubia, rozvody a iné technické zariadenia je možné a žiadúce viesť aj v pozíciách pod podlahami.
8. Obnovovať historicky zaniknuté vstupy do suterénov z verejného priestranstva Radničného námestia v jeho súčasnom stupni urbanistického vývoja je nežiaduce. Obnovovať historicky zaniknuté vstupy do suterénov z uličného interiéru ostatných ulíc PR je neprípustné.

A.1.4. Strechy

1. Zachovať a udržiavať v dobrom stave strechy objektov.
2. Na strechách chrániť alebo obnoviť v identickom materiáli a technológii pôvodné strešné krytiny.
3. Predmetom ochrany je aj tradičný tvar historických striech (popožiarových z obdobia rokov 1878–1950) vrátane ich všetkých charakteristických znakov a doplnkov (sklon, úroveň podstrešných ríms a hrebeňa, poloha hrebeňov a úžľabí, atiky, štíty, vetráky, okienka, komínové hlavice, štítové múry, historická strešná krytina a pod.)
4. Predmetom ochrany je aj základný princíp riešenia striech meštianskych domov na Radničnom námestí s hĺbkovou orientáciou a s valbovým, resp. štítovým ukončením vrátane použitia keramickej pálenej krytiny (typ bobrovka).
5. Vzájomné prepojenie striech s hĺbkovou orientáciou a vysúvanie utilitárnych hmôt zo striech (ukončenie výťahových šacht, schodísk...) je nevhodné.

6. Obnovu poškodených striech realizovať prednostne metódou údržby a opravy so zachovaním ich všetkých charakteristických znakov.
7. Strešné nadstavby (aj minimálne) sú v pamiatkovej rezervácii nežiaduce.
8. Vstavby do podkroví objektov v Pamiatkovej rezervácii Bardejov, ktoré vyžadujú neprimerané objemové, tvaroslovné a výškové zmeny riešenia zastrešenia objektov a majú neprimerané, alebo z hľadiska záujmov ochrany pamiatkového fondu neakceptovateľné požiadavky na presvetlenie a sprístupnenie, na konštrukčné riešenie, technickú infraštruktúru, na statickú dopravu, zásobovanie a pod. sú neprípustné.
9. Vstavby do podkroví riešiť v jednej úrovni, pri rozmernejších strechách s prípadnou otvorenou galériou.
10. Presvetlenie striech v prípade vstavby do podkrovia riešiť strešnými oknami v rovine strechy primeraného počtu, veľkosti a rozmiestnenia v jednej úrovni. Strešné okná nezdužovať do dvojíc či skupín.
11. Rozmiestnenie strešných okien nie je nutné zosúladiť s osovosťou a rytmom fasád.
12. Smerom do vnútrobloku, dvora, alebo iného neverejného a skrytého priestoru je v opodstatnenom prípade možná aj kombinácia strešných okien s prvkom vikiera v jednej úrovni primeranej veľkosti a tvaru. Neprimerane veľké vikiere, združené a pásové vikiere sú neprípustné.
13. Presvetľovanie podkroví vo valbách hĺbkovo orientovaných striech vylúčiť, alebo v odôvodnených prípadoch obmedziť na minimum.
14. Presvetľovanie podkroví loggiami, balkónmi, rozmernými svetlíkmi, terasami, strešnými dvorčekmi a inými novodobými prvkami je neprípustné.
15. Umiestňovanie slnečných kolektorov, klimatizačných jednotiek a iných rozmerných technických prvkov a zariadení na strechy je neprípustné.
16. V prípade obnovy striech podľa možnosti eliminovať nepriaznivé pôsobenie nevhodného tvarového riešenia striech, nevhodných vikierov a iných nevhodných a cudzorodých prvkov.
17. V prípade výmeny strešnej krytiny preferovať pôvodný typ krytiny, alebo keramickú pálenú kusovú krytinu, patinovaného alebo tehlovočerveného odtieňa.
18. Krytiny netradičnej farebnosti a štruktúry, novodobé krytiny zo štrukturovaných plechov, plechodosiek imitujúcich historickú krytinu, bituménové krytiny, plastové krytiny a iné nehistorické krytiny sú nevhodné.

A.1.4.1 Strešné štíty

1. Zachovať a udržiavať v dobrom stave štíty súvisiace so zachovanými historickými strechami.
2. Nové strešné štíty v prípade rekonštrukcie striech riešiť ako omietané, mierne prevýšené nad úroveň strešných rovín, v úrovni podstrešnej rímsy vysadené na konzoly.
3. Povrchovú úpravu štítov riešiť omietkou hrubej štruktúry, v neutrálnej farebnosti, jednoznačne odlíšenou od fasád objektu.
4. V plochách štítov vylúčiť otvory.

A.1.5. Krov

1. Zachovať a udržiavať v dobrom stave historické krovové konštrukcie.
2. Predmetom ochrany krovových konštrukcií je aj povrch drevených prvkov, tesárske spoje, tesárske značky a nápisy na prvkoch.
3. Obnovu poškodených častí historických krovov realizovať metódou lokálnej výmeny poškodených prvkov alebo iba ich častí.
4. Rozsah a spôsob opravy krovových konštrukcií realizovať na základe prípravnej dokumentácie po posúdení odborne spôsobilou osobou a po vyhodnotení biotických poškodení dreva.
5. Mechanické zásahy do povrchu dreva a chemické konzervovanie historických konštrukcií obmedziť na preukázateľne nevyhnutné minimum.
6. V prípade staticky nevyhovujúceho krovu tento posilniť drevenými alebo kovovými pridanými konštrukciami
7. V prípade zachovania historických krovov na kultúrnych pamiatkach obmedziť vstavby do podkroví.
8. Vstavby do podkroví objektov v Pamiatkovej rezervácii Bardejov, ktoré vyžadujú odstránenie technicky vyhovujúcich historických krovov a pod. sú neprípustné.
9. Vstavby do podkroví sakrálnych objektov, radnice, bášť mestského opevnenia, a humanistického gymnázia sú neprípustné a priori.
10. V prípade vstavby do podkrovia zabezpečiť revízny prístup k uzatvoreným častiam krovu.
11. V prípade prípustnosti vstavby do podkrovia a jeho využitia preferovať riešenie podkrovia v jednej úrovni ako veľkopriestor s prezentovaným a vnímateľným krovom vrátane krokiev.
12. V prípade rekonštrukcie technicky úplne nevyhovujúceho krovu tento riešiť ako kópiu pôvodného, resp. ako voľnú tvarovú a materiálovú repliku v drevenom materiáli tradičným tesárskym spôsobom.

A.1.6. Štítové a parcelačné múry

1. Štítové murivá NKP, parcelačné múry a parcelačné steny dvorových krídel zachovať v kompaktnom stave – v štítových murivách je nežiaduce vytváranie okenných alebo vstupných otvorov.
2. Pri obnove štítových murív NKP, parcelačných múrov a parcelačných stien dvorových krídiel zohľadňovať ich utilitárnu funkciu vo vzťahu k reprezentačnej funkcii hlavných fasád NKP – povrchovú úpravu štítových murív a parcelačných múrov dvorových krídel odlíšiť od povrchovej úpravy hlavných fasád farebným prípadne iným povrchovým odlíšením.

A.1.7. Balkóny, pavlače, loggie

1. Zachovať tvar, pôvodné tvaroslovné, konštrukčné a umelecko-remeselné prvky a materiálovú skladbu historických balkónov a pavlačí NKP.

2. Nové konštrukcie ako napr. pevné prestrešenia, zateplenia, slnolamy, podhl'ady, zasklievanie balkónov, pavlačí a loggií je neprípustné.
3. Je nevhodné vytvárať nové balkóny, pavlače a loggie na NKP bez relevantnej historickej opodstatnenosti.

A.1.8. Schodiská

1. Zachovať, regenerovať a obnovovať historické schodiskové konštrukcie ako súčasť exteriérov a interiérov objektov NKP vrátane ich konštrukčných, tvaroslovných a dekoratívnych súčastí (nosné vonkajšie a vretenové murivá, klenby nad ramenami a podestami, svetlíky, podesty a stupne alebo ich obklady, schodnice, zábradlia, madlá a pod.)
2. Zachovať pôvodnú komunikačnú funkciu schodiskového priestoru a súvisiace komunikačné prístupy, zachovať priestor schodiska (zrkadlá, podesta) v pôvodnom tvare, polohe a umiestnení.

A.1.9. Zábradlia, mreže a ostatné kovové prvky

1. Zachovať zábradlia, mreže a doplnkové alebo dekoratívne kovové prvky ako súčasť objektov NKP (schodiskové, pavlačové a balkónové zábradlia, okenné, dverné a nadsvetľikové mreže, plátové dvere a okenice, čučky, maskaróny, držiaky na kvetináče, vlajkoslávy, akroteriony, okopníky, škrabka na obuv, konzoly balkónov, pavlačí a svietidiel, markízy, kľučky, priezory s krytmi, kryty poštových schránok, klopadlá, hmatadlá, kovové súčasti striech, oplotenia a pod.).
2. Poškodené mreže a zábradlia a ostatné kovové prvky dopĺňať v identickom materiáli a rovnakou technológiou. Zachovať pôvodný tvar, profiláciu, členenie a farebnosť.
3. V prípade, že sa nezachovali pôvodné zábradlia, mreže a ostatné kovové prvky, nové prvky vyhotovovať na základe poznania historického kontextu a slohových analógií.

A.1.10. Výplne okenných a dverných (vstupných) otvorov

1. Zachovať, regenerovať a obnovovať historické výplne okenných a dverných otvorov ako cennú súčasť exteriéru a interiéru objektov NKP.
2. Zachovať autentickú hmotu týchto stavebných prvkov a všetkých ich častí (vrátane obloženia, kovania, kľučiek, staršieho skla, spojovacích a stužujúcich prvkov, náterov a iných povrchových úprav).
3. Uprednostniť opravu a repasáciu historických výplní okenných a dverných otvorov pred realizáciou kópií alebo novotvarov.
4. V prípade, že rozsah a stupeň poškodenia originálu je nezvratný, je prípustné nahradiť originál tvarovou, konštrukčnou a materiálovou kópiou.
5. Pre stavby so zachovanou klasicistickou úpravou sú v líci osadené von otváracie okná podstatnou súčasťou výtvarného riešenia. Je nutné zachovať tento typ okenných otvorov a v odôvodnených prípadoch je pre objekty s klasicistickou úpravou fasád dôležitá reštitúcia zaniknutého stavu.
6. Chýbajúce výplne historických okenných a dverných otvorov vyrobiť podľa podobných hodnotných starších prvkov zachovaných na objekte a dbať o vytvorenie

identickej kópie. Ak sa na budove nezachovali takéto konštrukcie, je nutné vychádzať z historických a regionálnych analógií.

A.1.11. Povrchové úpravy stavieb - omietky, podlahy

Omietky

1. Historické omietky (bez ohľadu na vek, umeleckú hodnotu, zdobnosť, kvalitu výtvarného poňatia, stupňa poškodenia) tvoria súčasť NKP, jej materiálnej, dokumentárnej a výtvarnej podstaty, čím sú predmetom pamiatkovej ochrany.
2. Pri obnove omietok dodržať podmienky technologického a remeselného spracovania materiálu. Rešpektovať výskumom, resp. z analógií doloženú skladbu materiálu, druh a podiel jednotlivých zložiek (použitých tradičných pojív a zodpovedajúcich plnív a prímiesí v štruktúre, zrnitosti a farebnosti).
3. Pri obnovách šetrne odstraňovať následky neodborných úprav, ktoré znehodnotili historickú architektúru (najmä: nepriedušné nátery, betónové vysprávky, nástreky a pod.).
4. Farebnosť omietok sa určuje na základe vyhodnotenia sondáže takto zameraného pamiatkového výskumu. V prípade, že nie je možné zistiť autentickú farebnosť, bude určujúca typická farebná úprava pre daný slohový výraz. Je neprípustná realizácia výrazne expresívnych odtieňov farieb alebo vzájomne disharmonických farebných kombinácií.
5. Chýbajúce časti sochárskej, štukovej výzdoby, resp. architektonické a dekoratívne prvky realizovať v pôvodnom tvare, členení a materiáli – analogicky podľa zachovaných častí.

Podlahy

1. Predmetom pamiatkovej ochrany sú všetky historické podlahy pamiatok (ich materiálová a konštrukčná skladba). Zachovať všetky typy a druhy historických podláh – drevené, keramické, keramitové, liate terazzo, kamenné alebo betónové podlahy alebo iné povrchové úpravy charakteristické pre dané obdobie a funkciu interiérového alebo exteriérového priestoru.
2. Pri obnove a regenerácii nezachovaných interiérových a exteriérových dlažieb pamiatok je potrebné postupovať pri výbere druhu podlahy – materiál, konštrukcia, typ, farebnosť, povrchová úprava, veľkosť prvkov podláh alebo dlažobného materiálu, spôsob a raster uloženia a prípadné záverečné povrchové úpravy podláh (ochranné alebo farebné nátery) na základe pamiatkového výskumu alebo jednotlivých analógií.
3. Pri obnove a rekonštrukcii vydláždených plôch exteriérov dvorových častí meštianskych domov - prejazdov, chodníkov, dláždených plôch je potrebné v maximálnej možnej miere zachovať, využiť a regenerovať historický dlažobný materiál, rovnako historickú niveletu dlažieb a terénny profil dláždených plôch a historický plošný rozsah dláždených plôch exteriérov.
4. Fragmenty zachovaných historických interiérových alebo exteriérových podláh alebo dlažieb je žiaduce vhodným spôsobom a v primeranom rozsahu zakomponovať do nových podláh alebo dlažieb za účelom prezentácie podlahového a dlažobného materiálu. Nový dlažobný alebo podlahový materiál je potrebné prispôbiť historickým materiálom, veľkosťou, spôsobom kladenia a vizuálnymi vlastnosťami.

A.1.12. Výtvarné diela a umelecko-remeselné prvky

1. Výtvarné diela a umelecko-remeselné prvky sú integrálnou súčasťou NKP a sú predmetom pamiatkovej ochrany.
2. Spôsob obnovy - umelecko-remeselný alebo reštaurátorský - výtvarných diel a umelecko-remeselných prvkov sa stanoví na základe významnosti pamiatkovej hodnoty konkrétneho diela.
3. Odbornou údržbou, stabilizáciou a konzerváciou výtvarných diel a umelecko-remeselných prvkov predchádzať ich poškodeniu, čím sa predíde rozsiahlym reštaurátorským zásahom.
4. Základnou požiadavkou pri reštaurovaní kultúrnych pamiatok a ich súčastí je fyzická záchrana výtvarných diel a umelecko – remeselných prvkov ako celku.
5. Nové materiály a zásahy, ktorými sú výtvarné diela a umelecko-remeselné prvky obnovované (reštaurované) musia byť odlišiteľné a podľa možnosti reverzibilné.
6. Na základe slohovo - formálnej analýzy, komplexnej komparácie reštaurovaného diela, umelecko - historického vyhodnotenia, posúdenia archívnych prameňov a analógií, resp. vyhodnotenia výsledkov reštaurátorského výskumu prinavrátiť v najvyššej možnej miere slohovú čistotu, ktorá bude zodpovedať obdobiu vzniku výtvarného diela.
7. Pri voľbe metodiky reštaurátorského zásahu individuálne zohľadniť možnosti realizácie technológie, stanoviť vhodnú mieru retuší pre polohu citlivého výtvarného a opticko – estetického scelenia reštaurovaných diel.
8. V odôvodnených prípadoch je možné použiť substitučnú metódu regenerácie (nahradenie iným materiálom) časti diela.
9. Výtvarné diela a umelecko-remeselné prvky zachovať na mieste, pre ktoré boli pôvodne určené. Jednotlivé časti výtvarného diela, ktoré sú jej integrálnou súčasťou nemôžu byť od neho oddelené.

A.1.13. Historická technická infraštruktúra a technické zariadenia

1. Zachovať tie historické technické zariadenia a infraštruktúru NKP, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany ako nositeľov pamiatkových hodnôt dokumentujúcich technické a stavebné riešenia doby ich vzniku.
2. Hodnotné historické technické zariadenia obnoviť a využiť pre rovnakú alebo podobnú funkciu alebo vhodnou formou konzervovať.

A.1.14. Nová technická infraštruktúra a technické zariadenia

1. Pri obnove NKP technické zariadenia a ich rozvody (rozvodné a meracie skrine alebo prístroje, rozvody sietí, antény, klimatizačné zariadenia, vývody vykurovacích zariadení a pod.) umiestňovať alebo viesť v takých pozíciách, ktoré zodpovedajú pamiatkovým hodnotám objektu a nárokom na primeranú pamiatkovú prezentáciu.
2. Pri obnove alebo rekonštrukcii NKP je žiaduce viesť nové rozvody prioritne po povrchu stavebných konštrukcií alebo v trasách starších rozvodov s minimalizovaním takých nových trás, ktoré by narušili historické konštrukcie.

3. Pri projektovaní a realizovaní technických rozvodov minimalizovať prierazy v historických murivách. Je neprípustné viesť trasy technických rozvodov v historických kamenných článkoch ostení, okien, schodísk, sedílií a iných kamenných architektonických prvkov.
4. Technické zariadenia a rozvody povrchovo upraviť tak, aby nevznikali rušivé farebné kontrasty s okolitými časťami kultúrnej pamiatky (farba stien, podláh, kamenného muriva v suterénoch a podobne).

A.1.15. Odvodňovanie objektov

1. Sekundárne negatívne stavebné zásahy do NKP zapríčiňujúce nedostatočné vetranie alebo zvýšené vlhnutie murív je potrebné odstrániť alebo upraviť tak, aby sa docielil optimálny stav - odstrániť súvislé betónové vrstvy v suterénoch, nevhodné obklady stien, nevhodné cementové omietky a nástreky, rôzne chyby klampiarskych a stavebných detailov spôsobujúcich zatekanie dažďovej vody, rôzne nesprávne realizované odvodňovacie systémy a pod.

A.1.16. Fasády

1. Zachovať fasády NKP ako ucelené architektonické kompozície, ktorých súčasťou je architektonické členenie a umelecko-remeselné prvky (sochárska, štuková a maliarska výzdoba a pod.). Analytickú prezentáciu výsledkov pamiatkového výskumu uplatniť len v odôvodnených prípadoch.
2. Zachovať a regenerovať historickú podstatu fasády a parteru (hmotnú aj estetickú), najmä: slohový výraz, členenie, rytmizáciu, osovosť, gradáciu, akcenty, tvaroslovie, tektoniku, proporcie plôch, veľkosť otvorov, kompozičné vzťahy a pod.
3. Zachovať a regenerovať autentickú hmotu historických okien, dverí, vrát, výkladov, okeníc, mreží a pod. Zmeny osadenia výplní (brán, vstupných dverí, okien, výkladov) a utilitárne stavebné úpravy ostenia sú prípustné len v odôvodnených prípadoch. Pri obnove fasád je nutné preferovať tradičné materiály, technológie a postupy.
4. Pri obnovách fasád NKP odstrániť následky nevhodných stavebných úprav (nepriedušné nátery, betónové vysprávky a nástreky, keramické, kamenné a umelokamenné obloženia parterov a soklov ap.)
5. Farebnosť fasád určiť na základe vyhodnotenia sondáže takto zameraného pamiatkového výskumu. V prípade, že nie je možné zistiť autentickú farebnosť, je určujúca typická farebná úprava pre daný slohový výraz a farebnosť okolitých fasád.
6. Zatepl'ovanie fasád je neprípustné, v odôvodnených prípadoch je možné zatepl'iť štítové murivá.

B. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP a objektov dotvárajúcich prostredie

1. Objekty vytipované na vyhlásenie za NKP a objekty vhodne dotvárajúce prostredie svojim pôdorysným založením, výškovým a priestorovým usporiadaním a výrazom exteriéru spoluvytvárajú historickú urbanistickú štruktúru pamiatkového územia PR

Bardejov, ktorá je ako celok predmetom pamiatkovej ochrany.

2. Pri úpravách nehnuteľností vytipovaných za NKP a objektov vhodne dotvárajúcich prostredie platia požiadavky z *Časti IV., kapitoly A Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu NKP*, ktoré sa vzťahujú najmä na objemové členenie, výškové usporiadanie a architektonické riešenie exteriéru predmetných objektov.

C. Požiadavky na úpravu rušivých objektov a narušených urbanistických priestorov

1. Rušivé objekty svojim pôdorysným založením alebo výškovým a priestorovým usporiadaním prípadne výrazom exteriéru narúšajú historickú urbanistickú štruktúru pamiatkového územia PR Bardejov. Objekty v plochách narušených urbanistických priestorov nerešpektujú historickú zastavovaciu schému, ktorá je predmetom pamiatkovej ochrany pamiatkového územia PR Bardejov.
2. Požiadavky pre úpravu rušivých objektov a narušených urbanistických priestorov sú uvedené v časti III., kapitole A, ods. A4, bod 3 a 8.
3. Každú úpravu rušivej nehnuteľnosti je potrebné posudzovať individuálne v kontexte okolitej časti pamiatkového územia, konkrétneho rušivého parametra nehnuteľnosti, rozsahu zámeru úpravy a podobne.

D. Požiadavky na úpravu objektov na limitované dožitie

1. Objekty v Pamiatkovej rezervácii Bardejov určené na limitované dožitie - asanáciu sú situované na národnej kultúrnej pamiatke Opevnenie mestské – priekopa, ktoré je zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod číslom 1665/20, resp. v jej bezprostrednom dotyku.
2. Pri objektoch určených na limitované dožitie sú prípustné udržiavacie práce nevyhnutné pre zabezpečenie ich prevádzky.
3. Objekty určené na limitované dožitie asanovať bez náhrady.

E. Požiadavky na úpravu záhrad, nádvorí a ostatných plôch

1. V optimálnom rozsahu zachovať a regenerovať funkciu dvorov a záhrad – plochy nádvorí a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene.
2. Plochy záhrad, nádvorí a ostatných plôch neprestrešovať.
3. Pri obnove, rekonštrukcii vydláždených plôch exteriérov dvorových častí meštianskych domov - prejazdov, chodníkov, dláždených plôch je potrebné v maximálnej možnej miere zachovať, využiť a regenerovať historický materiál, rovnako historickú niveletu dlažieb a terénny profil dláždených plôch a historický plošný rozsah dláždených plôch exteriérov.
4. Fragmenty zachovaných historických exteriérových dlažieb je v odôvodnených prípadoch žiadúce vhodným spôsobom a v primeranom rozsahu zakomponovať do nových dlažieb za účelom prezentácie. Nový dlažobný alebo podlahový materiál je potrebné prispôbiť historickým materiálom, veľkosťou, spôsobom kladenia

a vizuálnymi vlastnosťami.

F. Požiadavky na zachovanie, ochranu, úpravu a údržbu nosných prvkov systému zelene (jestvujúce a cieľové)

V súlade s úplným znením Vyhlášky Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky č. 79/1996 Z. z. z 8. februára 1996, ktorou sa vykonáva zákon Národnej rady Slovenskej republiky o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných vyhláškou č. 72/1997 Z. z., vyhláškou č.533/2001 Z. z. a vyhláškou č. 647/2004 Z. z. je zeleň nehnuteľnosťou.

F.1. Požiadavky pre prítomnosť a úpravu zelene v pamiatkovom území

1. Priznať zeleni pri zásahoch do urbanistickej štruktúry pamiatkového územia vývojom získané miesto a postavenie.
2. Uplatňovať zeleň ako doplnkový prvok vyvinutej urbanistickej štruktúry a pri obnove uplatniť jej hmotovú podriadenosť okolitej architektúre.
3. Rešpektovať tie vývojové vstupy do systému zelene, ktoré doň priniesli pozitívny estetický efekt.
4. Rešpektovať porastovú štruktúru ako špecifický kompozičný prvok živej podstaty narastajúci a odumierajúci, ale obnoviteľný.
5. Zohľadniť pri obnove zelene fakt, že plnohodnotné uplatnenie jednotlivých drevín v ploche aj priestore je dosiahnuteľné len v časovo dlhodobom horizonte.
6. Uprednostniť pri výsadbách v pamiatkovom území dreviny domáceho pôvodu, z cudzokrajných len tie, ktorých vzhľad a tvar je domácim druhom podobný.

F.2. Zeleň uličných interiérov

1. Zachovávať a obnovovať alejové výsadby a líniové pásy v uličnom pôdoryse.
2. Tvarovať koruny alejových stromov tých uličných alejí, ktoré boli tvarované od doby založenia a ponechať prirodzený tvar korún tých uličných alejí, do korún ktorých sa každoročným tvarovaním nevstupovalo.
3. Počítat' pri obnove alejí s líniovými pásmi ako prirodzenou podnožou pre alejové stromy v uliciach, ktorých plošné parametre zriadeniu líniového pásu vyhovujú.
4. Uprednostniť v úprave líniových pásov trávniky resp. trávniky s kvetinovými záhonmi.
5. Uplatňovať pri výmene stromov v uličných stromoradiach identické druhy drevín v zhode s pôvodnou druhovou skladbou, v nevyhnutných prípadoch ich nahradiť drevinami habituálne podobnými

F.3. Zeleň dvorov a záhrad

1. Vychádzať pri úprave dvorov a záhrad z historického vývoja a funkčne účelového princípu.
2. Hlavnou kompozičnou osou úpravy dvorov a záhrad je pokračovanie prejazdovej chodby hlavného objektu a plynulé prepojenie so všetkými vstupmi zástavby na parcele.
3. Rešpektovať istú premenlivosť úprav dvorov a záhrad vo väzbe na ich konkrétne využívanie.
4. Uplatniť pri úpravách dvorov a záhrad vyvážené pomery v plošných parametroch aj priestorových objemoch vždy vo väzbe na konkrétny architektonický objekt a jeho bezprostredné okolie.

F.4. Zeleň areálov

1. Zachovať a udržiavať pri úpravách areálov plošné a priestorové hmotové pomery porastovej štruktúry vo väzbe na priestor areálu
2. Situovať kompaktnú porastovú hmotu po vnútornom obvode areálov.
3. Nevnášať prebytočnú porastovú hmotu do blízkosti architektonických objektov.
4. Uplatniť pri nových úpravách areálov a pri obnovách kompozičný princíp riešenia z doby založenia resp. úpravu adaptovať na súčasné podmienky.
5. Pri komplexnej obnove v jej prípravnej fáze dokladovať pôvodné hodnoty architektonicko-historickým výskumom.
6. Pred realizáciou úprav pre každú upravovanú plochu spracovať základný dendrologický výskum s plošným situovaním porastovej hmoty a inventarizovať zastúpenie drevín.
7. Pri obnove počítat' s maximálnym rešpektovaním všetkých hodnotných drevín.

F.5. Samostatné parkové dispozície

1. Uprednostniť pri obnove samostatných parkových dispozícií ako východiskový základ kompozičný princíp z doby ich založenia.
2. Pri čiastkových zásahoch prihliadať na skutočnosť, že ide o kompozičný celok
3. Vychádzať pri obnove parkov z poznania ich historického vývoja, sadovníckeho výskumu, porastovej inventarizácie a komplexného architektonického zhodnotenia.
4. Rekonštruovať zaniknuté časti parkových dispozícií, ktorých pôvodný vzhľad nepoznáme, z miestnych a regionálnych analógií.
5. Vnášať do pôvodných parkovo upravených plôch pri ich adaptáciách pre zmenené užívateľské nároky len novotvary v neutrálnom tvarosloví.
6. Oddeliť vhodným dispozičným a kompozičným usporiadaním kľudovú plochu parku, vybavenú odpočívadlom a prechádzkovými okruhmi od komunikácií určených len pre prechodový pohyb pasantov parkovou plochou.

F.6. Zeleň hradobnej priekopy

1. Doplniť porastovú štruktúru (trávnik, kríky, stromy) hradobnej priekopy v jej vonkajšom obvode do súvislého oválneho prstenca vymedzujúceho v priestore stredoveké mesto od neskoršej a novodobej zástavby za hradbami.
2. Priznať priebeh hradobnej priekopy náznakovou rekonštrukciou s uplatnením sadovníckych prvkov tam, kde nie je možné rekonštruovať priebeh opevnenia.
3. V dvoroch a areáloch situovaných v hradobnej priekope udržiavať plochy zelene so stromovými porastami ako súčasť prstenca zelene okolo historického jadra.
4. Doplniť hmotovo primeranou porastovou štruktúrou doposiaľ neupravené časti hradobnej priekopy v kontexte už existujúcich sadovníckych úprav mestského opevnenia.
5. Existujúce novodobé úpravy zelených plôch s nízkou sadovníckou hodnotou upraviť vo väzbe na kompozíciu porastového prstenca okolo historického jadra.

G. Požiadavky na revitalizáciu voľných plôch

Revitalizácia je žiaduca na plochách väčšieho rozsahu (revitalizačné plochy R1 – R2 vyznačené vo výkrese č. 5) a na časti ostatných plôch pamiatkového územia. Plochy s možnosťou zastavania (smerný plošný rozsah) sú určené vo výkrese č. 5. Podmienky pre revitalizáciu voľných plôch sú určené v Časti III. kapitole B „Požiadavky špecifikované pre bloky BL 1 až BL 18 pamiatkového územia PR Bardejov“:

- *voľné plochy v dvoroch v rámci jestvujúcej zástavby nezaraďené medzi revitalizačné plochy* – pri úpravách resp. zástavbe vychádzať z historických podkladov s prihliadnutím na účel využitia
- *plochy so zaniknutou štruktúrou pôvodnej zástavby* – revitalizačná plocha R2 - pôvodné pôdorysné a priestorové usporiadanie regenerovať v základných princípoch
- *historicky nezastavané plochy* – revitalizačná plocha R1 – ponechať voľnú plochu alternatívne riešiť novú objektovú skladbu

H. Požiadavky na realizáciu novostavieb

H.1. Základné požiadavky

1. Hlavnou požiadavkou pre novostavby v pamiatkovom území je zásada kontinuity - architektonické riešenie novostavieb musí rešpektovať a vychádzať z historicky vyvinutých materiálových, architektonických a urbanistických štruktúr a vzťahov daného urbánneho prostredia.
2. Zásada kontinuity nevyklučuje koexistenciu modernej a historickej architektúry za predpokladu, ak je medzi nimi zachovaný základný formálny súlad a základné architektonicko – urbanistické vzťahy.
3. Novostavba v pamiatkovom území musí byť nositeľom takých architektonických kvalít, ktoré budú prínosom pre dané prostredie a budú ho dlhodobo pozitívne

zhodnocovať.

4. Nevyhnutným predpokladom priaznivého začlenenia novostavby do existujúceho urbánneho prostredia je jej primerané hmotové riešenie.
5. Novostavba v pamiatkovom území musí rešpektovať a zohľadňovať výškovú gradáciu okolitých a susedných objektov s výnimkou sakrálnych objektov.
6. S hmotovým riešením novostavby je potrebné zosúladiť architektonické riešenie fasády – kompozícia, materiál, farebnosť a pod. Architektonické riešenie novostavby by malo byť v harmonickom, formálnom a logickom súlade s hmotným a dispozičným riešením novostavby.
7. Dočasné stavby umiestnené v pamiatkovom území nesmú svojim architektonickým stvárnením, objemovými a výškovými parametrami, vzhľadom alebo funkciou znehodnocovať prostredie Pamiatkovej rezervácie Bardejov.

H.2. Strechy a presvetlenie podkrovných priestorov

1. Vhodný tvar strechy novostavieb v PR Bardejov musí dôsledne vychádzať z urbanistického a historického kontextu strešnej krajiny historickej zástavby, musí architektonickým a urbanistickým spôsobom zhodnocovať okolitú strešnú krajinu a nesmie pôsobiť rušivo – svojim objemom, výškou, proporciami a typológiou.
2. Pri navrhovaní druhu a rozsahu presvetlenia podkrovia vychádzať z priestorových parametrov strechy a plošných parametrov strešných rovin rovnako a tiež aj zo širšieho architektonického a urbanistického kontextu. Veľký počet strešných okien a vikierov, do plochy strechy zapustených terás alebo loggií a iných novodobých prvkov alebo ich vzájomných kombinácií je neprípustné. Dbať na primeranú veľkosť strešných okien alebo vikierov vo vzťahu k strešným rovinám a strechám.

H.3 Kompozícia priečelia novostavby

1. Hlavnú fasádu situovanú do verejného priestranstva je nutné považovať za najreprezentatívnejšiu architektonickú súčasť novostavby. Architektonické riešenie musí rešpektovať a zohľadňovať reprezentatívnu funkciu hlavnej fasády a tiež architektonické riešenia historických fasád susedných objektov.
2. Neumiestňovať do verejných priestranstiev hlavných fasád novostavieb architektonické prvky, ktoré sú v historickom území PR Bardejov cudzorodé a pôsobia rušivo.

H.4. Materiálová a tvaroslovná regulácia novostavieb

1. Pri výbere použitých materiálov pri novostavbách na území PR Bardejov uprednostniť tradičné stavebné materiály pred novodobými.
2. Rovnako je nežiadúce aplikovať historické materiály na takých častiach stavieb a v takých architektonických a stavebných súvislostiach, v ktorých sa v minulosti na území PR Bardejov nevyskytovali.
3. Pri posudzovaní stavebných materiálov novostavby je nutné posudzovať každú novostavbu samostatne s dôrazom na kontext zastavovaného miesta s už existujúcou

okolitou historickou zástavbou.

4. Použitie materiálov s výstrednou povrchovou úpravou je nežiadúce. Nevhodné sú plastové dielce, obklady z betónových tvárnic, keramické exteriérové obklady, kovové obkladové šablóny, veľkoplošné presklenia a pod.
5. Pri výbere farebnosti fasád novostavieb na území PR Bardejov je nutné zohľadňovať historickú farebnosť okolitých pamiatok a nehnuteľností tak, aby nevznikali disharmonické farebné vzťahy. Nežiadúce sú výrazne expresívne tóny fasádnych náterov.
6. Doplnky priečelia novostavieb v PR Bardejov ako osvetľovacie prvky, štátne a firemné znaky, názvy orgánov a inštitúcií, firemné tabule, rôzne výtvarné diela, informačné označenia budov by mali byť umiestňované tak, aby nerušili architektonickú kompozíciu priečelia a jeho významné detaily. Je žiadúce uplatnenie tradičných materiálov a foriem.

I. Uličný interiér

Uličný interiér predstavuje komunikačná plocha jednotlivých ulíc vymedzená fasádami objektov, oplotením .... Jeho súčasťou je uličný parter, povrchy komunikácií a verejných priestranstiev, prvky zelene v uličnom interiéri, uličné osvetlenie, prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia, umelecké artefakty, informačné, reklamné a propagačné zariadenia, sezónne terasy a sedenia, technické zariadenia a pod.

I.1. Požiadavky pre zachovanie, údržbu a regeneráciu uličného parteru

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať stvárnenie uličných fasád historických objektov s typickou osovosťou okenných a vstupných otvorov, architektonickým a výtvarným riešením, rytmom, tektonikou, výplňami otvorov a pod.
2. Pri regenerácii uličných fasád historických objektov rešpektovať pozitívne zmeny v priebehu vývoja jednotlivých stavieb a neobnovovať zaniknuté prvky bez väzby na architektonický celok.
3. Pri novostavbách vychádzať zo základných princípov riešenia parteru vyvinutých v konkrétnej časti pamiatkového územia, pričom architektonický výraz parteru má reprezentovať dobu vzniku novostavby.
4. Oplotenie vymedzujúce parcelu na uličnej čiare tvorí uličný parter.
5. Zachovať a udržiavať historické oplotenia v ich originálnej podobe, resp. obnoviť ich v identických tvaroch, materiáloch a farebnosti.
6. Nové vymedzenia parciel na uličnej čiare riešiť tradičným spôsobom pre danú časť pamiatkového územia (plný omietaný múr, plotové výplne na podmurovke, latkový plot, pletivo...). Drôtené pletivo považovať za dočasné riešenie vymedzenia pozemku.

I.2. Požiadavky pre regeneráciu povrchov komunikácií a verejných priestranstiev

1. Pri povrchových úpravách spevnení komunikačnej siete a verejných priestranstiev prihliadať na účel využitia (vozovka, pešie plochy).

2. Pri dlaždených plochách uplatňovať prírodné materiály, tradičné spôsoby kladenia, raster, tvar, veľkosť a pod. alternatívne na uliciach vnútorného mestského okruhu prispôbiť spevnenie funkčnému využitiu
3. Povrch vozoviek určených pre motorovú dopravu je alternatívne možné s ohľadom na osobitné nároky realizovať aj z iných ako tradičných materiálov
4. Každá historická dlažba je pamiatkovou hodnotou pamiatkového územia.
5. Zachovať a regenerovať vyvinutý pozdĺžny a priečny profil jednotlivých ulíc.
6. Minimalizovať situovanie a rozsah technickej infraštruktúry v spevnených povrchoch, v nevyhnutných prípadoch ich vizuálne eliminovať.

I.3. Požiadavky pre regeneráciu zelene v uličnom interiéri

1. Zachovávať a obnovovať alejové výsadby a líniové pásy v uličnom pôdoryse a nenahrádzať ich inými sadovníckymi formami. Neuplatňovať novotvar alejí v uliciach, v ktorých v minulosti neboli založené.
2. Udržiavať uličné aleje v identických pozdĺžnych líniách ulíc s možnosťou prispôsobenia a uvoľnenia rytmu výsadby jednotlivých stromov danostiam územia a architektúry.
3. Uplatniť pri obnove alejí líniové pásy ako prirodzenú podnož pre stromy v tých polohách ulíc, ktorých plošné parametre zriadeniu líniového pásu vyhovujú.
4. Uprednostniť v úprave líniových pásov trávniky resp. trávniky s kvetinovými záhonmi alternatívne pôdopokryvné výsadby s výškou nepresahujúcou plošný pohľadový horizont.
5. Uplatňovať pri výmene stromov v uličných stromoradiach identické druhy drevín v zhode s pôvodnou druhovou skladbou, v nevyhnutných prípadoch ich nahradiť drevinami habituálne podobnými.
6. Minimalizovať uplatnenie mobilnej zelene.

I.4. Požiadavky pre uličné osvetlenie

1. Osvetlenie a nasvetlenie uličných interiérov je primárne funkčno-účelovým prvkom a svojim stvárnením je estetickým doplnkom ulice.
2. Osvetlenie je možné situovať:
  - na stĺpoch v línii na predele chodníkov pozdĺž domoradií a vozovky
  - ako konzolové svietidlá na fasádach v úzkych uliciach
3. Realizáciu prvkov verejného osvetlenia – druh, typ, veľkosť, tvar, materiál a iné podstatné charakteristicky prispôbiť danostiam jednotlivých ulíc.

I.5. Požiadavky na prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia

1. Prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia (stánky, telefónne búdky, picie fontánky, lavičky, koše, informačné zariadenia, stojany na bicykle, nádoby mobilnej zelene...) uplatniť ako dotvárajúce prvky uličného interiéru.

2. Pri návrhu prvkov drobnej architektúry vychádzať z tradičných tvarov, foriem, materiálov a ich farebnosti (kameň, drevo, kov, sklo...).
3. Na všetkých prvkoch drobnej architektúry uplatniť princíp originality.
4. Pri situovaní prvkov drobnej architektúry v uličnom interiéri prihliadať na ich funkčnosť a ich rozsah minimalizovať.

I.6. Požiadavky pre zachovanie existujúcich a umiestnenie nových umeleckých diel a artefaktov

1. Sochy, plastiky, pomníky, pamätníky a ostatné umelecké diela a artefakty uplatniť ako dotvárajúce prvky uličného interiéru.
2. Historické umelecké diela a artefakty sú súčasťou autentického obrazu sídla a sú predmetom ochrany pamiatkového územia.
3. Pri novotvaroch uplatniť princíp originality diela.

I.7. Požiadavky pre umiestnenie informačných, reklamných a propagačných zariadení

1. Informačné, reklamné a propagačné zariadenie umiestnené na pamiatke a nehnuteľnosti v pamiatkovom území musí zohľadňovať architektonický a estetický výraz objektu²¹ - základné členenie priečelia a jeho významné detaily (vstupné portály, rímsy, pilastre, balkónové zábradlia).
2. Informačné, reklamné a propagačné zariadenia riešiť na vysokej umelecko-remeselnej a výtvarnej úrovni s uprednostnením originálnych stvárnení.
3. Umiestnenie reklám, označenia prevádzok a informačných zariadení je neprípustné:
  - na strechách objektov, na výtvarných dielach, na zábradliach balkónov a loggií
  - v polohách, ktoré obmedzujú pohľad na architektúru objektov alebo ich hodnotné časti
  - na vyšších poschodiach objektov nad úrovňou parteru
4. V pamiatkovej rezervácii sú neprípustné:
  - billboardy a veľkoplošné reklamy
  - plošné reklamy a plošné svetelné reklamy
  - vývesné štíty krabicového typu a svetelné vývesné štíty
  - typizované – priemyselne vyrábané panely, vývesné štíty a reklamné označenia
5. Reklamné nápisy a logá maľované priamo na hlavnú fasádu objektov sú prípustné len v ojedinelých a opodstatnených prípadoch.
6. Označenie realizovať prioritne formou nápisov zo samostatných písmen, umiestňovaných do pásov nad výkladmi a vstupmi. Vhodné sú aj priestorové reklamy situované vo výkladoch. Veľkosť reklám a kompozičné usporiadanie musí rešpektovať proporcie parteru, fasády.

---

²¹ § 55 odsek 3) vyhlášky MŽP č. 532/2002 Z. z.

7. Pri situovaní viacerých prevádzok v jednom objekte vypracovať ucelenú koncepciu reklám a označení umiestnených na uličnej fasáde.
8. Na pamiatkach a nehnuteľnostiach v pamiatkovom území s niekoľkými prevádzkami:
  - Na fasáde situovať len jeden nápis formou samostatných písmen.
  - Pre ostatné prevádzky v objekte označenie riešiť vývesným štítom, resp. združeným vývesným štítom. Výberovo je prípustné umiestnenie jednotne riešených tabuliek minimálnych rozmerov osadených plošne.
9. Reklamné, informačné a propagačné zariadenie nesmie zasahovať do významných pohľadov v interiéri pamiatkového územia.

I.8. Požiadavky pre vybavenie pamiatkového územia sezónnymi sedeniami

1. Sezónne sedenia sú dočasnými stavbami a svojím architektonickým stvárnením, objemovými parametrami, použitými materiálmi a dôsledkami užívania nesmú znehodnocovať pamiatkové územie.
2. Situovanie sezónnych sedení je viazané na letnú sezónu.
3. Letné sedenia pokrývať len slnečníkmi.
4. Osadenie letného sedenia nesmie znehodnotiť povrch verejných komunikácií a priestranstiev.
5. Letné sedenia riešiť na vysokej dizajnerskej úrovni, bez nadbytočných rušivých a reklamných prvkov.
6. Umiestnenie letných sedení nesmie rušiť siluetu, panorámu a architektonické dominanty Radničného námestia PR Bardejov.

I.9. Požiadavky pre umiestnenie zariadení technickej infraštruktúry

1. Zariadenia technickej infraštruktúry (plynomery, ELI rozvodné skrinky, trafostanice, klimatizačné jednotky, satelitné a telekomunikačné zariadenia, kolektory a iné) neumiestňovať v pohľadovo prístupných polohách uličného interiéru, v nevyhnutných prípadoch ich vizuálne eliminovať.

J. Požiadavky na ochranu PR a usmerný rozvoj jej prostredia v ochrannom pásme

1. Pre usmerný rozvoj prostredia alebo okolia pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie v Bardejove vydal Okresný úrad Bardejov – odbor regionálneho rozvoja a iných odvetvových vzťahov dňa 18. 08. 2000 rozhodnutie č. 1/2000/01388 o vymedzení ochranného pásma pre Pamiatkovú rezerváciu Bardejov.
2. Na nehnuteľnosti v ochrannom pásme sa tieto zásady a požiadavky vzťahujú, ak regulujú najmä objemové členenie, výškové usporiadanie a architektonické riešenie exteriéru.

3. Pri úprave nehnuteľnosti v pamiatkovom území alebo v ochrannom pásme vykazujúcej pamiatkové hodnoty môže byť v odôvodnených prípadoch nariadený príslušný pamiatkový výskum.
4. Zachovať základné pohľadové kužele, panorámu, siluetu a priehľady z ochranného pásma smerom k PR Bardejov a naopak.

K. Prezentácia pamiatkového fondu PR Bardejov

1. Súčasťou komplexnej ochrany pamiatkového fondu PR Bardejov je aj vhodná prezentácia pamiatkového fondu in situ, ale tiež formou propagácie v printových, audiovizuálnych a iných médiách.
2. Je potrebné propagovať pamiatkový fond PR Bardejov ako jedinečné nenahraditeľné kultúrne dedičstvo, ktorého zachovanie nie je len zákonnou, kultúrnou, ale aj morálnou povinnosťou každého človeka. Je potrebné poukazovať na skutočnosť, že v prípade poškodenia alebo zničenia pamiatkového fondu nie je možné zabezpečiť jeho primeranú náhradu – pamiatkový fond predstavuje jedinečné kultúrne bohatstvo, ktoré je poškodením alebo zničením neobnoviteľné.

L. Záver

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov boli spracované na základe súčasného stupňa poznania kultúrno-historických hodnôt územia a Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území transformovaného na dlhodobu uplatňovaný a zaužívaný osobitný prístup orgánu ochrany pamiatkového fondu v PR Bardejov.

Zásady sú podľa § 29 Zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov súčasťou priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu. Územie PR Bardejov je z hľadiska vyhodnotenia pamiatkových hodnôt diferencované a na vymedzených plochách je potrebné uplatňovať diferencovanú ochranu a mieru posudzovania zamýšľaných a plánovaných stavebných aktivít.

Zásady ochrany pamiatkového územia sú odborným dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečia zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb a urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

M. Grafická časť Zásad ochrany pamiatkového územia PR

Bardejov

Zoznam výkresov:

1. Širšie vzťahy M 1 : 10 000
2. Vymedzenie pamiatkového územia a ochranného pásma M 1 : 2000
3. Mestské opevnenie M 1 : 2000
4. Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov v pamiatkovom území PR Bardejov M 1 : 1000
5. Územný priemet zásad ochrany pamiatkového územia PR Bardejov M 1 : 1000
6. Historická katastrálna mapa z roku 1868 (aktualizovaná v roku 1938) M 1 : 1000

N. Prílohy

1. Pamiatková rezervácia Bardejov - Zásady ochrany pamiatkového územia – aktualizácia - FOTODOKUMENTÁCIA
2. DVD nosič - fotografie objektov a priestorov PR Bardejov podľa jednotlivých ulíc, historické fotografie a reprodukcie mesta – 1 ks

Autori fotografií: Mgr. Peter Harčar
  Mgr. Jana Koreňová

Miesto uloženia: Archív KPÚ Prešov, archív digitálnych fotografií KPÚ Prešov